

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา
๓ แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

การพัฒนาศักยภาพ ความเข้มแข็ง ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
และการประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
ด้านที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ กรณีศึกษาเกาะช้าง จังหวัดตราด

คณะผู้วิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒิชชาติ สุนทรสมัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พัชนี นนทศักดิ์

นายจาตุรนต์ วิริยะธารัง

นางอรพร สดใส

Bk 6104409
- 9 ส.ค. 2552

25 14 99

เริ่มบริการ

- 3 ส.ย. 2552

ทุนอุดหนุนการวิจัย โดย

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ISBN 974-9663-86-1

พ.ศ. 2548

ประกาศคุณูปการ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพ ความเข้มแข็ง ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ด้านที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ กรณีศึกษาเกาะช้าง จังหวัดตราด” สำเร็จได้ด้วยดีเพราะได้รับความกรุณาและความช่วยเหลือจากหลายฝ่าย

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ พันธุ์วัฒนา รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัส ฉกรรจ์แดง คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาที่เปิดโอกาสและสนับสนุนทุนในการทำวิจัยครั้งนี้และขอขอบคุณหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่ให้ความร่วมมือแก่คณะผู้วิจัยอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณผู้ประกอบธุรกิจโฮมสเตย์เกาะช้างทุกท่าน ตลอดจนชาวชุมชนเกาะช้าง จังหวัดตราดที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และดูแลคณะผู้วิจัยในขณะที่ยกย่องรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นสิ่งบูชาพระคุณของ บิดา มารดา รวมถึงครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณของคณะผู้วิจัยทุกท่าน

คณะผู้วิจัย

บทคัดย่อ

งานวิจัย การพัฒนาศักยภาพ ความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่พักระบบโฮมสเตย์ กรณีศึกษาเกาะช้าง จังหวัดตราด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมและวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวที่พักระบบโฮมสเตย์ ตลอดจน การศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพ ความเข้มแข็งและความยั่งยืนของการจัดการธุรกิจพักระบบท่องเที่ยว หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่พักระบบโฮมสเตย์ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้การ สัมภาษณ์เจาะลึก และการสังเกตโดยอาศัยแบบบันทึกและแบบสอบถามที่ใช้คำถามปลายเปิด เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยวิธีวิเคราะห์เนื้อหาจากการ สัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจโฮมสเตย์

ผลการศึกษารูปได้ว่า ชุมชนเกาะช้าง จังหวัดตราด มีผู้ประกอบการธุรกิจที่พักแบบ โฮมสเตย์เพียง 12 ราย ซึ่งมีการดำเนินกิจการแบบเครือญาติ และเป็นพี่น้องกัน รูปแบบการจัดการ ธุรกิจนั้น ปัจจุบัน(2547) เปิดต้อนรับนักท่องเที่ยวทำธุรกิจที่พักแบบโฮมสเตย์เป็นธุรกิจเสริม เดิมมีอาชีพหลักคือ ทำประมง และทำการเกษตร โดยมีบ้านพักที่สามารถให้บริการนักท่องเที่ยว รวม 20 หลัง และพักได้สูงสุด 20 คนต่อหลังต่อกัน โดยมีการบริการห้องพักร่วมกับการจัดนำเที่ยว แบบเหมาจ่ายโดยรวมทั้งค่ารถรับ – ส่งจากฝั่งถึงเกาะ ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่านำเที่ยวเกาะต่าง ๆ รวมถึงการค่าน้ำดูปะการัง ทั้งนี้จุดอ่อนของกิจการ คือ ขาดการโฆษณาประชาสัมพันธ์อย่างจริงจัง และขาดเครื่องมือในการสื่อสารการตลาดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวมี แผ่นปลิว แจกนามบัตร ส่ง ข้อมูลทางโทรสารหรือโทรศัพท์ไปยังบริษัททัวร์ต่าง ๆ การโฆษณาในหนังสือการประชาสัมพันธ์ โดยผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้หน่วยงานราชการโดยสำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว และ องค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามามีบทบาทในการช่วยทำป้ายประชาสัมพันธ์และจัดส่งข้อมูล โดย ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต แม้ว่าราคาที่พักระหว่างคนละ 150 – 500 บาทต่อคนต่อกัน แต่สามารถ ปรับราคาได้ หากมีนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก โดยราคานั้นขึ้นอยู่กับขนาดของห้องพัก อำนาจ ต่อรองของนักท่องเที่ยว ความสนิทสนมคุ้นเคย และความพึงพอใจของเจ้าของโฮมสเตย์

จุดแข็ง คือ ด้านห้องพักที่ให้บริการมีความสะอาดและปลอดภัย และเจ้าของโฮมสเตย์ ได้จัดสิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับนักท่องเที่ยว คือ ห้องน้ำ พัดลม ตู้เสื้อผ้า เตียง เครื่องเสียง ทีวี วิทยุ ที่นอนและหมอน โดยสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้ดูแลและคอยให้บริการนักท่องเที่ยว อย่างเป็นกันเองตามวิถีชาวบ้าน แม้ว่าสภาพการแข่งขันด้านการบริการโฮมสเตย์ในพื้นที่เกาะช้าง ไม่มาก แต่ผู้ประกอบการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ขาดทักษะการจัดการเชิงรุก

ในแง่การรับรู้ถึงการแข่งขันของธุรกิจ ทั้งด้านการจัดการที่ยังขาดมาตรฐานการบริการด้านการตลาดที่ยังไม่มีการวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยวแล้วนำมาปรับใช้ในการดำเนินกิจการ และยังขาดกลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสม โดยเฉพาะด้านการสื่อสารการตลาด แต่การประกอบกิจการที่พักรวมแบบโฮมสเตย์เกาะช้าง ยังมีจุดเด่นในด้านบุคลากรที่เป็นสมาชิกในครอบครัวให้ การต้อนรับที่อบอุ่น มีการไต่ถามทุกข์สุข และแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวอย่างเป็นกันเองกับนักท่องเที่ยวเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นจุดแข็งของผู้ประกอบการธุรกิจโฮมสเตย์ชุมชนเกาะช้าง คือ ด้านบุคลากรหรือด้านลูกค้าสัมพันธ์ ในขณะที่จุดอ่อน ได้แก่ ขาดทักษะด้านการตลาด โดยเฉพาะการศึกษาวิเคราะห์ความต้องการของลูกค้า (นักท่องเที่ยว) ตลอดจนยังไม่สามารถใช้เทคนิคการบริการลูกค้าที่เหมาะสม และขาดวิธีการสื่อสารการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนขาดมาตรฐานในการกำหนดราคาบริการและไม่มีการบันทึกการขายทางบัญชีและการเงินที่ชัดเจน และเป็นระบบ ทำให้ไม่ทราบถึงต้นทุนของบริการ รวมทั้งยังขาดทักษะสื่อสารกับตลาดใหม่ ๆ ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เพิ่มจำนวนและให้ความสนใจในวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และวิถีชุมชนของชุมชนตะพง จังหวัดระยองมากขึ้น ซึ่งเป็นโอกาสที่สำคัญของการประกอบธุรกิจ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย คือ การพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ อาทิ การสื่อสารโดยใช้ภาษาอังกฤษ การบริการที่ประทับใจ การบัญชีและการเงิน และการตลาดแก่ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แบบโฮมสเตย์ของเกาะช้างอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยรูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน เพื่อให้สามารถดึงดูดและสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศจากทรัพยากรที่มีคุณค่าของชุมชนอย่างยั่งยืนและเข้มแข็งต่อไป

Abstract

This study is concerned with the sustainable development of homestay business as a viable means to promote Thai ecological tourism. In this regard, the study is conducted to, firstly, gain better understanding of the current state of management of homestay business and its business environments at Koh Chang, Trad Province, through Strength-Weakness-Opportunity-Threat (SWOT) analysis. Secondly, the study intends to look into a working model for the development of homestay business as to increase its potentiality, strength and sustaining management. The study is a qualitative research with in-depth interview and observation. The tools for data gathering include an open-ended questionnaire and an observation record sheet. The content analysis techniques are employed to analyze interview data.

The research findings conclude that in Koh Chang, there are only twelve homestay businesses. In fact, the owners of these facilities are siblings or from family circles. The major careers are the fishermen and agriculture farmers. However, the homestay business seems to be their secondary source of income. They own one to two lodging facilities which can serve maximum of twenty visitors per night. The homestay services include a variety of package tours including snorkeling, scuba diving if it is the high season. One of the weaknesses of the operation is the lack of advertising and public relations and other marketing tools to draw more visitors. Only information leaflets and billboards are available from Koh Chang's Local Government Authority and the regional Tourist Authority of Thailand. The standard service charge for lodging is approximately between 150 – 500 bahts per night, though it might be subject to change due to various factors, i.e., the number of visitors, the room size, the customers' relationship with the owner, or the owner's satisfaction in the deal.

The strength of the homestay facilities is the cleanliness and security. The facilities typically include a bed with pillows, an electrical fan, VCD and DVD player, radio, television, closet, and a bathroom. The operator's family members will serve as lodging staff to take care of the visitors trying to make them feel at home. Management experience and competence and the use of "common sense" mediated the service quality of homestay businesses. The homestay owners had also received very little training in order to help them make appropriate decisions for improving and developing the quality of service. Since the lack of competition in homestay

business in this area, the operators tend to lacking proactive management as to the perception of competitive environment. Coupled with lack of service standards, lack of customer needs analysis so as to adjust the operation. Neither there are proper marketing strategies, especially no market communication. There were no systematic financial records of any sort to monitor the operation costs, either.

However, the homestay business at Koh Chang has some good points such as service staff who are the operators' family members that could give visitors warm welcome and recommend the local attractions, treating the visitors like their own family. The increasing number of visitors that interested in community's culture and ways of life seems to be one great opportunity for the homestay business.

Consequently, this study would recommend some improvements as for the continuous development and transfer of knowledge, through community learning, in several aspects including English communication skills, impressive service delivery, accounting and finance, and marketing. With all these few adjustments, it is hoped that the community would draw and impress more and more Thai and foreign visitors with the invaluable resources of the community.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญภาพ	ญ
สารบัญตาราง	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดและทฤษฎีการท่องเที่ยว	7
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับที่พักแรมหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แบบโฮมสเตย์.....	21
การวิเคราะห์ศักยภาพของที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ของเกาะช้าง จังหวัดตราด	25
การประยุกต์ใช้ผลการวิเคราะห์ SWOT ไปจัดทำกลยุทธ์	27
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	29
ประวัติของเกาะช้าง จังหวัดตราด	38
3 วิธีดำเนินการวิจัย	44
รูปแบบการวิจัย	44
ประชากรและวิธีการเลือกตัวอย่าง	45
การเก็บรวบรวมข้อมูล	45
เครื่องมือในการวิจัย	46
วิธีวิเคราะห์ข้อมูล	47

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการศึกษาวิจัย	48
การศึกษาสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เกาะช้าง จังหวัดตราด	48
การศึกษารูปแบบการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวแพคเกจแบบ โฮมสเตย์ของเกาะช้าง ในปัจจุบัน.....	50
การศึกษานี้เสนอผลการศึกษาโดยจำแนกผู้ประกอบการเป็นราย ๆ	51
การประกอบธุรกิจโฮมสเตย์ของเกาะช้างนั้น มีสถานะของธุรกิจในด้านต่าง ๆ	68
การศึกษาสถานะการแข่งขันของธุรกิจที่แพคเกจแบบ โฮมสเตย์ของเกาะช้าง	74
การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของที่พักแพคเกจ โฮมสเตย์เกาะช้าง จังหวัดตราด	75
การศึกษาถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยรอบ	76
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	77
สรุปผล	77
สภาพแวดล้อมและวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของชุมชน ในพื้นที่เกาะช้าง จังหวัดตราด ในการจัดการท่องเที่ยวแพคเกจหนึ่งตำบลหนึ่ง ผลิตภัณฑ์แบบโฮมสเตย์	79
การอภิปรายผล	81
ข้อเสนอแนะ	85
บรรณานุกรม	87
ภาคผนวก ก	90
ภาคผนวก ข	95
ประวัติย่อของผู้วิจัย	102

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 องค์ประกอบการทำงานเชิงนิเวศ	5
2.1 โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล	10
2.2 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	13
2.3 SWOT Matrix	28
2.4 บริเวณบ้านบางเป้า	40
2.5 บริเวณบ้านสลักเพชร – บ้านโรงदान	40
3.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	45
3.2 วิธีวิเคราะห์ข้อมูล	47
4.1 การประชาสัมพันธ์ธุรกิจโฮมสเตย์	70
4.2 สภาพการจัดห้องพัก	73
5.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	78
5.2 องค์ประกอบการทำงานเชิงนิเวศ	81

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 ความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวทั่วไปกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	15
2.2 ลักษณะของความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการท่องเที่ยวแบบมวลชน	16
5.1 การให้บริการและอัตราค่าบริการของโฮมสเตย์เกาะช้าง จังหวัดตราด	84

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยในปัจจุบันเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีความสำคัญและสามารถทำรายได้ให้กับประเทศหลายพันล้านบาท นอกจากนี้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังเป็น 1 ใน 5 อุตสาหกรรมหลักที่มีการขยายตัวและเติบโตทั้งระบบอย่างต่อเนื่อง ในแง่จำนวนนักท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว จำนวนโรงแรม สถานที่ท่องเที่ยว และสถานบริการด้านการท่องเที่ยว ในแง่จำนวนผู้ประกอบการและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริการด้านการท่องเที่ยว อีกทั้งภาครัฐและเอกชนได้ลงทุนพัฒนาระบบสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเป็นจำนวนล้านล้านบาทต่อปี โดยพยายามผลักดันให้แต่ละท้องถิ่นมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวในลักษณะของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ซึ่งจะสร้างรายได้สู่ท้องถิ่นและทำให้คนในชุมชนรู้สึกตื่นตัวและสามารถสร้างจุดสนใจให้แก่พื้นที่ของชุมชนด้วยการนำวิถีชีวิต วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนโดยนำมาใช้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติให้มาท่องเที่ยวมากขึ้นและกลับมาเที่ยวซ้ำอีก การท่องเที่ยวแบบชุมชน (Community-based Tourism) นี้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พ.ศ. 2548-2549 ที่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาพยายามจะส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อสร้างความผูกพันและเข้มแข็งของชุมชน โดยประเทศไทยได้เปรียบด้านที่ตั้งและฐานทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม ซึ่งกระจายตัวอยู่ทั่วประเทศที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว โดยนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่หลากหลายต่อนักท่องเที่ยว อาทิ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวชุมชน (Community-based Tourism) การท่องเที่ยวชนบท (Rural Tourism) ทั้งนี้ในเชิงการตลาดถือว่าการสร้างความแตกต่างให้เกิดความน่าสนใจและเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว (ยุวดี นิรันดร์ตระกูล, 2547)

กิจกรรมสำคัญประการหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบชุมชนที่ถือว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภทหนึ่งคือ การท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์ (Home Stay) เป็นหนึ่งทางเลือกใหม่ให้กับนักท่องเที่ยวที่สามารถเพิ่มความแปลกใหม่แก่นักท่องเที่ยวเพราะการท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์เป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวบ้านในชุมชนกับนักท่องเที่ยว อีกทั้งเป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยใช้ประโยชน์ทรัพยากรการท่องเที่ยวท้องถิ่นทั้งที่

เป็นรูปธรรมและนามธรรมอย่างคุ้มค่า อาทิ สิ่งปลูกสร้าง สถานที่ท่องเที่ยว ภูมิปัญญาท้องถิ่น การละเล่นและการแสดงพื้นบ้าน เป็นต้น (มนัส สุวรรณ และคณะ, 2541) ผลพลอยได้ก็ตามมา คือ ชาวบ้านมีรายได้เสริมส่งผลให้ความนิยมจากนักท่องเที่ยวที่ชอบความท้าทาย แปลกใหม่จากการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับความสุขจากการท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้ตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

เกาะช้างในยุคแรกเป็นเกาะที่ไม่มีชุมชนตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัย หากมีความสำคัญในฐานะเป็นท่าจอดเรือหลบลมมรสุม เป็นแหล่งเสบียงอาหารและน้ำจืด โดยเฉพาะบริเวณอ่าวสลักเพชร ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่โจรสลัดชาวจีนไหหลำและญวน เกาะช้างทิศเหนือติดต่อทะเลอ่าวไทย และอำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด ทิศใต้ติดต่อทะเลอ่าวไทยและเกาะคลุ้ม เกาะหวาย เกาะไม้ซี้เล็ก เกาะไม้ซี้ใหญ่ ทิศตะวันออกและทิศตะวันตกติดต่อทะเลอ่าวไทย เกาะช้างเป็นเกาะที่ใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศ ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นเขาสูง มีผาหิน สลับซับซ้อน ส่วนยอดเขาที่สูงที่สุด ได้แก่ เขาสลักเพชร มีความสูงประมาณ 744 เมตร สภาพป่าโดยทั่วไปอุดมสมบูรณ์ส่วนใหญ่เป็นป่าดิบ ภูเขาเป็นบ่อเกิดของต้นน้ำลำธาร ทำให้มีน้ำตกหลายแห่งบนเกาะ ชายหาด และปะการังที่สวยงามอยู่ทางด้านตะวันตกของเกาะ สำหรับภูมิอากาศนั้น เนื่องจากเกาะช้างมีทะเลล้อมรอบทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยเหมาะแก่การพักผ่อน คือ ไม่ร้อนจัด หรือหนาวจัดจนเกินไป สำหรับอิทธิพลจากมรสุมนั้น เกาะช้างได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จากอิทธิพลดังกล่าวทำให้มีข้อจำกัดในการเดินทางด้วยเรือ คือ ในช่วงฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ประมาณเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ชายฝั่งด้านตะวันตกซึ่งเป็นด้านรับลม จะมีคลื่นลมแรงไม่เหมาะสมที่จะเดินทาง ประมาณเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนพฤษภาคม เป็นช่วงที่มีคลื่นลมน้อยที่สุดจึงเหมาะแก่การเดินทางไปท่องเที่ยว เกาะช้างเป็นอย่างยิ่ง ปัจจุบัน (พ.ศ. 2547) เกาะช้างมีประชาชนประมาณ 4,629 คน อาศัยอยู่ 9 หมู่บ้าน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก คือ การเพาะปลูกผลไม้และไม้ยืนต้น อาชีพทำประมงชายฝั่ง และอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง

ด้วยความโดดเด่นและมีข้อได้เปรียบในด้านภูมิศาสตร์และภูมิอากาศ ทำให้เกาะช้างเป็นที่สนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของเกาะช้างในด้านธุรกิจและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและที่พักแรม โดยเฉพาะที่พักแรมที่อาศัยธรรมชาติเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวคือที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ เกาะช้างมีผู้ประกอบการธุรกิจที่พักแรมแบบโฮมสเตย์หลัก ๆ จำนวน 12 ราย (พ.ศ. 2548) และชาวบ้านรายรอบกระจายไปตามแหล่งท่องเที่ยวที่ติดกับชายทะเล ในระยะเริ่มต้นธุรกิจได้รวบรวมกลุ่มสมาชิกที่เป็นพี่น้องและเพื่อนบ้านที่มีอาชีพหลักคือ ทำประมงและทำการเกษตร เพื่หารายได้เสริม

โดยอาศัยบ้านพักของแต่ละครอบครัวเปิดต้อนรับนักท่องเที่ยว จากที่ใน พ.ศ. 2545 รัฐบาลได้มีนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกาะช้างทำให้สภาพการดำเนินธุรกิจโฮมสเตย์เปลี่ยนไป ชาวบ้านส่วนใหญ่จะสร้างเรือนพักแบบโฮมสเตย์แยกออกมาจากบ้านของตน

จำนวนนักท่องเที่ยวที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ที่เกาะช้างได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี จากผลการประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีการปฏิบัติหลายวิธี ส่วนใหญ่ใช้วิธีการหาลูกค้าโดยการแจกแผ่นปลิว แจกนามบัตร ซึ่งเป็นวิธีการที่ผลิตข้อมูลเอกสารได้สะดวก ง่าย รวดเร็ว และลงทุนไม่มากนัก สำหรับการลงทุนในการจัดการท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์นั้นต้องใช้ปัจจัยที่สำคัญในการลงทุนคือ เงินทุนหรืองบประมาณนั่นเอง บางรายจะมีเงินทุนเป็นของตนเอง บางรายต้องกู้ยืมจากสถาบันการเงิน หรือบางรายใช้ทั้งเงินทุนของตนเองและกู้ยืมจากสถาบันการเงิน

ความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านจำนวนห้องพักสำหรับการท่องเที่ยว ด้านที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ของชาวบ้านเกาะช้างที่เพียงพอดังกล่าว ได้ส่งเสริมให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างหมู่บ้านต่าง ๆ เพื่อนำจุดเด่นทางธรรมชาติและวัฒนธรรม วิถีความเป็นอยู่ของชุมชน และสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาให้เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในอนาคตมาเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวให้มั่นคงและยั่งยืน

ดังนั้น จากอดีตการท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์ในยุคแรกของประเทศไทยนั้นเริ่มต้นเมื่อ พ.ศ. 2537 จากกลุ่มชาวประมงของเกาะยาว จังหวัดพังงา และได้ขยายตัวไปตามภูมิภาคอื่น ๆ ต่อมา เช่น ภาควิชาที่จังหวัดนครนายก ภาคเหนือที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน เป็นต้น สำหรับภูมิภาคตะวันออกนั้นได้มีการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์ในหลายจังหวัดที่มีการท่องเที่ยวที่สำคัญ ๆ เช่น ตำบลตะพง จังหวัดระยอง และกิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด เป็นต้น ซึ่งการท่องเที่ยวพักแรมเช่นนี้มักเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางในกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ หรือนักท่องเที่ยวชาวไทยเองที่มีวัตถุประสงค์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบกับการเรียนรู้ชุมชนในเวลาเดียวกัน ซึ่งการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์ในเกาะช้าง จังหวัดตราด ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ภาครัฐและเอกชนต่าง ๆ ที่ให้การสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรศึกษาให้เกิดความเข้าใจสภาพการดำเนินงานของธุรกิจการท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานรวมทั้งศักยภาพในการบริหารจัดการของผู้ประกอบการในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถมองเห็นถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Success Factors) ในการดำเนินกิจการโฮมสเตย์ อันเป็นการลดปัจจัยเสี่ยงในการดำเนินกิจการท่องเที่ยว

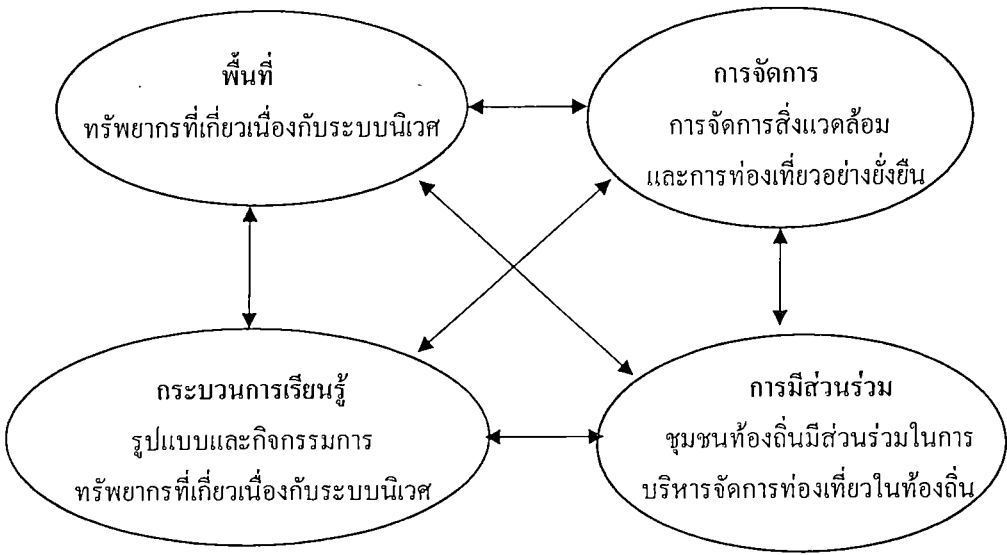
พักแรมแบบโฮมสเตย์ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้เห็นถึงความสำคัญของข้อมูลเหล่านี้ต่อการพัฒนา ศักยภาพของประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทยในอนาคต โดยเฉพาะการจัดการท่องเที่ยว แบบโฮมสเตย์ และผลการวิจัยที่ได้นี้จะช่วยสนับสนุนการพัฒนาการดำเนินงาน และเสริมสร้างความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถานประกอบการ และชุมชนที่ต้องการจัดการท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์บนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญา ท้องถิ่นไทยให้มีความเข้มแข็งและมีความยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมและวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของ ชุมชนในพื้นที่เกาะช้าง จังหวัดตราด ในการจัดการท่องเที่ยวพักแรมหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ แบบโฮมสเตย์
2. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพ ความเข้มแข็งและความยั่งยืนของการจัดการ ธุรกิจท่องเที่ยวพักแรมหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แบบ โฮมสเตย์ในพื้นที่เกาะช้าง จังหวัดตราด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวความคิดในการวิจัยนี้ (ภาพที่ 1.1) สอดคล้องกับแนวคิดหลักในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยแนวคิดจาก 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีชุมชน ทฤษฎีใหม่เศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้สามารถระบอบองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการใน การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ พื้นที่ การจัดการ กระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม ควรมีความเชื่อมโยงประสานสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นพลังผลักดันให้ชุมชนได้รับรู้ หรือตื่นตัว เห็นความสำคัญและสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ให้เป็น จุดที่น่าสนใจและสามารถดึงดูดแขกผู้เยี่ยมชมเยือนเกิดความประทับใจเมื่อมาได้เยี่ยมชมเยือน

ภาพที่ 1.1 องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

- 1. ทราบแนวทางและวิธีการพัฒนาศักยภาพ ความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของ การท่องเที่ยวพักแรมหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แบบโฮมสเตย์
- 2. ได้รับข้อมูลเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการดำเนินงานและเสริมสร้าง ความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานรัฐ สถาบันการศึกษา สถานประกอบการ และชุมชนให้ สามารถพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ให้มีความเข้มแข็งและมีความยั่งยืนสืบไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด ด้วยการเดินทางจาก สถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่งตามความสมัครใจ โดยมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยว กับธุรกิจบริการต่าง ๆ และประชาชนในท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวตาม แหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น เส้นทางศึกษาธรรมชาติ การศึกษาเรียนรู้ วิถีชีวิตชุมชน ซึ่งพึงพิงทรัพยากรธรรมชาติ รวมไปถึงเทคโนโลยีชาวบ้านซึ่งเกิดจากภูมิปัญญา อื่น ๆ ที่สมาชิกชุมชนร่วมกันพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจจนกลายเป็นเอกลักษณ์ดึงดูดความสนใจ นักท่องเที่ยว โดยผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีโอกาสเรียนรู้ร่วมกัน ด้วยการจัดการสิ่งแวดล้อมและ การท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม เพื่อยืนยันให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ การท่องเที่ยวแบบนี้จะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่น ด้วยการสร้างงานและการกระจายรายได้ ขณะเดียวกันก็ช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนด้วย

ทฤษฎีใหม่เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง หลักในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง

นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ที่เดินทางไปเยือนจังหวัดนั้นด้วยวัตถุประสงค์ที่ไม่ใช่การไปทำงานประจำหรือการศึกษา

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทย อันเป็นผลจากประสบการณ์ที่สั่งสมผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรับแต่ง พัฒนาและถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

ศักยภาพของการท่องเที่ยว หมายถึง ความพร้อมในคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวแก่ผู้มาเยี่ยมชมเยือน คุณลักษณะหรือคุณสมบัติดังกล่าวมีความแตกต่างกันตามประเภทของแหล่งหรือทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นสิ่งสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งต้องอาศัยธรรมชาติของระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่น

ที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ หมายถึง สถานที่พักแรมที่นักท่องเที่ยวพักร่วมกับเจ้าของบ้านที่เป็นผู้ให้บริการ หรืออยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับเจ้าของบ้าน เป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมประจำวันกับเจ้าของบ้าน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การจัดการธุรกิจโฮมสเตย์ หมายถึง การดำเนินการประกอบการในธุรกิจที่ได้ผลการตอบแทนจากการจัดหาสถานที่พักและอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวและอื่น ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพ ความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แบบโฮมสเตย์ กรณีศึกษาเกาะช้าง จังหวัดตราด มุ่งศึกษาโดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องใน 5 ประเด็นตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีการท่องเที่ยว
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับที่พักแรมหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แบบโฮมสเตย์
3. การวิเคราะห์ศักยภาพของที่พักแบบโฮมสเตย์ของเกาะช้าง จังหวัดตราด
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. ประวัติเกาะช้าง จังหวัดตราด

แนวคิดและทฤษฎีการท่องเที่ยว

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้ให้ความสำคัญกับการกำหนดบทบาทการพัฒนาประเทศในอนาคตอย่างเหมาะสม โดยเน้นการพัฒนาที่ต้องสอดคล้องกับศักยภาพและบทบาททางเศรษฐกิจของพื้นที่โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมวางรากฐานการพัฒนาให้เป็นสังคมที่เข้มแข็ง มีระบบบริหารจัดการที่ดีในทุกระดับ ขณะเดียวกันพยายามดึงเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทยที่มีจุดเด่น คือ การประณีตประณีต เปิดกว้าง เป็นแกนประสานความร่วมมือเพื่อเสริมสร้างสันติภาพในชุมชน อีกทั้งมุ่งสร้างศักยภาพด้านการผลิตและบริการเพื่อเตรียมพัฒนาประเทศสู่ความเป็นฐานเศรษฐกิจของภูมิภาค โดยเฉพาะด้านเกษตรกรรม การแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรและอาหาร และเป็น “ฐานการท่องเที่ยว” ที่หลากหลาย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ดังกล่าวได้ตระหนักถึงปัญหาการพัฒนาประเทศต่าง ๆ ที่ไร้ระเบียบและขาดทิศทางที่เหมาะสมดังเช่น การลงทุน ด้านสาธารณูปโภค และสาธารณูปการที่ไม่ได้คำนึงถึงผังเมืองและผังภาค ทำให้การขยายตัวของชุมชนกระจุกกระจายไม่เป็นระเบียบ ตัวเมืองขยายตัวโดยขาดโครงสร้างพื้นฐานรองรับอย่างเพียงพอ กอปรกับการนำพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสมทางการเกษตรไปใช้ประโยชน์ผิดประเภท โดยมีได้คำนึงถึงศักยภาพของพื้นที่ และการลงทุนของภาครัฐ การขยายฐานการผลิตด้านอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็วโดยขาดมาตรฐานการประกอบการที่เหมาะสมและไม่มีการบังคับใช้มาตรการควบคุมมลพิษอย่างจริงจัง

ทำให้เกิดปัญหามลพิษที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนโดยตรงมากยิ่งขึ้น พร้อมกันนั้น การขยายตัวของการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วโดยปราศจากการดูแล บำรุงรักษาและการจัดการ แหล่งท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นระบบ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โบราณสถาน และศิลปกรรมสถานหลายแห่งอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม สูญเสียคุณค่าและความงามลงตามลำดับ ในเวลาอันรวดเร็ว (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2544) ด้วยเหตุนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 และแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติจึงได้ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ฟื้นฟู และรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ศิลปวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยว โดยอาศัยการวางแผน การจัดการผังเมือง สิ่งแวดล้อม ตลอดจนสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกื้อหนุนต่อคุณภาพชีวิตและ เป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ดังนี้

1. ฟื้นฟูและรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งศิลปกรรมและโบราณคดี เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
2. ใช้ผังเมืองเป็นกลไกประสานการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองให้เกิดความน่าอยู่และยั่งยืน
3. อนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย

จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาประเทศไม่เพียงแต่ทางเศรษฐกิจแต่สามารถสร้างความยั่งยืนทางสังคมได้ด้วย ทั้งนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจกรงานประจำของมนุษย์ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2543, หน้า 44) ซึ่งมีจุดประสงค์ของการท่องเที่ยวที่จำกัดอยู่ที่การพักผ่อนเพิ่มเติมจากนิยามที่ จูทามาส จันทรรัตน์ (2541, หน้า 9, อ้างถึงใน Leiper, 1979, p.390) ที่ครอบคลุมถึงจุดประสงค์อื่น ๆ ของการท่องเที่ยวไว้ ดังนี้ “การท่องเที่ยวคือระบบซึ่งเริ่มต้นจากนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยวด้วยเหตุผลและแรงกระตุ้นแตกต่างกันไป” และนิยามของวรรณ ศิลปอาษา (2544, หน้า 31) ซึ่งกล่าวว่า การท่องเที่ยวหมายถึงการเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่งด้วยความสมัครใจเป็นการชั่วคราว โดยมีวัตถุประสงค์ทางการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน สถานที่เหล่านั้น หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลายที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้

ดังนั้นความหมายของการท่องเที่ยวที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ การท่องเที่ยว คือ กิจกรรมเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด ด้วยการเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่งตามความสมัครใจ โดยมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจบริการต่าง ๆ และประชาชนในท้องถิ่น

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งของการท่องเที่ยว คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถแบ่งได้หลายแบบด้วยกัน การแบ่งตามลักษณะที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นรูปแบบที่ได้ความนิยมมาก ได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

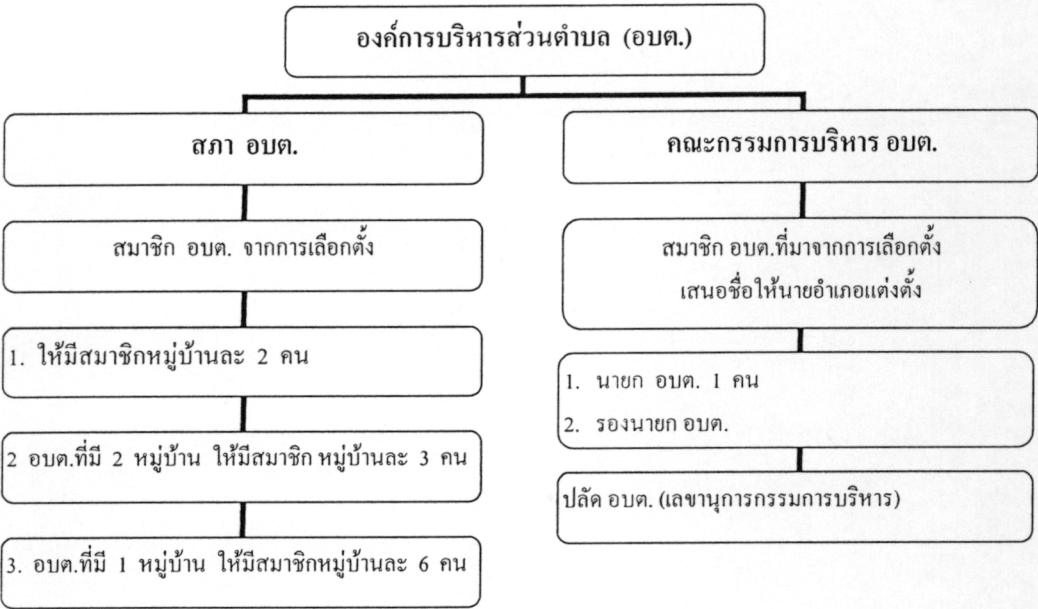
1. กลุ่มที่ให้บริการนักท่องเที่ยวโดยตรง หมายถึง กลุ่มที่ให้บริการนักท่องเที่ยวโดยตรง ประกอบด้วย ธุรกิจคมนาคมขนส่ง ธุรกิจที่พัก ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจสินค้าที่ระลึก เป็นต้น แม้ว่าธุรกิจต่าง ๆ เหล่านี้ขายสินค้าและบริการให้ทั้งบุคคลทั่วไปและนักท่องเที่ยว แต่ยังคงเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวโดยตรงในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว

2. กลุ่มที่ให้บริการสนับสนุนการท่องเที่ยว ประกอบด้วย บริการพิเศษต่าง ๆ เช่น ผู้จัดทำเอกสารการท่องเที่ยว หน่วยวิจัยด้านการท่องเที่ยว กลุ่มที่ผลิตสินค้าเกษตรกรรม เป็นต้น ธุรกิจกลุ่มนี้อาจมิได้ผลิตสินค้าหรือบริการเพื่อขายแก่นักท่องเที่ยวโดยตรง แต่ทำหน้าที่ในการส่งต่อสินค้าหรือบริการให้แก่กลุ่มแรก ซึ่งถือว่ากลุ่มที่สองนี้มีความสำคัญในการสนับสนุนอุตสาหกรรมบริการเช่นกัน

3. กลุ่มพัฒนาการท่องเที่ยว ประกอบด้วยนักวางแผน หน่วยงานรัฐบาล เช่น กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล สถาบันการเงิน นักลงทุน สถาบันการศึกษา สถาบันฝึกอบรมและอาชีพ องค์การเหล่านี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยิ่ง โดยเฉพาะหน่วยงานของรัฐจะมีบทบาทในฐานะเป็นผู้กำหนดนโยบายการบริหารประเทศ มีหน้าที่กำกับวางแผนโดยกำหนดแผนหลัก (รวมทั้งแผนรอง ระดับภาค ระดับจังหวัด และแผนปฏิบัติการระดับพื้นที่) การออกกฎหมายและกฎระเบียบ ติดตามงานด้านการท่องเที่ยว และผลักดันแผนการดำเนินการด้านงบประมาณ โดยประสานงานไปยังหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องการพัฒนาการท่องเที่ยวทางด้านการวางแผน อาทิ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (Development of Infrastructure) ที่เป็นการลงทุนด้านสาธารณูปโภค เช่น การสร้างเส้นทางหลวง การตัดถนนเข้า - ออกหมู่บ้าน ประปา ท่าอากาศยาน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในการบริหารและการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่นั้น มีปัจจัยหลัก ๆ ที่เกี่ยวข้องได้แก่ องค์การปกครองท้องถิ่น นักท่องเที่ยว รวมตลอดจนชุมชนที่เป็นแหล่งและจัดการสถานที่ท่องเที่ยว องค์การปกครองท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับประชาชนมาก คือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งตามนโยบายรัฐบาล อบต. จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบโดยตรง เพราะในฐานะเจ้าของพื้นที่ อบต. มีหน้าที่คุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามกฎหมาย ตามแผนแม่บทของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

และให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังแสดงในภาพที่ 2.1 นี้

ภาพที่ 2.1 โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล
ที่มา : สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และมหาวิทยาลัยสุโขทัย-ศรีนครินทร์ราช, 2546, หน้า 152

- องค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ดังนี้
1. อำนาจหน้าที่ทั่วไป พัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
 2. อำนาจที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล
 - 2.1 จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
 - 2.2 รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล
 - 2.3 ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
 - 2.4 ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
 - 2.5 ส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 - 2.6 ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ

2.7 คຸ້ມກອງດູແລະບຳຮຸກຮັກສາທຣັຍາຄຣຣມຮາດີແລະສິ່ງເວດລ້ອມ

2.8 ບຳຮຸກຮັກສາສິລປະ ຈາຣິຕປະເພດີ ກູມີປີຢູຢູາທ້ອງດິນ ແລະວັດນຣຣມອັນດີ
ຂອງທ້ອງດິນ

2.9 ປຸກປັດີນ້ຳທີ່ອື່ນຕາມທີ່ທາງຣາຮາກຣມອບຮາມາຍ ດ້ວຍຈັດສຣຣງບປຣມາຣນຮື້
ບຸກລາກຣໃຫ້ຕາມຈຳເປັນແລະສມຄວຣ

3. ອຳນາຈນ້ຳທີ່ທ້ອງຈັດທຳໃນເຂຕອຣກຣບຣິຮາຣສ່ວນຕຳບລ

3.1 ໃຫ້ມີນ້ຳເພື່ອກອຸປະໂກດ ບຣິໂກດແລະກອຍຕຣ

3.2 ໃຫ້ມີແລະບຳຮຸກຮັກສາໄຟຟ້າຮື້ແສງສ່ວງດ້ວຍວິຣີອື່ນ

3.3 ໃຫ້ມີແລະບຳຮຸກຮັກສາທາງຣະບາຍນ້ຳ

3.4 ໃຫ້ມີແລະບຳຮຸກຮັກສາສາດນທີ່ປຣະຮຸມ ກາຣກິຟາ ກາຣປັກຟ້ອນຮ້ອນໃຈ ແລະ
ສວນສາຮາຣຣະ

3.5 ໃຫ້ມີແລະສ່ຣະສຣີມກຸ່ມເຄຣຕຣກຣແລະກິຈາກສາຮກຣຣຣ

3.6 ສ່ຣະສຣີມໃຫ້ມີອຸດສາຮກຣຣມໃນກອບຄຣຳຣ໋

3.7 ບຳຮຸກແລະສ່ຣະສຣີມກາປຣະກອບອາຣີຟຂອງຣາຢູຣ

3.8 ກາຣກຸ້ມກອງດູແລະຣັກສາທຣັຍາຣຣິນອື່ນເປັນສາຮາຣຣສມບັດີຂອງແຜ່ນດິນ

3.9 ຫາຟລປຣະໂຍຣຣນຈາກທຣັຍາຣຣິນຂອງອຣກຣບຣິຮາຣສ່ວນຕຳບລ

3.10 ໃຫ້ມີຕລາດ ຫຳເຫີຍເຣື້ອ ແລະຫຳຂຳມ

3.11 ກິຈາກເຄື່ວຍກັບກາຣຟາຣຣິຣຣ

3.12 ກາຣທ້ອງເຫີຍວ

3.13 ກາຣຟັງເມືອງ

ອຣກຣກຣບຣິຮາຣສ່ວນຕຳບລອອກຂ້ອບັຢູຢູດີຕຳບລເພື່ອໃຫ້ບັງຄັບກຳຍາມໃນຕຳບລໄດ້ເທົ່າທີ່
ໄມ່ຂັດຄ້ອກູຢູຮາມາຍ ຮື້ອຳນາຈນ້ຳທີ່ຂອງອຣກຣກຣບຣິຮາຣສ່ວນຕຳບລ ດ້ວຍຈຳກັດຄຳຣຣມເນືຍມ
ຮື້ອຈຳກັດໂທຍປຣັບໄມ່ເກີນ 500 ບາທ ນອກຈາກນີ້ ອຣກຣກຣບຣິຮາຣສ່ວນຕຳບລຈະຕ້ອງທຳນ້ຳທີ່ດ້ານ
ກາຣທ້ອງເຫີຍວໃນເຂຕຣິນທີ່ດ້ວຍ ດັງຈະເຫັນໄດ້ຈາກຣະຣາຣຣບັຢູຢູດີ ພ.ສ. 2542 ມາຕຣາ 16 ທີ່ຈຳກັດ
ແຜນແລະຂັ້ນຕອນກາຣຈະຈາຍອຳນາຈໃຫ້ແກ່ອຣກຣປກຣກອງສ່ວນທ້ອງດິນ ແລະຍັງຈຳກັດໃຫ້ເຕສບາດ
ເມືອງຟັຢາ ແລະອຣກຣກຣບຣິຮາຣສ່ວນຕຳບລ ມີອຳນາຈແລະນ້ຳທີ່ໃນກາຣຈັດຣະບບປຣິກາຣສາຮາຣຣະ
ເພື່ອປຣະໂຍຣຣນຂອງປຣະຣາຣຣນໃນທ້ອງດິນຂອງຕນເອງເພື່ອກາຣສ່ຣະສຣີມກາຣທ້ອງເຫີຍວ

ນອກຈາກນີ້ ຄວາມຕ້ອງກຂອງນັກທ້ອງເຫີຍວຍັງເປັນປັຈຈັຍສຳຄັຢູໃນກາຣສິກຣາວິຢັຣຣັງນີ້
ຊື່ງມຸ່ງເນັ້ນຟຸດຕິກຣຣມຂອງນັກທ້ອງເຫີຍວເຢັງນິເວສທີ່ແສງຫາກິຈາກຣຣມຮື້ອປຣະສບກາຣຣຣຣທີ່ຮາກຮາກ
ມາກຢັ້ນ ນັກທ້ອງເຫີຍວກຸ່ມນີ້ມີຄວາມຣັບຟິດຂອບແລະເປັນຜູ້ສຸນໃຈໃຜູ້ຣື້ທີ່ເຫັນວ່າກາຣເຣື້ຍນຮື້ເປັນກາຣສ້າງ

คุณภาพชีวิตให้กับตน สนใจหาความรู้ด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน อีกทั้งมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางการท่องเที่ยว

จากเหตุผลและความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศข้างต้นจึงได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแปลมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษคำว่า “Eco-tourism” ซึ่งเป็นคำผสมระหว่างคำว่า Ecology ที่แปลว่า นิเวศวิทยา กับคำว่า Tourism หมายถึง การท่องเที่ยว

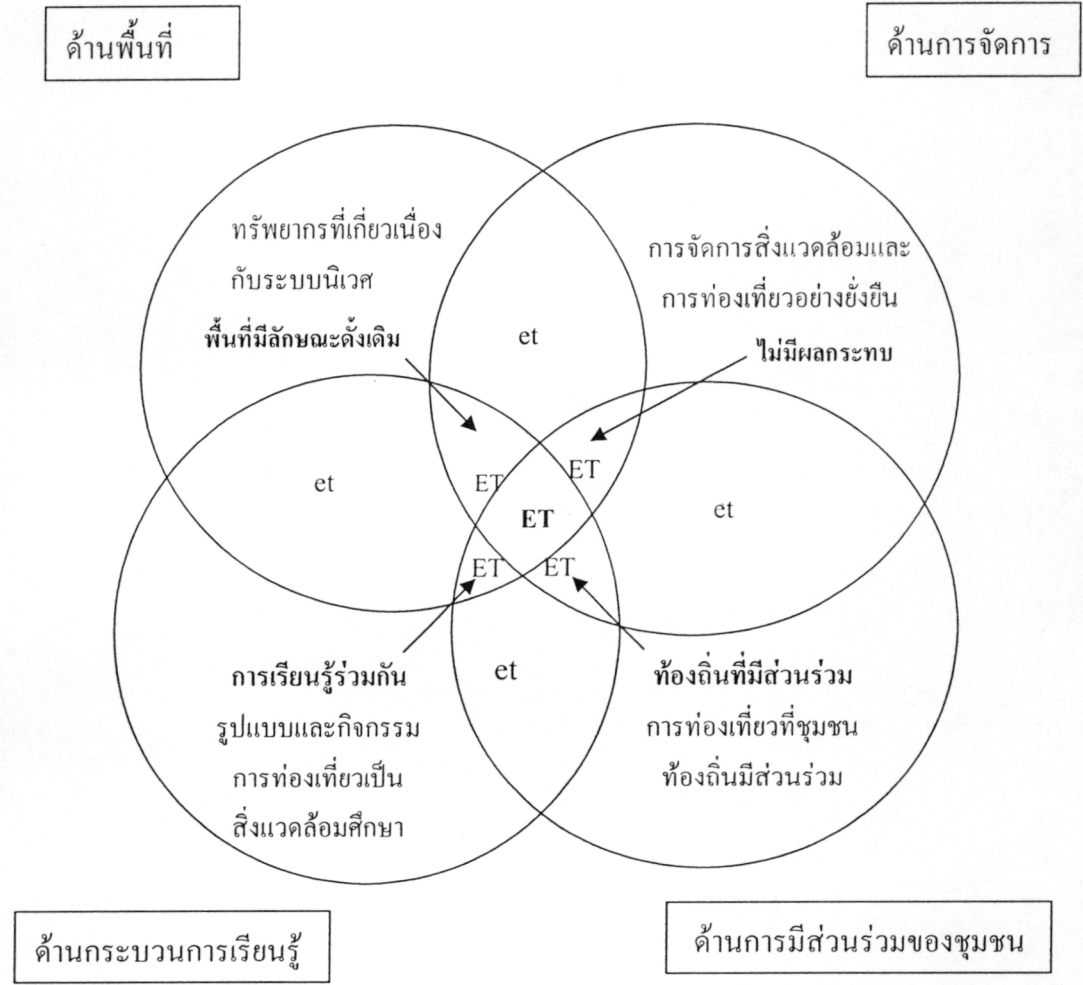
สถาบันต่าง ๆ และนักวิชาการหลายคนได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ต่าง ๆ กัน เช่น องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐควีนสแลนด์ ประเทศออสเตรเลีย ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) เนื่องจากมุ่งเน้นสิ่งดึงดูดใจตามธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง อันจะช่วยเพิ่มความรู้แก่นักท่องเที่ยวและเกิดประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น (นำชัย ทนุผล, 2543) ในขณะที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกล่าวถึง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ และเป็นการท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยผู้เกี่ยวข้องได้เรียนรู้ร่วมกันภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546) นอกจากนี้ องค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : WTO) ได้อธิบายลักษณะที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเอกสารเผยแพร่ พ.ศ. 2545 ไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. คำนึงถึงธรรมชาติ
2. ให้ความรู้และสื่อความหมาย
3. เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มขนาดเล็ก
4. ลดผลกระทบที่เกิดขึ้นกับธรรมชาติ
5. ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่น
6. กระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์

จากความหมายและคำจำกัดความข้างต้น สรุปความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ใช้ในการศึกษานี้ว่าเป็นการท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น เส้นทางศึกษาธรรมชาติ การศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนซึ่งพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ รวมไปถึงเทคโนโลยีชาวบ้านที่เกิดจากภูมิปัญญาอื่น ๆ ที่สมาชิกชุมชนร่วมกันพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ

จนกลายเป็นเอกลักษณ์ดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยว โดยผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกันด้วย มีการจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

จากความหมายนี้จะเห็นได้ว่า ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกระบวนการเรียนรู้ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น รายละเอียดดังปรากฏในภาพที่ 2.2 (มิสรา สามารถ, 2543, หน้า 25-27)

ภาพที่ 2.2 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา : มิสรา สามารถ, 2543

หมายเหตุ : ET, ET, et แสดงความเข้มข้นหรือบทบาทความสำคัญที่มีผลกระทบต่อระบบการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแบบเชิงนิเวศ

จากภาพที่ 2.2 แสดงขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังรายละเอียด 4 ด้านต่อไปนี้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่

การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก หรือการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ของแหล่งนั้น ดังนั้น องค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature-based Tourism) เป็นสำคัญ ได้แก่ ดิน หิน น้ำ ป่าไม้ ภูเขา ทะเล ชายหาด น้ำตก ตลอดจนสิ่งที่มีชีวิตที่อยู่อาศัยในแหล่งธรรมชาติต่าง ๆ หรืออาจเรียกว่า เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับระบบนิเวศ (Ecological-based Tourism)

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ

การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการเดินทางท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ (Responsible Travel) โดยไม่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืน นั่นคือเป็นการจัดการที่มุ่งการพัฒนาที่ส่งผลบวกต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างทะนุถนอมครอบคลุมถึงการอนุรักษ์และปกป้องรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อม มีการป้องกันและการกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเรียกว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainably-managed Tourism)

3. องค์ประกอบด้านกระบวนการเรียนรู้

การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยผ่านกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงนับว่าเป็นการท่องเที่ยวบนฐานของสิ่งแวดล้อมศึกษาที่แท้จริง (Environmental Education - based Tourism)

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น (Involvement of Community or People Participation) ซึ่งตลอดกระบวนการความร่วมมือเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยประโยชน์ต่อท้องถิ่นที่ได้นี้หมายรวมถึงการเกิดการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนแก่ชุมชนและกลุ่มชนโดยรวม เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้ว

ท้องถิ่นมีส่วนในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากประชาชนในระดับรากหญ้าจนถึงฝ่ายปกครองท้องถิ่นและอาจรวมการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ได้แก่ นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวพักแรมทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงกล่าวได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation-based Tourism)

ในการทำนองเดียวกัน หากแหล่งท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านครบสมบูรณ์ก็จัดว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความสมบูรณ์จะแสดงให้เห็นถึงสัญลักษณ์ “ET” หมายถึงความเข้มข้นและระดับความสำคัญต่อระบบการท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวนั้นมีมาก เช่น คนหรือชุมชนในพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง เปิดบ้านเป็นโฮมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวเข้าพัก โดยสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวจากการเปิดให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการทำประมง เป็นต้น หากขาดหรือปราศจากความสมบูรณ์ขององค์ประกอบหนึ่งองค์ประกอบใดนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งนั้น ๆ ก็จะลดความสมบูรณ์ลงตามลำดับเป็น “ET” หรือหากมีองค์ประกอบเพียง 2 ด้าน ความสมบูรณ์ของพื้นที่จะแสดงผลเป็น “ct” หมายถึงความเข้มข้นในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวมีน้อย ตัวอย่างกิจกรรมเช่น กลุ่มแม่บ้านทำอาหารมาส่งให้แขกที่มาพักโฮมสเตย์ เป็นต้น

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นจะมีความแตกต่างไปจากการท่องเที่ยวทั่วไป 4 ประการ ดังตารางที่ 2.1 คือ

ตารางที่ 2.1 ความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวทั่วไปกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวทั่วไป	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
1. เน้นการเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ได้แก่ ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว กำไรจากการมีนักท่องเที่ยวมาพักแรม เป็นต้น	1. เน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นหลัก และรายได้ทางเศรษฐกิจเป็นรอง
2. ไม่จำกัดรูปแบบและจำนวนของนักท่องเที่ยว	2. จำกัดรูปแบบและจำนวนของนักท่องเที่ยวที่มุ่ง ความเป็นธรรมชาติที่ปราศจากการปรุงแต่งจากแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และอื่น ๆ
3. การจัดการที่มุ่งการแข่งขัน	3. การจัดการที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน
4. สร้างการดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความสะดวกสบาย ความบันเทิงเรีรรมย์	4. ให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวด้าน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ

นอกจากนี้ วีเวอร์และคณะ (Weaver et al., 1995, p.2, อ้างถึงใน นำชัย ทนุผล, 2542, หน้า 38-39) ได้เปรียบลักษณะของความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) กับการท่องเที่ยวมวลชนตามประเพณีนิยม (Conventional Mass Tourism) ไว้เช่นกัน มีรายละเอียดดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 ลักษณะของความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการท่องเที่ยวแบบมวลชน

ประเด็น/ตัวแปร	การท่องเที่ยวแบบมวลชน	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
1. สถานที่พักแรม (Accommodation)	- มีความหนาแน่นและกระจุกตัว ณ ที่ใดที่หนึ่ง/ไม่จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว - มักขนาดใหญ่และมีการดัดแปลงธรรมชาติ - ผู้เป็นเจ้าของมักเป็นนักธุรกิจขนาดใหญ่หรือกลุ่มนักธุรกิจจากภายนอกประเทศ	- กระจายตัวไปตามแหล่งท่องเที่ยว/จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว - ขนาดเล็กและอยู่ในสภาพธรรมชาติท้องถิ่น - ธุรกิจขนาดเล็กหรือธุรกิจชุมชนและคนในท้องถิ่นเป็นเจ้าของ
2. จุดสนใจ (Attractions)	วัฒนธรรมและธรรมชาติที่เป็นจุดดึงดูดสำหรับนักท่องเที่ยว แต่ขาดความเอาใจใส่ในการอนุรักษ์	วัฒนธรรมและธรรมชาติที่เน้นการอนุรักษ์ไว้สำหรับท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว
3. การตลาด (Marketing)	- ตลาดขนาดใหญ่และมีความหลากหลายด้านความต้องการ - การตลาดโดยบริษัทจำนวนมาก	- ตลาดขนาดเล็กและมีความต้องการเฉพาะด้าน - การตลาดอาศัยความร่วมมือจากท้องถิ่นและรัฐ
4. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ (Economic Impact)	- มักไม่คำนึงความเชื่อมโยงกับท้องถิ่นโดยตรง - มีการรั่วไหลของเศรษฐกิจสูง - มีผลของตัวทวีคูณต่ำ (Low Multiplier)	- สร้างธุรกิจเชื่อมโยงของท้องถิ่นโดยตรง - มีการรั่วไหลของเศรษฐกิจต่ำ - มีผลของตัวทวีคูณสูง (High Multiplier)

ตารางที่ 2.2 ลักษณะของความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการท่องเที่ยวแบบมวลชน (ต่อ)

ประเด็น/ตัวแปร	การท่องเที่ยวแบบมวลชน	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
5. กฎระเบียบ/ข้อบังคับ (Regulation)	- ท้องถิ่นมีส่วนร่วมน้อย หรือแทบไม่มีส่วนร่วมในการจัดการ/ควบคุม - มักมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวก่อนมีการวางแผนการจัดการท่องเที่ยว - มักใช้การวัดค่าทางเศรษฐกิจเป็นแรงจูงใจ - มักมีการพัฒนาและการท่องเที่ยว (No Carrying Capacity) อย่างไร้เป้าหมายทางสังคมและสิ่งแวดล้อม	- ท้องถิ่นมีอำนาจและมีส่วนร่วมในการจัดการ/ควบคุม - มักมีการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวก่อนมีการพัฒนา - มักพิจารณาร่วมกันระหว่างเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้เป็นแรงจูงใจ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบที่พักรวมแบบโฮมสเตย์ซึ่งเป็นประเด็นหลักในการศึกษา ด้วยเห็นว่าภาครัฐได้ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในหลายพื้นที่ของประเทศไทย และที่ได้คัดเลือกพื้นที่กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีที่พักรวมแบบโฮมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ และได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ

การศึกษากการพัฒนาศักยภาพ ความเข้มแข็งและความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวพักรวมหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แบบโฮมสเตย์กรณีศึกษาเกาะช้าง จังหวัดตราด ได้สรุปในประเด็นหลัก ๆ ได้แก่ เป้าหมายของทั้งนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการท่องเที่ยวพักรวม วิธีและกระบวนการ ตลอดจนการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงมูลค่าและคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นจากการจัดการที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้นการที่จะทำความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถ่องแท้ นั้น พบว่ายังมีมิติต่าง ๆ อีกหลายด้านในแต่ละองค์ประกอบที่ควรนำมาวิเคราะห์และพิจารณาเพิ่มเติม ได้แก่ ศักยภาพของการท่องเที่ยวทรัพยากรท่องเที่ยวดังรายละเอียดต่อไปนี้

ศักยภาพของการท่องเที่ยว หมายถึง ความพร้อมในด้านคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของแหล่ง/ทรัพยากรการท่องเที่ยวในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวแก่ผู้มาเยี่ยมชมเยือนคุณลักษณะหรือคุณสมบัติดังกล่าวมีความแตกต่างกับตามประเภทของแหล่งหรือทรัพยากรการท่องเที่ยว นั้น ๆ ซึ่งควรมีคุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่สำคัญ 4 ประการ หรือที่เรียกว่า 4 As คือ

1. ความน่าดึงดูดใจของสถานที่ (Attraction) หมายถึง แหล่งหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถเรียกร้องและกระตุ้นความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ หรือมีลักษณะชวนตาชวนใจ มีเสน่ห์เฉพาะตัวทั้งที่เกิดจากมนุษย์สร้างขึ้นและเกิดจากธรรมชาติ อันมีสาเหตุมาจากปัจจัยต่อไปนี้อย่างน้อย 3 ประการ คือ ความงามตามธรรมชาติ เช่น ชายหาดทรายขาว แนวปะการังที่มีสีสันสวยงาม น้ำตกที่มีความสวยงามและทั้งที่สร้างขึ้น และเกิดตามธรรมชาติรวมทั้งเหตุการณ์สำคัญเฉพาะกาล เช่น งานประเพณีในเทศกาลสำคัญของการประกวดผลิตผลทางการเกษตร

2. ความสะดวกในการเข้าถึง (Accessibility) หมายถึง แหล่งหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวจะดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้มาก หากมีความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงและเที่ยวชม นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย ทำให้นักท่องเที่ยวจะเกิดอรรถรสในการท่องเที่ยวได้มาก ดังนั้นแม้แหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงามแต่ขาดความสะดวกในการเข้าถึง นักท่องเที่ยวจะไม่เดินทางไปเที่ยวชม หน่วยงานที่รับผิดชอบ และแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องดำเนินการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ถนน สะพาน เส้นทางเดินเรือ ที่จอดรถ ตลอดจนเส้นทางยานพาหนะหรือทางเดิน เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแก่นักท่องเที่ยว

3. ความประทับใจ (Amenity) หมายถึง แหล่งหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวก่อให้เกิดความประทับใจ สุขใจและซาบซึ้งในการเที่ยวชม เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เช่น ปราสาทราชวัง วัด โบราณสถานต่างๆ ที่แสดงถึงอารยธรรมในอดีต หรือแม้แต่ทรัพยากรธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การพักผ่อน อาทิ อุทยานแห่งชาติทางบกและทางทะเลหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความสนุกสนาน เช่น การร่วมงานเทศกาลและประเพณีต่างๆ เช่น งานคาร์นิวัลในประเทศบราซิล งานประเพณีสงกรานต์ในประเทศไทย เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงทรัพยากรบุคคล ได้แก่ ความเป็นมิตร ความสามารถในการสื่อสาร ความเอื้ออาทร และคุณสมบัติที่ส่งเสริมบริการของมนุษย์ เป็นต้น

4. องค์ประกอบของการบริการ (Ancillary Service) สถานที่ท่องเที่ยวควรจัดสรรการบริการด้านต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยว หน่วยงาน และภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เพื่ออำนวยความสะดวกและดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านี้ ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้

4.1 การบริการด้านตลาด เช่น การให้บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว การศึกษาวิจัยด้านความต้องการของนักท่องเที่ยว การกำหนดราคาบริการที่เหมาะสม การส่งเสริมความร่วมมือด้านการตลาดเป็นพันธมิตรในกลุ่มอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นต้น

4.2 การประสานความร่วมมือด้านการพัฒนาและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การวางแผนการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น และการจัดระบบการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Natural Resource Tourism) เป็นสิ่งสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ต้องอาศัยธรรมชาติของระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยกำหนดความหมายของทรัพยากรการท่องเที่ยวว่าหมายถึง จุดหมาย (Destination) ของการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยว นั่นเอง ส่วนแหล่งท่องเที่ยวใดจะมีทรัพยากรที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวอย่างไรนั้น ซึ่งความดึงดูดใจเหล่านั้นอาจดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่ง แต่อาจไม่เป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่นก็ได้ แหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ (Nature Destination) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามเกิดขึ้นตามธรรมชาติ และนับว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด โดยแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

1.1 ทิวทัศน์ (Scenery) ทิวทัศน์ต่าง ๆ ทางธรรมชาติทั้งที่สวยงามและแปลกตา ที่มีความแตกต่างและทำให้ประหลาดใจหรือสนใจ (Surprise) จะเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเยี่ยมชม

1.2 สัตว์ป่าและพรรณไม้ (Wildlife and Flora) สัตว์ป่าและพรรณไม้เป็นส่วนหนึ่งของความงามตามธรรมชาติที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เพราะชีวิตความเป็นอยู่ของสัตว์ป่าเป็นสิ่งที่น่าศึกษาหาความรู้ รวมทั้งความหลากหลายของพรรณไม้ในป่าประเภทต่าง ๆ และสวนพฤกษศาสตร์สมุนไพร ซึ่งแม้ว่านับวันจะหมดไป แต่ยังมีการอนุรักษ์ไว้ให้ได้ชมและท่องเที่ยวได้ เช่น สวนสัตว์ สวนสมุนไพร เป็นต้น

1.3 สภาพภูมิอากาศ (Climate) สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไป เช่น แสงแดด สายลม อากาศอบอุ่น หรือหิมะ ตลอดจนลักษณะอากาศที่แตกต่างไปจากถิ่นเดิมของนักท่องเที่ยวจะเป็นสิ่งที่จูงใจให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นมาได้ เช่น ฤดูร้อนนักท่องเที่ยวมักนิยมเดินทางไปยังชายฝั่งทะเลหรือฤดูหนาวชาวยุโรปนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศแถบตะวันออกซึ่งมีอากาศที่อบอุ่นกว่า เป็นต้น

1.4 ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ (Natural Phenomenon) เป็นลักษณะของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น พระอาทิตย์เที่ยงคืน การเกิดสุริยุปราคา การเกิดฝนดาวตก เป็นต้น

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน และศาสนา

(Historical, Archaeological and Regions Destination) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีหรือศาสนา ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวต่อไปนี้

2.1 โบราณสถาน หมายถึง สิ่งของโบราณที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบสถ์ วิหาร วัง สถาปัตยกรรมหรืออนุสาวรีย์ รวมถึงสิ่งปลูกสร้างและองค์ประกอบทางสิ่งปลูกสร้าง โดยมีอายุเก่าแก่กว่า 100 ปีขึ้นไป เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ประสาทหินพิมาย ประสาทหินเขาพนมรุ้ง กำแพงเมืองจีน เป็นต้น

2.2 โบราณวัตถุ หมายถึง สิ่งของโบราณที่เคลื่อนย้ายได้ เช่น พระพุทธรูป เทวรูป ศิลาจารึก ทรัพย์สมบัติ มีอายุเก่าแก่กว่า 100 ปีขึ้นไป เช่น แก้ว แหวน เงินทอง รวมถึงภาชนะและอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

2.3 ศาสนสถานหรือปูชนียสถาน หมายถึง สถานที่ควรแก่การนับถือ หรือควรแก่การบูชา เช่น พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร พระธาตุคอกยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ วังวาติกัน เป็นต้น

2.4 ศาสนวัตถุหรือปูชนียวัตถุ หมายถึง วัตถุที่ควรแก่การบูชา เคารพนับถือ เช่น พระพุทธรูป เทพเจ้า เป็นต้น

3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม (Cultural Destination) เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งในลักษณะของพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สั่งสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบต่อกันมา ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้ประกอบด้วยงานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ชนเผ่าต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมของชนในชาติหรือกลุ่มชนต่าง ๆ เช่น ชุดแต่งกายประจำชาติ การแสดงรำกลองยาว เป็นต้น

อย่างไรก็ตามอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบที่พักรวมแบบโฮมสเตย์ มีเป้าหมายสูงสุด คือ การจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ซึ่งหมายถึง การกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์และการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว รวมทั้งปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพแก่สมาชิกของสังคมในปัจจุบันและในอนาคต โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาดสามารถรักษาลักษณะของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้ให้นานที่สุด ให้เกิดผลกระทบทางลบน้อยที่สุดและให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2543) ได้กล่าวถึง หลักการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ดังนี้

1. มีการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี และมีการจัดการของเสียในท้องถิ่น พร้อมทั้งส่งเสริมสังคมและวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว
2. ให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการและรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมรายได้และเป็นการยกระดับคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยว
3. มีการประสานงานระหว่างเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ประกอบการธุรกิจ หน่วยงานต่าง ๆ และชุมชนท้องถิ่น เพื่อร่วมคิดร่วมทำ และร่วมแก้ไขปัญหาไปในทางเดียวกัน
4. มีการศึกษาวิจัย ติดตามตรวจสอบ ฝึกอบรมผู้ที่ให้บริการการท่องเที่ยว และจัดเตรียมข้อมูลข่าวสาร เพื่อสร้างความเข้าใจ สร้างจิตสำนึกที่ดีแก่นักท่องเที่ยว และพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับทั่วไป

ดังนั้นการศึกษานี้จึงวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านที่พักแรมแบบโฮมสเตย์โดยมุ่งเน้นให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้เป็นตามความมุ่งหมายของการจัดการ และนโยบายของรัฐบาลตามองค์ประกอบด้านขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ท่องเที่ยว ด้านการจัดการ ด้านการเรียนรู้ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนดังข้างต้นหรือไม่ อย่างไร และเป็นแนวทางในการพิจารณาเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับที่พักแรมหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แบบโฮมสเตย์

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับที่พักแรมหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แบบโฮมสเตย์

โฮมสเตย์ (Home Stay) เริ่มปรากฏครั้งแรกในทวีปยุโรปเมื่อ 50 ปีมาแล้ว ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลงไม่นานที่ผู้คนเริ่มแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวและที่พักที่ห่างไกลชุมชนเมือง และห่างไกลจากร่องรอยความกดดันของสงครามไปสู่พื้นที่ชนบทที่เต็มไปด้วยความสงบ ร่มรื่นและธรรมชาติที่สวยงาม ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นช่วงแห่งการฟื้นฟูโดยความต้องการของนักท่องเที่ยวในช่วงฟื้นฟูนี้ได้นำให้เกิดที่พักแรมแบบใหม่ ๆ ได้แก่ ที่นอนและอาหารเช้า (Bed & Breakfast) บ้านพักในฟาร์ม (Farmhouse) เกสต์เฮ้าส์ (Guesthouse) และโฮมสเตย์ (Home Stay) ซึ่งมีลักษณะคล้าย ๆ กันแต่เรียกชื่อต่างกันไปตามพื้นที่ ประเทศและวัฒนธรรมที่แตกต่างไป โดยที่พักแรมทั้งหมดนี้ดำเนินการภายใต้แนวคิดเดียวกัน คือ ถือว่าผู้ที่มาพักเป็นแขกของบ้านมิใช่เป็นเพียงนักท่องเที่ยว (Be a guest, not just a tourist) และภายใต้การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวชนบท (ชูวิทย์ ศิริเวชกุล, 2544, หน้า 43)

ประเทศไทยมียุทธศาสตร์การสนับสนุนการท่องเที่ยวในเชิงรุกของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยขยายตลาดการท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 ภายหลังจากวิกฤติเศรษฐกิจระหว่าง พ.ศ. 2542-2544 ซึ่งมีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นแนวทางหลักที่กำหนดภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของแต่ละภูมิภาคให้เด่นชัด ทั้งอาศัยแหล่งท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของแต่ละท้องถิ่นมาเป็นจุดขายของการท่องเที่ยวที่พักแรมแบบโฮมสเตย์

การดำเนินการและการจัดการ ตลอดจนการส่งเสริมการท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์ ต่อมา มีขอบเขตวงจำกัดภายในพื้นที่และภูมิภาคที่มีจุดเด่นทางการท่องเที่ยว จนกระทั่งสำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้ ประกาศใช้กรอบดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานที่พัก เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2546 เพื่อให้ที่พักแรมแบบโฮมสเตย์มีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ โดยแบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ตัวชี้วัดด้านที่พัก

- 1.1 โครงสร้างบ้านพักมีความมั่นคง แข็งแรง
- 1.2 บ้านพักมีอากาศถ่ายเทได้สะดวก และแสงสว่างส่องเข้าถึง ไม่มีกลิ่นอับ และมีหลังคาที่สามารถกันน้ำฝนได้
- 1.3 มีที่นอนที่สบายตามสภาพชุมชน และเครื่องนอนที่สะอาด
- 1.4 มีห้องอาบน้ำและส้วมที่สะอาด
- 1.5 มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอนและอุปกรณ์สำหรับการนอนทุกครั้งเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาและออกจากที่พัก
- 1.6 มีการกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอยู่เสมอ โดยอาศัยวิธีแห่งภูมิปัญญาชาวบ้าน

1.7 มีการดูแลสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านให้สวยงาม

2. ตัวชี้วัดด้านอาหารและโภชนาการ

- 2.1 มีอาหารปรุงมาอย่างดี
- 2.2 ภาชนะที่ใช้สะอาดและปลอดภัย
- 2.3 ครวที่ใช้ปรุงอาหารอยู่ในสภาพที่สะอาด ไม่มีกลิ่นเหม็น
- 2.4 อุปกรณ์ที่ใช้ในครัวสะอาดถูกสุขลักษณะ
- 2.5 มีน้ำดื่มและน้ำใช้ที่สะอาด ปลอดภัย
- 2.6 มีร้านอาหารที่ปลอดภัย สะอาด ถูกสุขอนามัยในชุมชน

3. ตัวชี้วัดด้านความปลอดภัย

- 3.1 มีการจัดเวรยามดูแลความปลอดภัยโดยคนในชุมชน
- 3.2 มีเครื่องมือและวิธีการสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ เมื่อเกิดเหตุร้ายหรือกรณีนักท่องเที่ยวเจ็บป่วย
- 3.3 มีการเตรียมความพร้อม เกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น
- 3.4 มีการเตือนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเก็บรักษาทรัพย์สิน และเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับยาในกรณีที่นักท่องเที่ยวมีโรคประจำตัว
- 3.5 มีการดูแลและซ่อมแซมสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ในที่พักหรือห้องพักและบริเวณรอบ ๆ ห้องพักเพื่อความปลอดภัยอยู่เสมอ

4. ตัวชี้วัดด้านการจัดการ

- 4.1 มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านจัดการในรูปแบบของชมรมหรือสหกรณ์
- 4.2 มีคณะกรรมการบริหารโครงการ
- 4.3 มีการกำหนดข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อมิให้เกิดปัญหาที่ขัดต่อศีลธรรม วัฒนธรรม จารีตประเพณี และความเชื่อของชุมชน
- 4.4 มีระบบการจองห้องพักล่วงหน้า และลงทะเบียนเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว
- 4.5 มีรายละเอียดเกี่ยวกับ ค่าธรรมเนียม และบริการต่าง ๆ แจ้งให้นักท่องเที่ยวทราบชัดเจน
- 4.6 มีข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างละเอียดให้นักท่องเที่ยวได้เลือก
- 4.7 ชุมชนไม่หวังจะสร้างรายได้จากโฮมสเตย์อย่างเดียว และต้องไม่มีผลกระทบต่ออาชีพดั้งเดิมของชุมชน
- 4.8 มีผู้นำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ที่เป็นคนท้องถิ่น และมีความพร้อมในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้

5. ตัวชี้วัดด้านกิจกรรมท่องเที่ยว

- 5.1 มีกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น เดินป่า ตกปลา ขี่ม้า ปีนเขา ขี่จักรยาน ฯลฯ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชน
- 5.2 มีกิจกรรมฝึกหัดศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น ทอผ้า จักสาน ฯลฯ
- 5.3 มีกิจกรรมต้อนรับตามประเพณีของท้องถิ่น เช่น บายศรีสู่ขวัญ ฯลฯ
- 5.4 มีกิจกรรมบันเทิง เช่น ดนตรีการเต้นรำ การแสดงพื้นบ้าน ฯลฯ

๘๖๘.4791

nr 494

๕. ๒

25 1499

5.5 มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น เดินชมสวนผลไม้แทนการใช้รถยนต์ขับชมสวน ฯลฯ

5.6 มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้าน เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชุมชน และการถ่ายทอด เล่าขานตำนานหรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

6. ตัวชี้วัดด้านสภาพแวดล้อม

6.1 มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือหลายประเภท เช่น แหล่งโบราณคดี โบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตร เป็นต้น

6.2 มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม ทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนอยู่เสมอ

6.3 พื้นที่หลักในชุมชนยังคงสภาพเดิมของชุมชน และยังรักษาวัฒนธรรม ประเพณีของตน

7. ตัวชี้วัดด้านมูลค่าเพิ่ม

7.1 มีร้านขายของที่ระลึกในชุมชน

7.2 มีผลิตภัณฑ์โดยชาวบ้าน และใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นที่ผลิต

7.3 มีโอกาสได้เผยแพร่วัฒนธรรมประจำท้องถิ่นของชุมชน

7.4 มีโอกาสพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชนในด้านการให้บริการที่ประทับใจ

8. ตัวชี้วัดด้านการส่งเสริมการตลาด

8.1 มีคู่มือ หรือเอกสารเผยแพร่การท่องเที่ยวเป็นของตนเอง และเป็นข้อมูลจริง โดยคู่มือหรือเอกสารดังกล่าว มีรายละเอียดต่าง ๆ ครบถ้วน เช่น รายการกิจกรรม แหล่งท่องเที่ยว แผนที่เดินทาง เป็นต้น

8.2 มีการเผยแพร่ข้อมูลและประชาสัมพันธ์

8.3 มีรายชื่ออยู่ในคู่มือการท่องเที่ยวไฮมาสเตอร์ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

นอกจากนี้คณะกรรมการกำหนดมาตรฐานหลักเกณฑ์การคัดเลือกผลิตภัณฑ์เป็น 1 ใน 8 คณะอนุกรรมการส่วนกลางที่แต่งตั้งโดยคณะกรรมการอำนาจการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (กอ.นตผ.) ซึ่งได้มีมติกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการคัดเลือกผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสินค้า และกลุ่มศิลปวัฒนธรรม สถานที่ และบริการ และ กอ.นตผ. ได้มีมติเห็นชอบแล้วเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2544 คือ

1. กลุ่มสินค้า ประกอบด้วย

1.1 สินค้าที่เป็นอาหาร ได้แก่

1.1.1 ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร หมายถึง ผลผลิตทางการเกษตรที่นำมาบริโภค โดยไม่ผ่านกระบวนการแปรรูป

1.1.2 ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูป หมายถึง สินค้าที่แปรรูปจากผลผลิตทางการเกษตรที่ใช้ในการบริโภค

1.2 สินค้าที่ไม่ใช่อาหาร หมายถึง ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม หรืออุตสาหกรรมในครัวเรือน รวมทั้งการแปรรูปอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับการบริโภค

2. กลุ่มศิลปวัฒนธรรม สถานที่และบริการ ประกอบด้วย

2.1 ศิลปวัฒนธรรม หมายถึง รายการที่ใช้ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การละเล่นพื้นบ้าน และงานเทศกาลต่าง ๆ

2.2 สถานที่ท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติ สภาพแวดล้อม โบราณสถาน

2.3 บริการ หมายถึง บริการที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ให้แก่ผู้รับบริการ ซึ่งก่อให้เกิดผลตามความต้องการของผู้รับบริการ

จึงเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวแพคเกจแบบโฮมสเตย์สามารถจัดอยู่ในกลุ่มผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติในกลุ่มศิลปวัฒนธรรม สถานที่และบริการโดยมีศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ วิถีและการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวประมงเกาะช้าง มีสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ตลอดจนมีบริการที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

การวิเคราะห์ศักยภาพของที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ของเกาะช้าง จังหวัดตราด

การวิเคราะห์ศักยภาพของที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ของเกาะช้าง จังหวัดตราด ครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้นำแนวคิดการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค หรือ SWOT ANALYSIS (Strengths Weaknesses Opportunities and Threats – analysis) เป็นเครื่องมือพื้นฐานที่สามารถใช้วิเคราะห์เพื่อการประเมินสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกของกิจการ ซึ่งเน้นกลยุทธ์ที่ก่อให้เกิดความเหมาะสมระหว่างความสามารถภายในกิจการ (จุดแข็งกับจุดอ่อน) และสถานการณ์ภายนอก (โอกาสและอุปสรรค) ในการวิเคราะห์ SWOT นั้น จะต้องพิจารณาว่าการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมภายนอก รวมถึงสภาวะแวดล้อมทั่วไปและสภาวะแวดล้อมของที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ ตลอดจนการแข่งขันที่อาจก่อให้เกิดโอกาสและอุปสรรคอย่างไรต่อองค์กรธุรกิจที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ และในขณะเดียวกันวิเคราะห์ว่าปัจจัยต่าง ๆ ภายในที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ ทั้งด้านบุคลากร เจ้าของกิจการ กิจกรรม สินค้าและบริการ โครงสร้างขององค์กร ตลอดจนระบบต่าง ๆ ฯลฯ ปัจจัยประการใดที่เป็นจุดแข็งและปัจจัยใดที่เป็นจุดอ่อน

การตรวจสอบสภาพแวดล้อมภายในองค์กรธุรกิจที่-frameworkแบบโสมสเตย์ตั้งข้างต้น ทำให้ทราบถึงจุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อนขององค์กร (Weaknesses) ที่ปรากฏหรือซ่อนอยู่ และจุดอ่อนที่ถูกกลบเกลื่อน ซึ่งจะช่วยให้องค์กรสามารถใช้ประโยชน์จากโอกาส (Opportunities) และทำให้หลีกเลี่ยงข้อจำกัดหรืออุปสรรค (Threats) ซึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอกของธุรกิจที่-frameworkแบบโสมสเตย์ได้ การระบุที่ชัดเจนนำไปสู่การได้เปรียบทางการแข่งขัน ซึ่งเป็นสิ่งที่องค์กรมีอยู่แล้วหรือสามารถทำได้ดีกว่า การพิจารณาจุดอ่อนและจุดแข็งสามารถเปรียบเทียบได้กับปัจจัย 3 ประการ

1. ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาในอดีตขององค์กร (Past Performance)
2. คู่แข่งขันที่สำคัญขององค์กร (Key Competitors)
3. อุตสาหกรรมทั้งหมดโดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของอุตสาหกรรมทั้งหมด (Total Industry Benchmarking)

จุดแข็งขององค์กรสามารถพิจารณาได้จากความสามารถ (Capabilities) ทรัพยากร (Resources) หรือปัจจัยอื่น ๆ ภายในองค์กรที่องค์กรมีอยู่เหนือกว่าคู่แข่ง รวมทั้งเป็นสิ่งที่จะช่วยให้องค์กรได้เปรียบในการแข่งขัน ตัวอย่างเช่น คุณภาพของสินค้าและบริการที่ดีกว่าคู่แข่ง ชื่อเสียงซึ่งเป็นที่รู้จักเทคโนโลยีในการผลิตที่เหนือกว่า หรือการบริการลูกค้าที่ดี เป็นต้น ในขณะที่จุดอ่อนภายในองค์กรเป็นสิ่งที่องค์กรขาดหรือทำได้ด้อยกว่าคู่แข่ง และทำให้เสียเปรียบคู่แข่ง ตัวอย่างเช่น คุณภาพของสินค้าที่บกพร่อง เทคโนโลยีที่ล้าหลังคู่แข่ง สถานะทางการเงินที่ไม่ดี ช่องทางการจัดจำหน่ายที่ไม่เข้มแข็ง

องค์กร ๆ หนึ่งอาจมีจุดแข็งและจุดอ่อนมากมายหลายอย่าง โดยที่จุดแข็งและจุดอ่อนแต่ละประการนี้ไม่จำเป็นต้องมีความสำคัญเท่าเทียมกันเพราะจุดแข็งหรือจุดอ่อนบางประการขององค์กรอาจจะมีผลต่อการดำเนินงานและความสามารถในการแข่งขันมากกว่าจุดแข็งหรือจุดอ่อนประการอื่นก็ได้ จุดแข็งบางประการ เช่น การมีช่องทางในการจัดจำหน่ายที่ดี อาจจะไม่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันขององค์กรบางแห่งเท่ากับความสามารถในการวิจัยและพัฒนา ขณะเดียวกันจุดอ่อนบางประการ เช่น การขาดแคลนพนักงานขายอาจจะไม่มีผลต่อการดำเนินงานขององค์กร เหมือนกับการขาดแคลนเงินสดหมุนเวียน ดังนั้นการกำหนดกลยุทธ์นั้น เจ้าของกิจการหรือผู้ประกอบการจะต้องพิจารณาด้วยว่าจุดแข็งหรือจุดอ่อนชนิดใดที่มีผลต่อการดำเนินงานขององค์กรมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้เจ้าของกิจการจะต้องกำหนดกลยุทธ์ตามพื้นฐานที่องค์กรสามารถทำได้ดี และหลีกเลี่ยงกลยุทธ์ที่เกี่ยวกับสิ่งที่องค์กรไม่สามารถทำได้ดี

ในขณะที่เดียวกันการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมภายนอกจะส่งผลกระทบต่อองค์กรธุรกิจแต่ละแห่งในลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดโอกาสสำหรับองค์กรบางแห่งอาจจะเป็นข้อจำกัดหรืออุปสรรคขององค์กรอื่น เช่น ความตื่นตัวในด้านการรักษาสุขภาพของคนไทย โดยวิธีการบริโภคผักและผลไม้สด ถึงแม้องค์กรธุรกิจหลายแห่งอาจจะได้รับประโยชน์จากโอกาสที่เกิดขึ้นคล้าย ๆ กัน แต่บางแห่งก็อาจจะได้รับประโยชน์มากกว่าแห่งอื่นเนื่องจากลักษณะที่แตกต่างกันขององค์กรธุรกิจ จากตัวอย่างเดิมความตื่นตัวในด้านสุขภาพของคนไทยก่อให้เกิดโอกาสกับองค์กรธุรกิจหลายชนิด เช่น ร้านอาหารเพื่อสุขภาพ ผู้จำหน่ายผักและผลไม้ ศูนย์และสถานบริการออกกำลังกาย สำนักพิมพ์ที่พิมพ์หนังสือด้านสุขภาพ โรงพยาบาล ฯลฯ แต่องค์กรธุรกิจเหล่านี้จะได้รับประโยชน์จากโอกาสที่เกิดขึ้นในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป แล้วแต่ลักษณะของธุรกิจและความสามารถของผู้บริหารในการที่จะกำหนดกลยุทธ์ให้ได้รับประโยชน์จากโอกาสที่เกิดขึ้น

การประยุกต์ใช้ผลการวิเคราะห์ SWOT ไปจัดทำกลยุทธ์

ภายหลังจากที่ได้วิเคราะห์ปัจจัยภายในองค์กรแล้ว ในขั้นตอนต่อไปจะต้องประเมินว่าจุดแข็งและจุดอ่อนต่าง ๆ ที่มีในองค์กรนั้นมีความสำคัญอย่างไรต่อองค์กร รวมทั้งจะต้องพิจารณาว่าปัจจัยภายในต่าง ๆ ที่มีในองค์กรมีความสำคัญอย่างไรต่อการจัดทำกลยุทธ์ในขั้นตอนต่อไป เนื่องจากไม่ว่าจุดแข็งหรือจุดอ่อนทุกประการขององค์กรจะมีความสำคัญต่อการจัดทำกลยุทธ์เท่าเทียมกันหมด จุดแข็งหรือจุดอ่อนบางประการอาจมีความสำคัญต่อการจัดทำกลยุทธ์มากกว่าปัจจัยอื่นก็ได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์และประเมินความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้อีกชั้นหนึ่ง

การวิเคราะห์ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอกและปัจจัยด้านอุตสาหกรรมและการแข่งขัน จะช่วยให้ผู้บริหารได้ทราบถึงข้อมูลเบื้องต้นที่ผู้บริหารสามารถนำไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ต่อไปได้ ดังแสดงตัวอย่างการใช้ตารางการวิเคราะห์แบบถ่วงน้ำหนัก ซึ่งจะเชื่อมโยงสู่การกำหนดกลยุทธ์ระดับองค์กร วิธีการประการหนึ่งที่ใช้ในการประเมินความสำคัญของจุดแข็งและจุดอ่อนนั้นได้แก่การจัดทำตารางสรุปการวิเคราะห์ปัจจัยภายใน (Internal Factors Analysis Summary : IFAS) ในลักษณะเดียวกันกับการประเมินปัจจัยภายนอก และการประเมินปัจจัยด้านสถานประกอบการและการแข่งขัน ตารางสรุปการวิเคราะห์ปัจจัยภายในดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความแข็งแกร่งของธุรกิจ (Business Strengths) หรือตำแหน่งทางการแข่งขัน (Competitive Position) ขององค์กรอยู่ในระดับใด ซึ่งจะสะท้อนออกมาในรูปของผลรวมของคะแนนถ่วงน้ำหนัก ซึ่งองค์กรบางแห่งได้มีการนำผลการวิเคราะห์ SWOT ไปจัดทำกลยุทธ์โดยตรง โดยนำปัจจัย

แต่ละประการมาจับคู่กันและกำหนดเป็นกลยุทธ์ต่าง ๆ ดังภาพที่ 2.3 ซึ่งเรียกกันอย่างแพร่หลายว่า การจัดทำ SWOT Matrix

	จุดแข็งขององค์กร (S) 1. 2. 3. 4.	จุดอ่อนขององค์กร (W) 1. 2. 3. 4.
โอกาสขององค์กร (O) 1. 2. 3. 4.	SO STRATEGIES ใช้ประโยชน์จากโอกาสโดยอาศัยจุดแข็งภายในองค์กร (Use strengths to take advantage of opportunities)	WO STRATEGIES ลบล้างข้อจำกัดโดยอาศัยโอกาสที่เกิดขึ้น (Overcome weaknesses by taking advantage of opportunities)
ข้อจำกัดขององค์กร (T) 1. 2. 3. 4.	ST STRATEGIES หลีกเลี่ยงข้อจำกัดโดยอาศัยจุดแข็ง (Use strengths to avoid threats)	WT STRATEGIES ลบจุดอ่อนและหลีกเลี่ยงข้อจำกัด (Minimize weaknesses and avoid threats)

ภาพที่ 2.3 SWOT Matrix

งานวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แบบโฮมสเตย์ กรณีศึกษา

เกาะช้าง จังหวัดตราด ได้ดำเนินการศึกษาตามวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมและวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวพักผ่อนแบบโฮมสเตย์ โดยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ในบทที่ 4 ต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวพักผ่อนหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แบบโฮมสเตย์ กรณีศึกษาเกาะช้าง จังหวัดตราดนี้ ได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและมีความสอดคล้องและเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษานี้เน้นการวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นส่วนใหญ่ในการสร้างข้อมูลพื้นฐาน ส่วนการศึกษาวิจัยด้านการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในประเทศไทยและต่างประเทศยังไม่แพร่หลายนักทำให้ขาดแนวทางในการศึกษาศักยภาพของธุรกิจการท่องเที่ยวที่พักผ่อนแบบโฮมสเตย์ แต่เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการท่องเที่ยวที่พักผ่อนแบบโฮมสเตย์มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน จึงได้รวบรวมผลการศึกษาและบททวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เป็นแนวทางการศึกษาศักยภาพความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของการท่องเที่ยวที่พักผ่อนแบบโฮมสเตย์ได้อย่างเหมาะสมและเทียบเคียงกันได้ ดังนี้

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ขนิษฐา พอนอ่วม และ สาทิส สุขอ่วมศรี (2543) ได้ศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาชุมชนคีรีวง ตำบลกำ อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช และพบว่าพื้นที่ชุมชนคีรีวงมีศักยภาพสูงในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตซึ่งประชาชน องค์กรชุมชน และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคีรีวงในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เกิดจากสภาพทางกายภาพมากกว่าปัญหาในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สุขภาพและคุณภาพชีวิต ทั้งนี้แนวทางในการพัฒนาและอนุรักษ์ชุมชนด้วยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีระบบได้รับการร่วมมือด้วยดีทั้งในชุมชนและนอกชุมชนในแบบพหุภาคีและสามารถนำไปขยายผลแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนอื่น ๆ ที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวและแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่คล้ายกันได้ ซึ่งผลการศึกษาและแนวทางที่มีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้ศึกษาโดยพระมหาสุทิตย์ อบอุ่น (2540) เรื่อง “การศึกษา ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณี : เส้นทางสายน้ำลำน้ำกก” ที่ปรากฏว่าควรส่งเสริมให้ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน โดยจะต้องมุ่งเพิ่มศักยภาพในการรับรู้ข่าวสารและการฝึกอบรมในเรื่องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรส่งเสริมให้มีเส้นทาง

ท่องเที่ยว และการพัฒนาบุคลากรท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่นและการจัดตั้งกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวหรือการจัดตั้งธุรกิจชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ควรมีองค์กรที่รับผิดชอบในด้านความปลอดภัยและควรเพิ่มความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อความยั่งยืนของทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น

งานวิจัยข้างต้นสามารถระบุถึงสภาพที่เกิดขึ้นของคนในชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ต้องอาศัยปัจจัยด้านความรู้ ความเข้าใจของชุมชนก่อน ตลอดจนส่งเสริมและพัฒนาความพร้อมของทรัพยากร ท่องเที่ยว และจุดหมายปลายทาง ซึ่งเรียกว่าศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากนี้แล้ว การพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาวย่อมต้องอาศัยการยอมรับและความร่วมมือจากหน่วยงานและบุคลากรภายนอกชุมชน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ เอกชนที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกันโดยตรงและโดยอ้อมต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ งานวิจัยต่อ ๆ มาศึกษาเจาะลึกถึงพฤติกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยวและนักทัศนจร ตลอดจนการเปิดรับข่าวสารของผู้เยี่ยมชม และผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังงานวิจัยโดย ปิยาภรณ์ รัตนเจษฎา (2541) สฤณ สุแสงอรุณ (2541) และสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2547) ต่อไปนี้

ปิยาภรณ์ รัตนเจษฎา (2541) ได้ศึกษาเรื่อง “การเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยวที่พักค้างแรมและไม่ค้างแรมในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดคุนเค็ด” ปรากฏผลการวิจัยดังนี้ พฤติกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยวที่พักค้างแรมและไม่พักค้างแรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษามีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มที่พักค้างแรมมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมในเชิงอนุรักษ์สูงกว่ากลุ่มที่ไม่พักค้างแรม เมื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กับตัวแปรที่ศึกษานั้นพบว่า พฤติกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยวที่พักค้างแรมและไม่พักค้างแรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างกันตามการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จากโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ วารสาร หรือหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ และการเข้าร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมระดับความสนใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้พฤติกรรมดังกล่าวยังมีความแตกต่างตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือผลจากการสนทนากลุ่มสอดคล้องกับผลการศึกษาที่ได้จากแบบสอบถามที่ว่ากลุ่มที่พักค้างแรมส่วนใหญ่มีพฤติกรรมไปในแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากกว่ากลุ่มที่ไม่พักค้างแรม

สำหรับสฤณย์ แสงอรุณ (2541) ได้ศึกษาเรื่อง “ศักยภาพและแนวทางการจัดการอุทยานแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ :กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา จังหวัดพังงา” ไว้ดังนี้ อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงาเป็นพื้นที่อนุรักษ์ธรรมชาติที่มีลักษณะพื้นที่และองค์ประกอบด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มีศักยภาพสูงต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ส่วนเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาตินั้นมีศักยภาพในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อยู่ในระดับสูง ในขณะที่ศักยภาพด้านการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อยู่ในระดับปานกลาง แต่ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการเดินทางท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงาอยู่ในระดับสูง และด้านการให้บริการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการด้านท่องเที่ยวในท้องถิ่นบริเวณอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา นับได้ว่ามีระดับศักยภาพสูงในการให้บริการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยส่วนใหญ่ให้บริการเกี่ยวกับบริการเรือนำเที่ยว บริการอาหาร ที่พัก และจำหน่ายของที่ระลึก ในส่วนของกิจกรรมท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมหรือมีความสำคัญต่อนักท่องเที่ยวมากที่สุดระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา ได้แก่ การล่องเรือชมทิวทัศน์ ธรรมชาติ การถ่ายภาพธรรมชาติ การดำน้ำแบบ Snorkeling การดำน้ำแบบ Scuba และการพายเรือแคนู และด้านสุดท้าย คือ ด้านผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงาและผู้ประกอบการ/ราษฎรท้องถิ่นมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบในระดับปานกลาง ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าจะไม่อาจจัดว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพราะโดยหลักการแล้ว การท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวจะต้องมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด และสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่” ปรากฏผลการวิจัยดังนี้ หมู่บ้านแม่กำปอง หมู่ 3 ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในหมู่บ้านเพื่อชมธรรมชาติอยู่บ้าง แต่ชุมชนไม่มีการจัดการอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว และต่อมาจึงมีจุดมุ่งหมายเพิ่มขึ้นด้วยการสร้างระบบที่นำไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้านในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบโฮมสเตย์ เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชาวบ้านโดยมีหลักปฏิบัติว่านักท่องเที่ยวต้องได้รับอนุญาตจากชุมชนในฐานะที่ชุมชนช่วยกันดูแลพัฒนาปรับปรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

สำหรับการศึกษาด้านการท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยวของเกาะช้างรวมทั้งผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีดังต่อไปนี้

การศึกษาวิจัยของฉวีวรรณ สุขมงคลรัตน์ (2543) เรื่อง ความเต็มใจที่จะจ่ายเพื่อใช้ประโยชน์ทรัพยากรปะการังด้านการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัด

ตราด ได้สรุปผลการวิจัยถึงมูลค่าทางเศรษฐกิจที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีเรียกว่าเป็นศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการหรือเต็มใจจ่ายเพื่อแลกกับความสุขและความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยวที่เกาะช้างพบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้าไปชมปะการัง และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้ไปชมปะการังส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21 - 30 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี/สูงกว่า และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 10,001 - 15,000 บาท จะต่างกันที่อาชีพของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้าไปชมปะการัง ส่วนใหญ่รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ แต่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้ไปชมปะการังเป็นลูกจ้างภาคเอกชน สำหรับปัจจัยด้านการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวทั้ง 2 กลุ่มมาเที่ยวที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างครั้งแรก มีวันพักค้าง 1-2 วัน โดยมาเป็นกลุ่มละ 1-2 คน และมีต้นทุนการเดินทางอยู่ในช่วง 10,001 - 15,000 บาทเหมือนกัน ทำให้ค่าความเต็มใจที่จะจ่ายของทั้ง 2 กลุ่มใกล้เคียงกัน ทั้งมูลค่าในปัจจุบันเพื่อจะใช้ในอนาคต และมูลค่าเพื่อการคงอยู่ตลอดไปของทรัพยากรปะการัง สำหรับกลุ่มผู้ประกอบการที่ให้บริการ และกลุ่มผู้ประกอบการที่ไม่ให้บริการ ส่วนใหญ่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน คือ ปัจจัยระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษาเหมือนกัน ค่าความเต็มใจที่จะจ่ายของทั้ง 2 กลุ่มมีค่าแตกต่างกันอย่างชัดเจน สำหรับประชาชนทั่วไปมีปัจจัยส่วนบุคคลใกล้เคียงกับผู้ประกอบการที่ไม่ได้ให้บริการ จะต่างกันที่รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มประชาชนทั่วไปมีน้อยกว่ามาก แต่ความเต็มใจที่จะจ่ายมีมูลค่าค่อนข้างสูง ทั้งนี้อาจเกิดจากประชาชนทั่วไปมีจิตสำนึกและมีความตระหนักในการอนุรักษ์ปะการัง สำหรับปัจจัยกระตุ้นในทุกกลุ่มตัวอย่างทั้งความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรปะการัง ทัศนคติเกี่ยวกับทรัพยากรปะการัง และความเต็มใจที่จะจ่าย และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับปะการังอยู่ในระดับปานกลางทุกปัจจัย

นอกจากนี้พิมลพรรณ ลาภยยศ (2541) ได้ศึกษาวิจัยถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะช้างที่ส่งเสริมมูลค่าทางเศรษฐกิจจากพื้นที่และการจัดการ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของชุมชนส่งผลให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะช้างให้ยั่งยืน ผลการศึกษา เรื่องการกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวสู่ท้องถิ่น : กรณีศึกษาเกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด พบว่าการกระจายรายได้ ที่ไม่เป็นธรรมในพื้นที่ศึกษา ขณะที่ผลการศึกษาปัจจัยที่กำหนดการกระจายรายได้ทำให้พบแนวทางการปรับปรุงสถานการณ์การกระจายรายได้ โดยเฉพาะกรณีที่เกิดจากการท่องเที่ยวดังนี้ คือจัดให้มีการฝึกอบรม ให้ความรู้กับการท่องเที่ยวและจัดหาแหล่ง กู้เงิน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมากขึ้น นอกจากนี้หน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องควรเข้าไปจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดการผูกขาดน้อยที่สุด โดยเฉพาะกรณีกิจการที่เกี่ยวกับการขนส่งและควรส่งเสริมไปให้ประชาชนมีการศึกษาในระดับสูง เพื่อพัฒนาความยั่งยืนในการพัฒนาประชาชนในพื้นที่การท่องเที่ยวที่ได้ศึกษาต่อไป

ทั้งนี้ คอร์ แพลนนิ่ง แอนด์ ดีเวลลอปเม้นท์ (2543) ได้ระบุความสำคัญของการวางแผนพัฒนาโดยการศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพด้วยการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคด้วยการศึกษาผังแม่บทพัฒนาพื้นที่เฉพาะเพื่อการท่องเที่ยวเกาะช้าง จังหวัดตราด โดยโครงการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเกาะช้างในอนาคต การพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือ และการขยายเส้นทางบินในประเทศมายังจังหวัดตราด จะเปิดโอกาสการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวทางทะเลระหว่างเกาะช้างกับแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ อันได้แก่ เกาะสมุย เกาะพะงัน เกาะเต่า เกาะนางยวน นอกจากนี้ ภูเก็ต กระบี่ ชุมพร สุราษฎร์ธานี และเกาะสมุย ยังมีโครงการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวอากาศ ที่เชื่อมต่อการเดินทางทางบกและทางเรือที่ทำให้เป็นการขยายโอกาสทางการท่องเที่ยวทางทะเลจากกลุ่มอันดามันและอ่าวไทยตอนล่าง ซึ่งมีปริมาณผู้เยี่ยมชมสูงถึง 700,000 คนต่อปี มายังกลุ่มทะเลตราดในอนาคต เมื่อเปรียบเทียบในความนิยมการท่องเที่ยวอุทยานทางทะเล พบว่า อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างอยู่ในอันดับที่ 5 ของประเทศ โดยมีผู้มาท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยต่อปีระหว่าง 200,000-300,000 คน ผู้มาเยี่ยมชมจังหวัดตราดที่เดินทางมายังเกาะช้างมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 80 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นโดยลำดับ แนวโน้มของความนิยมในการเดินทางท่องเที่ยวที่เกาะช้าง โดยจากเดิมเป็นการท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจตามชายหาด การดำน้ำ ตกปลา ซึ่งมีข้อจำกัดในด้านฤดูกาลท่องเที่ยว ได้เริ่มขยายไปสู่กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมมากขึ้น แม้ว่าฤดูกาลท่องเที่ยวหลักของเกาะช้างคือในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนพฤษภาคม ซึ่งมีผู้มาเยี่ยมชมเยือนชาวไทยเดินทางมามาก แต่ด้วยศักยภาพของเกาะช้างที่มีความอุดมสมบูรณ์ ชุ่มชื้นตลอดปี เป็นปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยวได้ตลอดปี จึงทำให้แนวโน้มของตลาดนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เดินทางมาเกาะช้างอย่างต่อเนื่องและมีวันพักยาวนานขึ้น มีแนวโน้มสูงขึ้น รวมทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น การกีฬา การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม เป็นต้น ผู้มาเยี่ยมชมมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 2.75 ในช่วงการประมาณการระหว่าง พ.ศ. 2541 - 2559 จะทำให้เกาะช้างมีบทบาทในการรองรับผู้มาเยือนได้มากขึ้น โดยคาดว่าจะมีผู้มาเยี่ยมชมเพิ่มจาก 263,535 คน ใน พ.ศ. 2541 เป็น 354,500 คน ใน พ.ศ. 2549 และ 429,526 คน ใน พ.ศ. 2559 ความต้องการห้องพักตามการประมาณการเพิ่มจากที่มีอยู่ 1,352 ห้อง ในพ.ศ.2542 เป็น 1,647 ห้อง ใน พ.ศ. 2549 และ 2,144 ห้อง ใน พ.ศ. 2559 การกระจายการท่องเที่ยวจะขยายมาสู่บริเวณหาดคลองพร้าว และหาดไก่อแบ้ที่มีการพัฒนามากขึ้น สำหรับข้อเสนอแนะด้านกรอบในการพัฒนาเกาะช้างคือ เกาะช้างควรได้รับการพัฒนาให้ดำรงบทบาทเป็นแหล่งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศทั้งทางบกและทางทะเล เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดตราด โดยเน้นการ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีการพัฒนาแบบยั่งยืน พร้อมทั้งอนุรักษ์ชุมชนท้องถิ่นให้เป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ได้มีการกำหนดนโยบายการพัฒนาภาพอนาคตการพัฒนาทั้งสาธารณูปการ พัฒนาโดยรวมด้านเศรษฐกิจ โครงสร้างพื้นฐาน บริการชุมชน และบริการท่องเที่ยว มีการกำหนดรูปแบบการพัฒนาระบบชุมชนและการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต โครงข่ายในคมนาคม และขนส่ง แนวทางการพัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การพัฒนาภูมิทัศน์ การพัฒนาพื้นที่เฉพาะ และเพื่อให้การพัฒนาดำเนินไปตามผังแม่บทพัฒนาพื้นที่เฉพาะเพื่อการท่องเที่ยว จึงมีการเสนอแผนงาน 6 แผนงาน คือ แผนงานพัฒนาโครงข่ายคมนาคมและขนส่ง แผนงานพัฒนาระบบสาธารณูปโภค แผนงานพัฒนาพื้นที่เฉพาะอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง แผนงานพัฒนาพื้นที่เฉพาะตำบลเกาะช้าง แผนงานพัฒนาพื้นที่เฉพาะตำบลเกาะช้างใต้และแผนงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การศึกษาข้างต้นระบุชัดเจนว่าความสำคัญของปัจจัยด้านการจัดการ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านการเรียนรู้ร่วมกัน ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะช้างไม่แพ้ด้านพื้นที่ซึ่งได้ผลการศึกษาสอดคล้องโดยการศึกษาของอาธิป เหมือนสุคใจ (2541) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2537) และสมชาย เดชะพรหมพันธุ์ (2546) ดังนี้

อาธิป เหมือนสุคใจ (2541) ที่ศึกษาการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวางแผนการใช้ที่ดินเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะช้าง จังหวัดตราด โดยเริ่มการจัดการพื้นที่ในเขตสงวนเป็นพื้นที่ที่ไม่ควรมีการใช้ประโยชน์ที่ดิน เนื่องจากมีอัตราการชะล้างพังทลายของดินรุนแรง เขตอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นพื้นที่ที่มีอัตราการชะล้างพังทลายของดินปานกลาง ซึ่งกิจกรรมในพื้นที่ต้องมีระบบการจัดการที่ดี เขตพัฒนาสามารถพัฒนาปัจจัยเพื่อการท่องเที่ยวได้ เนื่องจากมีอัตราการชะล้างพังทลายของดินน้อยและเป็นพื้นที่ที่มีโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

การศึกษายังระบุแนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการซึ่งรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม นักท่องเที่ยวเห็นว่าความสวยงามของปะการัง รถบริการสาธารณะและคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่น เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว ส่วนผู้ประกอบการเห็นว่า การเก็บและกำจัดขยะ เรือนำเที่ยวชมปะการัง และการตกเดือนให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎระเบียบ เป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะช้าง

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2537) ได้ศึกษาขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว และจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่เกาะและชายฝั่งทะเล จังหวัดตราด

การศึกษาขีดความสามารถในการรับรองการพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณเกาะช้างนี้ พบว่าเกาะช้างมีขีดความสามารถในการรองรับ ๑ ค่อนข้างสูง เพราะมีพื้นที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวถึง 3,360 ไร่ (ยังสามารถขยายได้อีกเท่าตัว) มีการยอมรับของประชากรและนักท่องเที่ยวด้วยกันเองพอสมควร แม้ว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเริ่มปรากฏแต่กำลังได้รับการดำเนินการจัดการในหลายส่วน ระบบนิเวศวิทยาที่อุดมสมบูรณ์มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวน้อยและอยู่ในพื้นที่นอกเขตการพัฒนาการท่องเที่ยว ยกเว้นปะการังที่มีนักท่องเที่ยวนิยมไปเที่ยว ซึ่งอยู่ในความดูแลของอุทยานแห่งชาติ ๑ จึงคาดว่าโอกาสได้รับผลกระทบต่ำ ส่วนเกาะกูดมีพื้นที่เหมาะสมถึง 2,770 ไร่ มีสภาพความสามารถและการจัดการ เช่นเดียวกับเกาะช้าง สำหรับหมู่เกาะต่าง ๆ นั้น พื้นที่รับรองควรคงที่มีการขยายจากสภาพปัจจุบันได้ไม่มากนัก

แนวทางการพัฒนาแบ่งได้ 2 ประเภทคือ

1. การจัดการเพื่อรักษาขีดความสามารถในการรองรับ ๑ เป็นการจัดการที่ต้องการควบคุมการพัฒนาให้อยู่ในพื้นที่จำกัด มีการขยายตัวในอัตราที่พอเหมาะและไม่มีหรือมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

2. การจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาและส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นการจัดการที่มุ่งเน้นแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น สร้างเสริมที่ยั่งยืนหรือจำเป็นและส่งเสริมให้ระบบการท่องเที่ยวดำเนินไปได้ โดยเกิดประโยชน์ต่อทั้งผู้ประกอบการและประชาชนท้องถิ่น ทั้งนี้ต้องสร้างความพึงพอใจต่อนักท่องเที่ยว

ส่วน สมชาย เดชะพรหมพันธุ์ (2546) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การรักษาเอกลักษณ์และสร้างภูมิทัศน์ให้ชุมชนเกาะช้าง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งสรุปได้ว่าเมื่อรัฐบาลพัฒนาเกาะช้างให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศระดับสากล ชาวชุมชนเกาะช้างมีเอกลักษณ์อยู่บ้างหรือไม่ หากมีจะดำเนินการอย่างไรจึงจะเกิดความยั่งยืนของเอกลักษณ์ชุมชนไปพร้อม ๆ กับการสร้างความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวสมควรสร้างภูมิทัศน์อย่างไร เพื่อให้ชาวชุมชนเกาะช้างมีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งได้ผลการศึกษาวิจัย ดังนี้

เกาะช้างเป็นพื้นที่ประกอบด้วยผู้อาศัยชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายจีน และญวนมาตั้งถิ่นฐานอยู่บนเกาะช้างเป็นเวลายาวนานกว่า 100 ปีแล้ว ชุมชนระยะแรกก่อตั้งขึ้นบริเวณอ่าวสลักเพชรติดต่อไปยังบ้านโรงถ่านและเจ๊กแบ๊แห่งหนึ่ง บริเวณอ่าวคลองสนแห่งหนึ่ง และบริเวณอ่าวบางเข้าอีกแห่งหนึ่ง สกุลของบรรพบุรุษที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานระยะแรก ๆ และสืบเนื่องมาจนปัจจุบันคือ บริเวณอ่าวสลักเพชร บ้านโรงถ่าน และเจ๊กแบ๊มีสกุล ดังสุวรรณ ดังสุศรี สลักเพชร

สิทธิถาวร หงษ์ร้อนและทิพย์ถาวร บริเวณอ่างคลองสนมีสกุล อิงชมพู ศิริพันธ์ แซ่ตัน ชีวสุขะ และเชยชื่น บริเวณอ่างบางเป้ามีสกุล สง่าศิลป์ ประสงค์สิน สังข์กุล และวิเศษสงวน กิจกรรม และวิถีชีวิตของชาวชุมชนสัมพันธ์กับการประมงและการทำสวน

เอกลักษณ์และความโดดเด่นของชุมชนชาวเกาะช้างมีเอกลักษณ์ของบุคลิกภาพของชาวชุมชน คือ มีความอ่อนโยน โอบอ้อมอารี มีมิตรไมตรีและเป็นมิตรกับคนทั่วไป ชาวชุมชนเกาะช้างมีวิถีชีวิตดั้งเดิมสองประเภทคือ ชาวประมงและชาวสวน วิถีชีวิตใหม่คือ การค้าและการบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านสมุทรศาสตร์ น้ำจืดและน้ำเค็ม เครื่องมือในการทำประมง ลอบปลา ลอบหมึก และลอบปู อวนคนหรือคันคนจับเคย และภูมิปัญญาการแปรรูปเคยไปเป็นกะปิที่มีชื่อเสียงของเกาะช้าง และมีขนบธรรมเนียมประเพณี มีประเพณีสงกรานต์และพระทรายน้ำไหล โขนจุก ทำบุญวันตรุษและวันสารทจีนและไทย ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ สะเดาะเคราะห์ ทำบุญในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ประเพณีเกี่ยวกับทะเล การลอยกระทง การละเล่น เช่น สะบ้าล้อ หนังตะลุง อาหารและขนมดั้งเดิมของท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ชาวชุมชนเกาะช้างเผชิญกับภาวะคุกคามและภาวะเสี่ยงที่มีต่อชุมชน คือชุมชนดั้งเดิม ชาวชุมชนประมงและชาวสวนมีภาวะคุกคามและภาวะเสี่ยงดังนี้

1. เรือประมงขนาดใหญ่จากต่างถิ่นใช้อวนลากในการทำประมงจนก่อให้เกิดความเสียหายต่อลอบดักปลา ปู และหมึกของชาวประมงเกาะช้าง
2. คนรุ่นใหม่ของชุมชนไปทำงานในภาคการค้าและการบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากขึ้น อาจทำให้ขาดผู้สืบทอดวิถีชีวิตเดิมได้
3. การขายที่ดินและอพยพขึ้นไปตั้งถิ่นฐานบนแผ่นดิน
4. ความไม่ชัดเจนในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวแบบเรือนแรมและการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
5. การสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ขาดทักษะทางภาษาต่างประเทศและความรู้ความเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ
6. การเสื่อมสภาพของป่าชายเลนชายฝั่งและบริเวณหมู่เกาะมีผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ทะเลและวิถีชีวิตประมง
7. กระแสเศรษฐกิจและสังคมจากการท่องเที่ยวกระทบต่อวิถีชีวิตชาวชุมชนที่อาจต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง การหาความรู้ในด้านการเป็นผู้ประกอบการทางธุรกิจมีความจำเป็นมากขึ้น

นอกจากนี้ยังเผชิญกับชุมชนใหม่ คือ ชาวชุมชนที่ทำการค้าและการบริการซึ่งเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีภาวะคุกคามและภาวะเสี่ยงดังนี้

1. การแข่งขันเชิงธุรกิจระหว่างนักลงทุนที่ประกอบการประเภทเดียวกัน
 2. การสื่อสารกับชาวต่างประเทศ การพัฒนาทักษะทางภาษาต่างประเทศ และความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ
 3. การสร้างความพร้อมในการให้บริการเพื่อการมีประสิทธิภาพในการแข่งขัน การบริการประทับใจ การพัฒนาบุคลากรให้มีจิตสำนึกในการให้บริการเป็นเลิศ
- ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ชุมชนดั้งเดิมให้อยู่รอดจากกระแสเศรษฐกิจและสังคมเชิงพาณิชย์อันเป็นผลมาจากการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยว ดังนี้

1 เพื่ออนุรักษ์บุคลิกภาพและขนบธรรมเนียมประเพณี

1.1 จัดกิจกรรมเชิดชูบุคลิกภาพชาวเกาะช้าง การให้รางวัลบุคคลตัวอย่าง ทุก ๆ ปี

1.2 จัดกิจกรรมถ่ายทอดเอกลักษณ์ของบุคลิกภาพชาวชุมชนเกาะช้างไปสู่เยาวชนโดยบรรจุในหลักสูตรท้องถิ่นของเรา

1.3 มีแผนงานและจัดกิจกรรมเพื่อสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวเกาะช้างเป็นประจำและมีความสม่ำเสมอ

2. เพื่ออนุรักษ์วิถีชีวิตชาวประมง

2.1 มีการส่งเสริมการฟื้นฟูอาชีพชาวประมงให้กลับคืนความอุดมสมบูรณ์ดั้งเดิม

2.2 กำหนดเขตคุ้มครองประมงชายฝั่งของชาวเกาะช้าง โดยไม่ให้เรือประมงขนาดใหญ่เข้ามาลากอวนในพื้นที่ระยะ 5 – 10 กิโลเมตรจากชายฝั่ง

2.3 ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในการทำประมงและการเพาะเลี้ยงชายฝั่งให้แก่ชาวประมง ตลอดจนการแปรรูปผลผลิตจากประมงและการดำเนินการด้านการตลาดให้แก่ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ด้วย

2.4 ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจการจัดการท่องเที่ยวแบบเรือนแรมให้สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

2.5 ให้ความรู้ทางภาษาต่างประเทศเช่น ฝึกอบรมภาษาอังกฤษ

ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวตะวันตก ความรู้ความสามารถในการจัดการทางธุรกิจและวิธีการสร้างบริการประทับใจสำหรับชาวประมงที่ปรับเปลี่ยนเรือประมงไปเป็นเรือนักท่องเที่ยวทางทะเล

3. เพื่ออนุรักษ์วิถีชีวิตชาวสวน

3.1 ส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพันธุ์ไม้รุ่นใหม่ ๆ ที่ให้ผลผลิตสูงกว่าเดิมมาปลูกทดแทนรุ่นเก่า ๆ

3.2 ส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวแบบเรือนแรมและเชิงเกษตรให้สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

3.3 ถ่ายทอดความรู้ในการทำการเกษตรแผนใหม่ การแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างประสิทธิภาพทางการตลาดให้มีโอกาสสูงขึ้น

3.4 ถ่ายทอดทักษะทางภาษาต่างประเทศ ภาษาอังกฤษ และความรู้ทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณีชาวตะวันตก

นอกจากนี้ยังเสนอแนะเพิ่มเติมในด้านการบริหารและการจัดการเพื่อการอนุรักษ์เอกลักษณ์ของชุมชนเกาะช้างมีรายละเอียด ดังนี้

1. ให้โอกาสชาวชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและให้มีโอกาสมีรายได้จากการท่องเที่ยว
 2. จัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริม รักษา และเฝ้าติดตามการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและแก้ปัญหาที่มีผลกระทบต่อชาวชุมชน
 3. ตั้งศูนย์แสดงเอกลักษณ์ชุมชนเพื่อแสดงนิทรรศการและเผยแพร่เอกลักษณ์ชุมชน
- จากผลการศึกษาและวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถระบุปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะช้างให้มีความยั่งยืนที่ต้องมีการวิเคราะห์ SWOT ให้ชัดเจน ถูกต้องก่อนที่จะระบุศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งประกอบไปด้วยการพิจารณาด้านพื้นที่ การจัดการ การเรียนรู้ร่วมกัน และการที่ทำให้ท้องถิ่นหรือชุมชนของเกาะช้างมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อทำให้เกิดมูลค่าและคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชนและประเทศชาติในที่สุด

ประวัติของเกาะช้าง จังหวัดตราด

เกาะช้างในยุคแรกเป็นเกาะที่ไม่มีชุมชนตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัย หากมีความสำคัญในฐานะเป็นท่าจอดเรือหลบลมมรสุม เป็นแหล่งเสบียงอาหารและน้ำจืด โดยเฉพาะบริเวณอ่าวสลักเพชร ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่โจรสลัดชาวจีนไหหลำและญวน กิ่งอำเภอเกาะช้างมีเนื้อที่จำนวน 650 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยประกอบด้วยเกาะต่าง ๆ มากถึง 52 เกาะเรียงรายตั้งแต่เขตอำเภอแหลมงอบ อำเภอเมือง และอำเภอกลองใหญ่ สำหรับเกาะช้างเป็นเกาะที่ใหญ่เป็นอันดับสองของประเศรองจากเกาะภูเก็ต มีเนื้อที่ประมาณ 429 ตารางกิโลเมตร ทิศเหนือติดต่อกทะเลอ่าวไทยและอำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด ทิศใต้ติดต่อกทะเลอ่าวไทยและเกาะกลุ่ม เกาะหวาย เกาะไม้ซี้เล็ก เกาะไม้ซี้ใหญ่ ทิศตะวันออกและทิศตะวันตกติดต่อกทะเลอ่าวไทย ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นเขาสูง มีผาหินสลับซับซ้อน ส่วนยอดเขาที่สูงที่สุด ได้แก่ เขาสลักเพชร มีความสูง 744 เมตร สภาพป่าโดยทั่วไปอุดมสมบูรณ์ส่วนใหญ่เป็นป่าดิบ ภูเขาเป็นบ่อเกิดของ

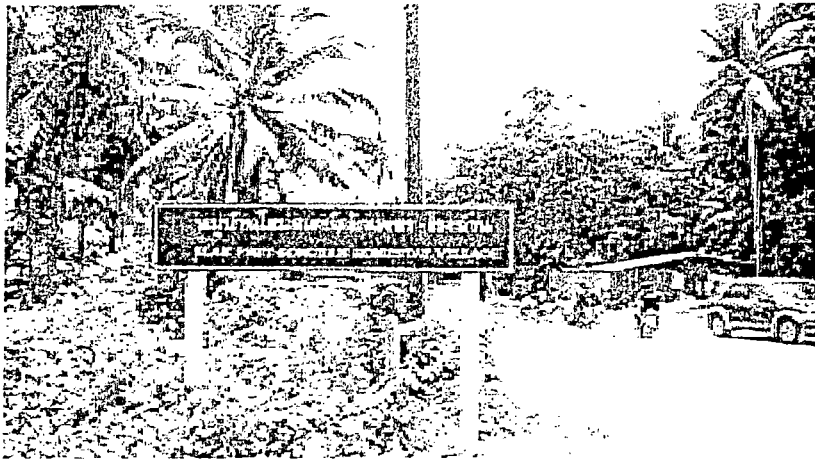
ต้นน้ำลำธาร ทำให้มีน้ำตกหลายแห่งบนเกาะ ชายหาด และปะการังที่สวยงามอยู่ทางด้านตะวันตกของเกาะ ทั้งนี้ยังมีชายหาด และปะการังที่สวยงามอยู่ทางด้านตะวันตกของเกาะ หากเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เกาะช้างจะได้สัมผัสธรรมชาติที่สวยงามและมีบรรยากาศที่หลากหลาย สำหรับภูมิอากาศนั้นเนื่องจากเกาะช้างมีทะเลล้อมรอบทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยเหมาะแก่การพักผ่อน คือไม่ร้อนจัด หรือหนาวจัดจนเกินไป สำหรับอิทธิพลจากมรสุมนั้นเกาะช้างได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จากอิทธิพลดังกล่าวทำให้มีข้อจำกัดในการเดินทางด้วยเรือคือ ในช่วงฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ประมาณเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ชายฝั่งด้านตะวันตกซึ่งเป็นด้านรับลมจะมีคลื่นลมแรงไม่เหมาะสมที่จะเดินทาง ประมาณเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนพฤษภาคมเป็นช่วงที่มีคลื่นลมน้อยที่สุดจึงเหมาะแก่การเดินทางไปท่องเที่ยว เกาะช้างเป็นอย่างยิ่ง

เกาะช้างเป็นกิ่งอำเภอหนึ่งของจังหวัดตราด ตั้งเมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ.2537 มีการปกครองท้องถิ่นที่เป็นตำบล 2 ตำบล มีองค์การบริหารส่วนตำบล 2 แห่ง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง และองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้ ตำบลเกาะช้างประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านคลองนนทรี บ้านด่านใหม่ บ้านคลองสน และบ้านคลองพร้าว ส่วนตำบลเกาะช้างใต้ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านบางเบ้า บ้านสลักเพชร บ้านเจ๊กแบ้ บ้านสลักคอก และบ้านสลักเพชร ปัจจุบันเกาะช้างมีประชาชนประมาณ 4,629 คน อาศัยอยู่ 9 หมู่บ้าน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเพาะปลูกผลไม้และไม้ยืนต้น อาชีพประมงชายฝั่ง และอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง

นอกจากนี้เกาะช้างยังมีวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและน่าสนใจ เช่นวิถีชีวิตชาวประมงและการเกษตร ประเพณีสงกรานต์ ทั้งนี้ยังมีผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจชื่อเป็นของฝากกลับบ้าน เช่น ทุเรียน กะปิ ซึ่งมีรสชาติอร่อย และสร้างรายได้ให้กับชุมชนเกาะช้างเป็นหลัก จากโอกาสดังกล่าวทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศจำนวนมากเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมและซื้อผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่มีชื่อเสียง

ภาพที่ 2.4 บริเวณบ้านบางเบา

ภาพที่ 2.5 บริเวณบ้านสลักเพชร - บ้านโรงถ่าน

เกาะช้างได้เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเลือกชมสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประวัติศาสตร์ หรือผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจในเกาะช้าง ดังต่อไปนี้

1. **บริเวณยุทธนาวีเกาะช้าง** อยู่ทางตอนใต้ของเกาะช้าง น่านน้ำทะเลตราดบริเวณ อ่าวสลักเพชร อ่าวสลักคอก ทั้งนี้ยังเป็นบันทึกประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อปกป้องอธิปไตยของประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ.2484 เนื่องจากกองทัพไทยสามารถจับได้ ผู้รุกรานให้ล่าถอยไปได้ หากไทยต้องสูญเสียกองเรือ และทหารกล้าไปจำนวนหนึ่ง วีรกรรม ทหารเรือไทยจึงได้รับการจดจารึกและรำลึกถึงในวันที่ 17 มกราคม ของทุกปี ณ อนุสรณ์สถาน ยุทธนาวีที่เกาะช้าง อำเภอแหลมงอบ สำหรับเทศกาลวันปีใหม่ หรือเทศกาลวันสงกรานต์ชาวบ้าน และชาวเรือจะนำของไปเช่น ไหว้บริเวณตอนใต้ของเกาะเพื่อความเป็นสิริมงคลในการทำมาหากิน

เกาะง่าม กลายเป็นจุดปะทะจุดแรกระหว่างกองทัพเรือไทยกับฝรั่งเศส เมื่อฝรั่งเศส ได้ส่งเครื่องบินเข้ามาลาดตระเวน และทิ้งระเบิดบนเกาะนี้ ส่วนเกาะหวายคือ จุดที่เครื่องบิน ลาดตระเวนของฝรั่งเศสถูกเรือรบหลวงสงขลา และเรือรบหลวงชลบุรียิงตก

กองกำลังเรือรบของฝรั่งเศสจำนวน 7 ลำ รุกล้ำเข้ามาทางด้านใต้ของเกาะช้าง นำโดย เรือลาดตระเวนลามอตต์ ปีกต์ เรือสลุบจำนวน 2 ลำ และเรือปืนจำนวน 4 ลำ ทั้งนี้ได้แยกออกเป็น 3 หมู่ คือ หมู่ที่ 1 มีเรือลามอตต์ ปีกต์ลำเดียวที่รุกล้ำเข้ามาทางด้านใต้ของเกาะหวาย และ เกาะใบตุง หมู่ที่ 2 มีเรือสลุบ และเรือปืนเข้ามาทางช่องด้านใต้ระหว่างเกาะคลุ้มกับเกาะหวาย หมู่ที่ 3 มีเรือสลุบ และเรือปืนจำนวน 3 ลำ เข้ามาทางช่องด้านใต้ระหว่างเกาะคลุ้มกับแหลมบางเป้ง

เกาะไม้ซี้เป็นเขตปะทะระหว่างเรือลามอตต์ ปีกต์กับเรือรบหลวงธนบุรีที่จอดประจำการ อยู่ที่เกาะลิ้ม ซึ่งได้เข้ามาช่วยเหลือเรือรบหลวงสงขลา และเรือรบหลวงชลบุรีที่ถูกยิงเสียหาย อย่างหนักจนแล่นมาเกยตื้น ในที่สุดก็จมลงบริเวณแหลมงอบ

2. น้ำตกธารมะยม อยู่ด้านหลังที่ทำการอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง สามารถเดินผ่าน สวนเข้าไปประมาณ 5 เมตร น้ำตกธารมะยมเป็นน้ำตกขนาดกลางมี 3 ชั้น และที่มีความสำคัญ ทางประวัติศาสตร์ซ่อนเร้นอยู่นั้น เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 และรัชกาล ที่ 6 เคยเสด็จประพาสมายังน้ำตกแห่งนี้ และได้มีพระปรมาภิไธยย่อ จปร. และ วปร. สลักอยู่ที่ หน้าผาน้ำตกชั้นบนอีกด้วย ทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสนใจในการมาเยี่ยมชมทั้งน้ำตก และชมพระปรมาภิไธยย่อด้วย

3. น้ำตกคลองพลู เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ที่สวยงามที่สุดบนเกาะช้าง มีน้ำตกไหลผ่าน หน้าผาลงมาแอ่งเบื้องล่าง น้ำตกมี 3 ชั้น ทางเข้าน้ำตกอยู่ห่างจากอ่าวคลองพร้าวประมาณ 3 กิโลเมตร จากนั้นต้องเดินป่าอีกประมาณ 20 นาทีก็จะได้พบน้ำตกที่สวยงามและนักท่องเที่ยว จำนวนมากในวันหยุดนักขัตฤกษ์

4. น้ำตกคลองนนทรี เป็นน้ำตกขนาดเล็ก อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะ มีทางเดินเท้าจากบ้านด่านใหม่ไปน้ำตกประมาณ 3 กิโลเมตร หรือจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ หมู่เกาะช้างประมาณ 4 กิโลเมตร

5. บ้านสลักเพชร – บ้านโรงถ่าน เป็นสองชุมชนใหญ่ที่สุดบนเกาะช้าง ตั้งอยู่ติดกัน ทางตอนใต้ของเกาะ อ่าวสลักเพชรเป็นอ่าวที่ใหญ่ที่สุดบนเกาะ บริเวณบ้านสลักเพชร – บ้านโรงถ่าน ส่วนใหญ่ชายหาดจะเป็นหิน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเข้าไปชื่นชมกับธรรมชาติ ที่สวยงามและสงบ ตลอดจนเสน่ห์ของบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ในน้ำ

6. น้ำตกลิรีเพชร เป็นน้ำตกชั้นเดียว อยู่ห่างจากชุมชนบ้านสลักเพชรผ่านสวนยางเป็น ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร

7. น้ำตกคลองหนึ่ง เป็นน้ำตกขนาดเล็ก อยู่ลึกเข้าไปจากชุมชนสลักเพชร ใกล้ น้ำตก คีรีเพชร

8. หมู่บ้านประมงบ้านบางเบา บ้านแต่ละหลังปักเสาลงในทะเล มีสะพานเชื่อมต่อ ถึงกันบรรพบุรุษของคนที่นี่ส่วนใหญ่สืบเชื้อสายจากชาวสลักเพชร ดำรงชีวิตเรียบง่ายด้วยการ ประกอบอาชีพประมงขนาดเล็กชายฝั่ง ซึ่งเป็นแหล่งปลาหมึกหอมที่ชุกชุม ทั้งนี้ยังมีแหล่ง ประการังใต้น้ำอีกด้วย บริเวณหมู่บ้านมีท่าเรือ สะพานปลา ชาวบ้านส่วนใหญ่จะนิยมทำกะปิ น้ำปลา กุ้งแห้ง ปลาเค็ม อ่าวบางเบามีชัยภูมิที่ตั้งเหมาะแก่การจอดเรือ หลบคลื่นลมเพราะ มีเทือกเขา และหมู่เกาะโอบล้อมสองด้านในฤดูมรสุมจึงมีเรือมากมายเข้ามาจอดหลบคลื่นลม ในอ่าวนี้

9. อ่าวคลองสน เป็นอ่าวอยู่ทางเหนือสุดของเกาะทางด้านฝั่งตะวันตก เป็นที่ตั้งของ ชุมชนบ้านคลองสนใกล้ ๆ บริเวณนี้มีแนวปะการังใต้น้ำ

10. หาดทรายขาว เป็นหาดทรายที่มีระยะทางยาวมากอีกแห่งหนึ่ง นักท่องเที่ยวนิยม มาเล่นน้ำและกิจกรรมทางน้ำอื่น ๆ ทั้งนี้ยังมีบังกะโลตั้งอยู่หลายแห่ง มีร้านค้า ร้านอาหาร ร้าน สะดวกซื้อ ส่วนบริการของธนาคารฯ และมีถนนรอบเกาะตัดชิดหาดมากที่สุด

11. หาดคลองพร้าว – แหลมไชยเชษฐา เป็นหาดทรายที่มีความยาวต่อเนื่องไปจนถึงหาด ไก่แบ้ หาดทรายบริเวณนี้มีความลาดมาก สามารถเล่นน้ำได้ มีบังกะโลให้เช่าหลายแห่ง มีห้องพัก ที่ได้มาตรฐาน และมีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อม ตอนเหนือสุดของอ่าวคลองพร้าวติดกับแหลม ไชยเชษฐามีแหลมหิน และทัศนียภาพที่สวยงาม แต่ไม่สามารถเล่นน้ำได้

12. หาดไก่แบ้ เป็นหาดที่มีความยาวติดต่อกับหาดคลองพร้าว เป็นหาดทรายที่มีความ ลาดพอสมควร สามารถเล่นน้ำได้โดยไม่เป็นอันตราย มีบังกะโลราคาประหยัดให้เช่าหลายแห่ง บางแห่งมีจักรยานเสื่อภูเขาให้เช่าอีกด้วย

13. อ่าวโบลาน อยู่ถัดขึ้นไปจากหาดไก่แบ้ มีทางเท้าตัดผ่านภูเขา ใช้เวลาเดินเท้าจาก หาดไก่แบ้ประมาณ 1 ชั่วโมง ระหว่างทางสามารถมองเห็นทัศนียภาพที่สวยงามของทิวเขา อ่าวโบลานมีลักษณะเป็นหาดทรายยาวเรียบสงบเหมาะแก่การเล่นน้ำ และพักผ่อน

14. หาดทรายยาว อยู่ทางตอนใต้ของเกาะช้างใกล้กับอ่าวสลักเพชร มีลักษณะเป็นอ่าว ที่มีหาดทรายทอดยาว เล่นน้ำได้ สามารถเดินป่าชมจุดยุทธนาวีที่เกาะช้าง และชมทัศนียภาพตาม หมู่เกาะใกล้เคียง เช่น เกาะเหลายา อ่าวสลักเพชร เกาะหวาย บริเวณหาดทรายยาวมีบริการที่พัก สำหรับนักท่องเที่ยวด้วย

เกาะช้างเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการทำประมงและการเกษตร อาคารบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยมากกว่าประเภทการใช้ที่ดินประเภทอื่น แต่ระยะหลังประมาณ 10 – 15 ปีที่ผ่านมาจะเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อธุรกิจบริการและการค้ามากขึ้น สำหรับสาเหตุสำคัญประการหนึ่งคือ ใน พ.ศ. 2545 รัฐบาลให้การสนับสนุนและพัฒนาพื้นที่เฉพาะเพื่อการท่องเที่ยวเกาะช้าง จังหวัดตราด โดยให้เกาะช้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเตรียมสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งรัฐบาลได้จัดทำแผนปฏิบัติการในระยะเร่งด่วนที่สามารถดำเนินการได้ทันที โดยได้รับการอนุมัติเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2544 และได้ดำเนินการแล้วเสร็จในวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2545 ซึ่งประกอบด้วย 37 โครงการ วงเงินงบประมาณ จำนวน 498.48 ล้านบาท ซึ่งยุทธศาสตร์หนึ่งที่รัฐบาลจัดโครงการคือ โครงการส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่พักแบบโฮมสเตย์ (Home Stay) จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น เป็นสาเหตุให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้ความสนใจและต้องการมาชื่นชมธรรมชาติ ทำให้นักธุรกิจและผู้ประกอบการมีความตื่นตัวในการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับที่ดินและการก่อสร้างที่พักแรม ซึ่งการดำเนินการเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมีความหลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ในบางชุมชนหรือบางพื้นที่อาจจะมีข้อจำกัดในเรื่องของทำเลที่ตั้ง เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะชอบบรรยากาศที่ติดทะเล มีชายหาดที่สวยงาม มีความเงียบสงบ หรือมีความสะดวกสบายพอสมควร ทำให้คนในชุมชนบ้านสลักเพชร – บ้านโรงถ่าน และชุมชนบ้านบางเบ้า ปรับเปลี่ยนมาประกอบธุรกิจที่พักแรมแบบโฮมสเตย์เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวกันมากขึ้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพ ความเข้มแข็งและความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แบบโฮมสเตย์ กรณีศึกษา เกาะช้าง จังหวัดตราด มุ่งที่ศึกษาสภาพแวดล้อมและวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวแพคเกจแบบโฮมสเตย์ ตลอดจนการศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพ ความเข้มแข็งและความยั่งยืนของการจัดการธุรกิจแพคเกจท่องเที่ยวหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แบบโฮมสเตย์ จึงได้เสนอวิธีการและการออกแบบงานวิจัยสำหรับการศึกษา ดังกล่าวตามลำดับดังต่อไปนี้

รูปแบบการวิจัย

การศึกษานี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาที่เน้นรายละเอียดเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชน การจัดกิจกรรมและการมีส่วนร่วม ข้อมูลที่ได้้นั้นมาโดยการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) และการสังเกต (Observation) วิธีการดำเนินงานของผู้ประกอบการแต่ละราย ตลอดจนการสังเกตสภาพแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วม โดยผู้สัมภาษณ์ประกอบด้วยนักวิจัยและพนักงานสัมภาษณ์ที่ผ่านการอบรมเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง 3 วิธีข้างต้น ซึ่งผู้สัมภาษณ์จะมี 2 บทบาท คือ เป็นทั้งผู้สัมภาษณ์และเป็นทั้งนักท่องเที่ยวที่ใช้บริการที่แพคเกจแบบโฮมสเตย์ ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลจึงใช้ความเข้าใจและความรู้สึกละเอียดเกี่ยวกับข้อมูล สำหรับแบบสอบถามนั้นเป็นคำถามแบบปลายเปิดในหัวข้อเรื่องสภาพความเป็นอยู่และสภาพปัจจุบันทั้งในปัจจุบันและอดีต นอกจากนี้ยังมีแบบสังเกตที่ใช้บันทึกสภาพสถานประกอบการ สภาพแวดล้อมและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนภายนอกเพิ่มเติมด้วย

ดังนั้นองค์ประกอบในการศึกษา มีดังต่อไปนี้

1. พิจารณาว่าชุมชนมีทรัพยากรใดที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. พิจารณาเรื่องการจัดการดูแลสิ่งแวดล้อมว่าเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งรวมไปถึงพิจารณาว่าวัฒนธรรม วิถีความเป็นอยู่ และการจัดกิจกรรมในชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบนี้หรือไม่อย่างไร
3. พิจารณาการมีส่วนร่วมในการจัดการของชุมชนและองค์กรท้องถิ่น

ประชากรและวิธีการเลือกตัวอย่าง

ประชากรที่สนใจศึกษา

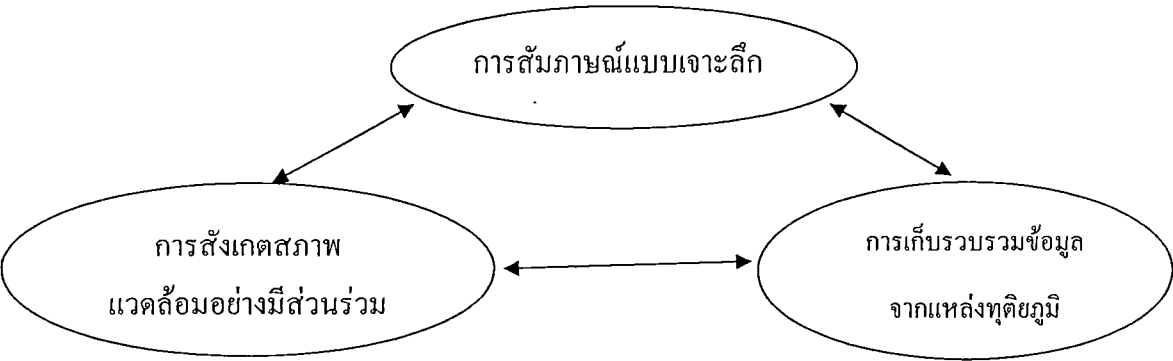
ประชากรที่สนใจศึกษาในการวิจัยนี้คือ ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยว
หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แบบโฮมสเตย์ในเกาะช้าง จังหวัดตราด

วิธีการเลือกตัวอย่าง

เนื่องจากประชากรที่สนใจศึกษาในการวิจัยนี้ คือ ผู้ประกอบการธุรกิจโฮมสเตย์ ใน
เกาะช้าง จังหวัดตราด ซึ่งมีผู้ประกอบการธุรกิจนี้เพียง 12 ราย (ปี 2548) ดังนั้นในการศึกษา
ครั้งนี้จึงทำการศึกษาประชากรทั้งหมดภายในพื้นที่ดังกล่าว

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จึงได้ออกแบบ
วิธีการเก็บข้อมูลในการวิจัยมี 3 ลักษณะประกอบกับเครื่องมือเสริมในการบันทึกข้อมูล ได้แก่
เครื่องบันทึกภาพและเสียง กล้องถ่ายภาพ ดังสรุปในภาพที่ 3.1 ดังนี้

ภาพที่ 3.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ลักษณะแรก คือ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยพนักงานสัมภาษณ์ที่ผ่าน
การฝึกอบรมเทคนิคการสัมภาษณ์ การสังเกต และเข้าใจเนื้อหาของข้อคำถามอย่างชัดเจน
โดยกลุ่มเป้าหมาย คือผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวพักรมแบบโฮมสเตย์ของเกาะช้าง
จังหวัดตราด เพื่อศึกษาสภาพการประกอบการปัจจุบัน สภาพตลาด และการแข่งขัน ตลอดจน
ศึกษาวิธีการดำเนินการให้บริการของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวพักรมแบบโฮมสเตย์

ลักษณะที่สอง คือ ใช้วิธีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม โดยนักวิจัยจะเข้าไปทำวิจัยในฐานะนักท่องเที่ยวที่เข้าพักโฮมสเตย์และพูดคุยกับผู้ประกอบการ การที่นักวิจัยปฏิบัติเหมือนกับนักท่องเที่ยวเพื่อจะได้มีประสบการณ์ร่วม ให้เข้าใจถึงความเป็นอยู่และบรรยากาศของที่พักรวม และสามารถนำความรู้สึกและประสบการณ์ดังกล่าวมาใช้เสริมประกอบผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเครื่องมือด้านอื่น ข้อมูลจากการสังเกตสภาพแวดล้อมต่าง ๆ สังเกตจากการเดินชมสภาพแวดล้อมโดยรอบสถานที่พักรวม สภาพแวดล้อมของชุมชนที่อยู่แวดล้อมรายรอบสถานที่พักรวมแบบโฮมสเตย์ เช่น สวนผลไม้ที่อยู่บริเวณใกล้ ๆ สถานที่ประกอบการ วัด และสถานที่ราชการ เป็นต้น ซึ่งใช้แบบบันทึกการสังเกตโดยผู้วิจัยและพนักงานสัมภาษณ์จัดบันทึกสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น สภาพพื้นที่ ภูมิทัศน์รายรอบ บรรยากาศรายรอบแหล่งที่พักโฮมสเตย์

ลักษณะที่สาม คือ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งต่อไปนี้

1. หนังสือ เช่น เอกสาร ตำราเรียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. นิตยสาร เช่น อนุสาร อสท. เป็นต้น
3. วารสาร เช่น จุลสารการท่องเที่ยว เป็นต้น
4. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ เว็บไซต์ต่าง ๆ

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งส่วนใหญ่ใช้คำถามปลายเปิด และใช้แบบบันทึกการสังเกตโดยพนักงานสัมภาษณ์และคณะผู้วิจัย ประกอบการศึกษาวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้อง โครงสร้างของแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกต ประกอบด้วยข้อคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษา โดยแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกที่ใช้ในการสำรวจข้อมูลในการศึกษานี้ แบ่งเป็น 3 ชุด ดังนี้ ภาคผนวก ก

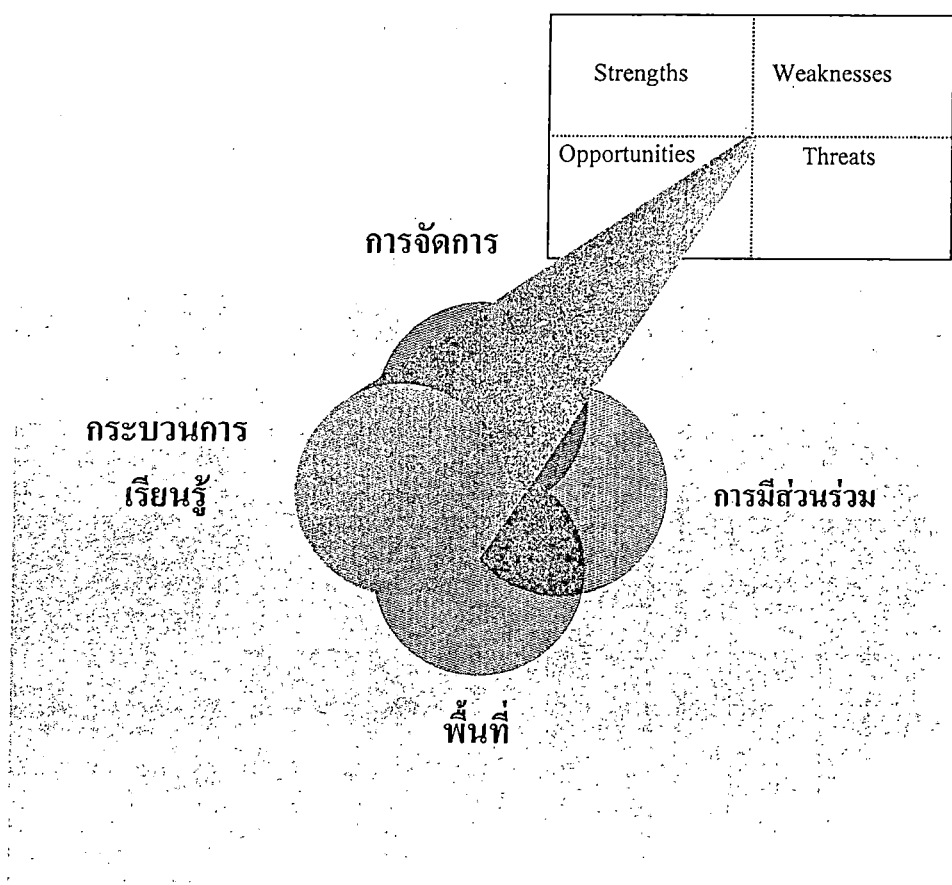
ชุดที่ 1 คือ แบบสอบถามสำหรับการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจโฮมสเตย์ มีรายละเอียดเกี่ยวกับชื่อของเจ้าของกิจการ สภาพของธุรกิจในปัจจุบันในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการตลาด ด้านการเงิน ด้านการดำเนินการ ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ สภาพของการแข่งขันในปัจจุบัน ได้แก่ จำนวนธุรกิจโฮมสเตย์ที่อยู่รายรอบ ระดับการแข่งขันในช่วยฤดูกาลท่องเที่ยวและนอกฤดูกาลท่องเที่ยว สภาพปัญหาการประกอบกิจการในอดีต ทั้งในด้านเงินทุน การตลาด การแข่งขัน การบริหารงาน

ชุดที่ 2 คือ แบบบันทึกสำหรับการสังเกตสภาพห้องพัก สภาพแวดล้อมรายรอบห้องพัก และสภาพแวดล้อมรอบ ๆ โฮมสเตย์

ชุดที่ 3 คือ แบบบันทึกสำหรับการสังเกตชุมชนที่อยู่รอบสถานประกอบการธุรกิจโฮมสเตย์ มีรายละเอียดคำถามเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ทั่วไป สภาพปัจจุบันและอดีตของชุมชน ปัญหาและอุปสรรคในการประกอบกิจการโฮมสเตย์

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลภายหลังการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการและการจดบันทึกสิ่งที่สังเกตได้จากสภาพแวดล้อมรอบ ๆ สถานที่พักแรม และชุมชน เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้ นำข้อมูลดังกล่าวมาสรุปผลและทบทวนร่วมกันเพื่อสะท้อนให้เห็นภาพรวมทำการวิเคราะห์ถึงสภาพของธุรกิจโดยระบุจุดแข็ง จุดอ่อน และประเด็นปัญหา โอกาสและอุปสรรคที่ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์ประสบตามกรอบแนวคิดและทฤษฎี ดังภาพที่ 3.2 เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางการแข่งขันด้านการจัดการธุรกิจท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์ต่อไป

ภาพที่ 3.2 วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพ ความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แบบโฮมสเตย์ กรณีศึกษาเกาะช้าง จังหวัดตราด” ได้ผลการศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้

การศึกษาสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เกาะช้าง จังหวัดตราด

จากการศึกษาของสมชาย เดชะพรหมพันธุ์ (2546) ระบุว่าเกาะช้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ซึ่งอุดมไปด้วยป่าไม้ แหล่งน้ำ และทะเล ทั้งนี้ เกาะช้างยังมีเอกลักษณ์ซึ่งเป็นเสน่ห์เข้ายวนชวนให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาท่องเที่ยวกันมากขึ้นทุกวัน บางคนจะหลงใหลเสน่ห์ที่เห็นได้ชัดเจน คือ บุคลิกภาพของคนเกาะช้างที่มีความอ่อนโยน โอบอ้อมอารี มีมิตรไมตรี และเป็นมิตรกับคนทั่วไป บางคนก็ชื่นชอบบรรยากาศที่หลากหลาย อาทิ ทะเล ปะการัง น้ำตก บ้านเรือนที่ตั้งอยู่ในทะเล บางแห่งมีธรรมชาติที่เงียบสงบและสวยงาม เป็นต้น ส่วนการตั้งถิ่นฐานของคนในเกาะช้างนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนหรือญวนมาตั้งถิ่นฐานอยู่บนเกาะช้างเป็นเวลายาวนานกว่า 100 ปีแล้ว ชุมชนระยะแรกก่อตั้งขึ้นและสืบสกุลต่าง ๆ ในบริเวณอ่าวสลักเพชรติดต่อไปยังบ้านโรงถ่านและเจ๊กแบ่มีสกุลดังสุวรรณ ดังสุศรี สลักเพชร สิทธิถาวร หงษ์ร้อนและทิพย์ถาวร บริเวณอ่าวคลองสนมีสกุลอิงชมพู ศิริพันธ์ แซ่ตัน ชิวสุขะ และเชยชื่น บริเวณอ่าวบางเบ้ามีสกุลสง่าศิลป์ ประสงค์สิน สังขกุล และวิเศษสงวน ส่วนกิจกรรมและวิถีชีวิตของคนในเกาะช้างส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพด้านการประมงและการทำสวน แต่ต่อมาภายหลังจาก พ.ศ. 2526 เกาะช้างได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวมากขึ้นทำให้ชุมชนใหม่เกิดขึ้นบริเวณชายฝั่งด้านตะวันตกตั้งแต่หาดทรายขาว คลองพร้าวไปถึงหาดไก่อแบ่ ได้แก่สกุลจันทเดิม เกิดมณี และสุนทรกิจ สำหรับการประกอบอาชีพส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการค้าและการบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งการตั้งถิ่นฐานบริเวณชุมชนใหม่นี้จะมีศูนย์กลางเจริญเติบโตใหญ่ที่สุดอยู่ที่หาดทรายขาว และขยายต่อเนื่องลงมาทางใต้ไปสู่หาดคลองพร้าว ไก่อแบ่ อ่าวบางเบ้าและพื้นที่ต่อเนื่องลงไปทางใต้ของเกาะช้าง และหมู่เกาะทางใต้ของเกาะช้าง

ทั้งนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนเกาะช้างจะชำนาญเป็นพิเศษเรื่องทะเลซึ่งสามารถบอกได้ว่าน้ำทะเลในช่วงนั้น ๆ ดีหรือไม่ดี ซึ่งจะเรียกว่า “น้ำชอบ” และ “น้ำเสีย” ส่วนเครื่องมือในการทำประมงจะมีลอบปลา ลอบหมึก และลอบปู อวนรุนหรือคันรุนเพื่อจับเคย และใช้ภูมิปัญญาในการแปรรูปเคยไปทำเป็นกะปิที่มีชื่อเสียงของเกาะช้าง คนเกาะช้างในปัจจุบันยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมอยู่บ้าง เช่น ประเพณีสงกรานต์และพระทรายน้ำไหล โคนจุก ทำบุญวันตรุษวันสารทจีนและไทย ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ สะเดาะเคราะห์ ทำบุญในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ประเพณีเกี่ยวกับทะเล การลอยกระทง การละเล่นต่าง ๆ เช่น สะบ้าล้อ หนังสติ๊ก เป็นต้น

คนเกาะช้างยุคใหม่ คือ หลังจากการปฏิรูปเกาะช้าง พ.ศ. 2544 ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกี่ยวกับการค้าและการบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งจะมีภาวะเสี่ยงในด้านการแข่งขันเชิงธุรกิจระหว่างนักลงทุนที่ประกอบการประเภทเดียวกัน การสื่อสารกับชาวต่างประเทศ การพัฒนาทักษะทางภาษาต่างประเทศและความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ การสร้างความพร้อมในการให้บริการเพื่อการมีประสิทธิภาพใน

การแข่งขัน การบริการประทับใจ การพัฒนาบุคลากรให้มีจิตสำนึกในการให้บริการเป็นเลิศ การเข้ามาของกระแสเศรษฐกิจและสังคมเชิงพาณิชย์ ความโดดเด่น กระแสนิยม การโน้มน้าววิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมให้แปรเปลี่ยนไป กิจกรรมโรงแรม รีสอร์ท บังกะโล ร้านอาหาร บาร์เบียร์ ของที่ระลึก เข้าสู่ชายฝั่งทะเลด้านตะวันตก ทำให้ฝั่งตะวันตกของเกาะช้างเป็นสังคมใหม่เชิงพาณิชย์ ชาวชุมชนมีวิถีคิดและการดำเนินกิจกรรมแตกต่างไปจากชาวชุมชนดั้งเดิม ความโดดเด่นอยู่ที่หาดทรายขาวและขยายตัวลงได้ การโน้มน้าววิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมเกิดขึ้น เช่น มีการดำเนินการในด้านการปรับเรือประมงเป็นเรือท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวแบบเรือนแรม การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การถ่ายเทแรงงานของคนรุ่นใหม่จากชุมชนดั้งเดิมสู่ชุมชนใหม่ ชุมชนดั้งเดิมที่กำลังได้รับผลกระทบและโน้มน้าววิถีชีวิตดั้งเดิมให้แปรเปลี่ยนไปมากคือ ชุมชนบางเบ้าและชุมชนคลองสน

ในปัจจุบันสังคมยุคใหม่ หรือความเจริญหลังไหลเข้ามายังเกาะช้าง ทำให้เกาะช้างมีความเปลี่ยนแปลงมาก ส่งผลให้มีการรณรงค์ที่จะธำรงรักษาไว้ด้วยการจัดกิจกรรมเชิดชูบุคลิกภาพชาวเกาะช้าง การให้รางวัลบุคคลตัวอย่างทุก ๆ ปี การจัดกิจกรรมถ่ายทอดเอกลักษณ์ของบุคลิกภาพชาวชุมชนเกาะช้างไปสู่เยาวชนโดยบรรจุในหลักสูตรชื่อว่า “ท้องถิ่นของเรา” การกำหนดแผนงานและจัดกิจกรรมเพื่อสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวเกาะช้างเป็นประจำและมีความสม่ำเสมอ เพื่ออนุรักษ์วิถีชีวิตชาวประมงก่อนสูญหายไปตามค่านิยมและวิถีชีวิตสมัยใหม่ที่

เปลี่ยนไป มีการส่งเสริมการฟื้นฟูป่าชายเลนให้กลับคืนความอุดมสมบูรณ์ดั้งเดิม กำหนดเขตคุ้มครองประมงชายฝั่งของชาวเกาะช้างโดยไม่ให้เรือประมงขนาดใหญ่เข้ามาลากอวนในพื้นที่ระยะ 5 – 10 กิโลเมตรจากชายฝั่ง มีการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในการทำประมงและการเพาะเลี้ยงชายฝั่งให้แก่ชาวประมง ตลอดจนการแปรรูปผลผลิตจากประมงและการดำเนินการด้านการตลาดให้แก่ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ

แม้ว่าวิถีการดำเนินชีวิตของชาวเกาะช้างจะเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ความจำเป็นในการพัฒนาอย่างมีทิศทางและเหมาะสมจะสามารถทำให้สังคมและชุมชนเกาะช้างสร้างภูมิคุ้มกันและพัฒนาไปควบคู่กับการเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ โดยควรมีการกำหนดแผนและวิธีการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจการจัดการท่องเที่ยวแบบเรือนแรมให้สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ให้ความรู้ทางภาษาต่างประเทศ เช่น ฝึกรอบรรณภาษาอังกฤษ ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวตะวันตก ความรู้ความสามารถในการจัดการทางธุรกิจ และวิธีการสร้างบริการประทับใจสำหรับชาวประมงที่ปรับเปลี่ยนเรือประมงไปเป็นเรือรับนักท่องเที่ยวทางทะเล สำหรับวิถีชีวิตชาวสวนนั้นมีการส่งเสริมและปรับเปลี่ยนพันธุ์ไม้รุ่นใหม่ ๆ ที่ให้ผลผลิตสูงกว่าเดิมมาปลูกทดแทนรุ่นเก่า ๆ ส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวแบบเรือนแรมและเชิงเกษตรให้สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ถ่ายทอดความรู้ในการทำการเกษตรแผนใหม่ การแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างประสิทธิภาพทางการตลาดให้มีโอกาสสูงขึ้น ถ่ายทอดทักษะทางภาษาต่างประเทศภาษาอังกฤษ และความรู้ทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณีชาวตะวันตก

การศึกษารูปแบบการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์ของเกาะช้างในปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจโฮมสเตย์ของเกาะช้าง จำนวน 12 ราย (พ.ศ. 2548) ได้แก่

1. ชื่อโฮมสเตย์ เจอพอดิ เจ้าของธุรกิจ นางวรรณ ประสงค์เงิน
ที่อยู่ 8/2 หมู่ 1 ตำบลเกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด 23120
2. ชื่อโฮมสเตย์ แสงสว่างการท่องเที่ยว เจ้าของธุรกิจ นายสว่าง ทรัพย์นิรันดร์
ที่อยู่ 1/3 หมู่ 2 ตำบลเกาะช้างใต้ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด 23120
3. ชื่อโฮมสเตย์ บ้านตึกแดน เจ้าของธุรกิจ นายเสมียน สิทธิถาวร
ที่อยู่ 48/8 หมู่ 2 ตำบลเกาะช้างใต้ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด 23120
4. ชื่อโฮมสเตย์ สมบัติของเป็ด เจ้าของธุรกิจ นางสาวเนียง หนองบัวบน
ที่อยู่ 43/3 หมู่ 2 ตำบลเกาะช้างใต้ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด 23120

5. ชื่อโฮมสเตย์ ป้าแก้ว เจ้าของธุรกิจ นางอำนวย สุทธิธรรม
ที่อยู่ 48/2 หมู่ 2 ตำบลเกาะช้างใต้ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด 23120
6. ชื่อโฮมสเตย์ ป้าดาวเรือง เจ้าของธุรกิจ นางดาวเรือง ฮวนนรินทร์
ที่อยู่ 53/2 หมู่ 2 ตำบลเกาะช้างใต้ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด 23120
7. ชื่อโฮมสเตย์ บ้านใบเฟิร์น เจ้าของธุรกิจ นางทวิพร สวัสดิผล
ที่อยู่ 43/11 หมู่ 2 ตำบลเกาะช้างใต้ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด 23120
8. ชื่อโฮมสเตย์ คุณแม่หม่ม เจ้าของธุรกิจ นายบุญเต็ม – นางสมใจ ขุนสนธิ
ที่อยู่ 48 หมู่ 2 ตำบลเกาะช้างใต้ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด 23120
9. ชื่อโฮมสเตย์ บ้านสลักเพชร-โรงถ่าน เจ้าของธุรกิจ นายศราวุธ ขุนสนธิ
ที่อยู่ 49 หมู่ 2 ตำบลเกาะช้างใต้ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด 23120
10. ชื่อโฮมสเตย์ ลูกค้อบ ทัวร์ เจ้าของธุรกิจ นายบุญชู สวัสดิผล
ที่อยู่ 13 หมู่ 2 ตำบลเกาะช้างใต้ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด 23120
11. ชื่อโฮมสเตย์สมหมาย เจ้าของธุรกิจ นายสมหมาย สลักเพชร
ที่อยู่ 48/4 หมู่ 2 ตำบลเกาะช้างใต้ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด 23120
12. ชื่อโฮมสเตย์เล็ก หนึ่งสมุทร เจ้าของธุรกิจ คุณสมพร สลักเพชร
ที่อยู่ 7/1 หมู่ 2 ตำบลเกาะช้างใต้ กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด 23120

การศึกษานี้เสนอผลการศึกษาโดยจำแนกผู้ประกอบการเป็นราย ๆ ดังนี้

ธุรกิจท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์เจอปอดิ

บ้านบางเบ้าอยู่ในตำบลเกาะช้างทางด้านทิศตะวันตกของเกาะช้าง คณะผู้วิจัยเดินทางไป
ถึงบางเบ้าและสังเกตบริเวณโดยรอบและรู้สึกลึกซึ้งว่าเป็นสถานที่ที่น่าสนใจ เนื่องจากลักษณะการ
ปลูกบ้านจะเป็นบ้านชั้นเดียวตั้งอยู่ในน้ำ รายล้อมอยู่รอบบริเวณสะพานปูน ส่วนปลายสะพานเป็น
ท่าเรือ เมื่อคณะผู้วิจัยเดินตรงไปตามสะพาน สังเกตไปรอบ ๆ จะเห็นบ้านเรือนที่ปลูกสร้างใน
ลักษณะเดิมโดยใช้ไม้เป็นส่วนใหญ่ แต่ถ้าบ้านที่อยู่ด้านในและต้องเข้าไปในทะเลก็จะมีสะพานไม้
เป็นส่วนเชื่อมต่อกัน สำหรับบ้านที่ต่อเติมปรับปรุงใหม่จะใช้วัสดุทั้งที่เป็นไม้ หรือใช้ปูนเป็น
ส่วนประกอบก็แล้วแต่แนวคิดของแต่ละคนโดยมีวงเงินงบประมาณเป็นข้อจำกัด นอกจากนั้นจะมี
ร้านค้าหรือธุรกิจอื่น ๆ สลับกันไปตามแนวของสะพาน ได้แก่ ร้านขายของที่ระลึก ร้านจำหน่าย
ผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากเปลือกหอย ร้านขายอาหารทะเลตากแห้ง ร้านขายของชำ ร้านแต่งผมชาย
และหญิง ร้านจำหน่ายอุปกรณ์เกี่ยวกับการดำน้ำ การตกปลา ร้านอาหาร ห้องพัก ห้องเช่า
บังกะโล เกสต์เฮาส์ และที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ซึ่งมีที่เดียวในบ้านบางเบ้า คือ เจอปอดิตัวร์

ด้านในที่พักแรมเป็นร้านอาหาร โดยมีคุณพุด หรือ นางวรรณภา ประสงค์สิน เป็นเจ้าของธุรกิจ ร่วมกับครอบครัว

คุณพุดเป็นคนที่น่ารัก มีอัธยาศัยดี สัมผัสจากการต้อนรับด้วยรอยยิ้มและคำทักทายที่เป็นกันเอง การให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ความซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพ และการเอาใจใส่นักท่องเที่ยว ทำให้คณะผู้วิจัยสนใจและสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการพักแรมแบบโฮมสเตย์มากยิ่งขึ้น เมื่อพุดคุยกันสักระยะหนึ่งคุณพุดพาไปดูห้องพักที่อยู่ในบ้านเดียวกันกับที่คุณพุดพักอาศัยแต่จะเป็นห้องที่แยกไว้ต่างหาก ภายในห้องจะมีที่นอน หมอน ราวตากผ้าที่ติดกับผนัง พัดลม มุ้ง เนื่องจากหน้าต่างและประตูไม่มีมุ้งลวด ห้องพักจะมี 2 ขนาด คือขนาดความกว้าง 4 เมตร ยาว 4 เมตร และความกว้าง 4 เมตร ยาว 6 เมตร จำนวนห้องพักมี 9 ห้อง คุณพุดจะจัดให้พักห้องละ 6-10 คน ตามขนาดของห้อง สำหรับพื้นที่ตรงกลางของบ้านจะเป็นห้องโถง มีเครื่องรับโทรทัศน์ เครื่องเล่นคาราโอเกะสำหรับบริการลูกค้า มีห้องน้ำแยกต่างหาก แต่อยู่ภายในบริเวณเดียวกันกับตัวบ้าน ส่วนด้านหลังจะเป็นร้านอาหารขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในน้ำเช่นเดียวกับตัวบ้านสามารถชื่นชมบรรยากาศของท้องทะเลได้อย่างสวยงามโดยเฉพาะช่วงเย็น ขณะที่สนทนากันมาสักระยะหนึ่งก็ถึงเวลาที่คณะผู้วิจัยต้องรับประทานอาหารกลางวัน จึงตกลงว่าจะอุดหนุนและชิมอาหารทะเลที่ร้านเจอพอดีนี้อย่างจะได้ทานอาหารไปและก็คุยกันไปอย่างต่อเนื่อง จากการที่ได้พุดคุยกันนั้นคณะผู้วิจัยมีข้อสังเกตที่ตรงกับงานวิจัยของ สมชาย เดชะพรหมพันธุ์ (2546) เรื่อง การรักษาเอกลักษณ์และสร้างภูมิทัศน์ทางน้ำให้ชุมชนเกาะช้าง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2545 – 2546 ซึ่งได้มีการศึกษาวิจัยและสรุปเป็นจุดเด่นบุคลิกภาพของคนเกาะช้าง คือ มีความอ่อนโยน โอบอ้อมอารี มีมิตรไมตรี และเป็นมิตรกับคนทั่วไป เพราะคุณพุดและคนรอบข้างมีบุคลิกภาพดังกล่าว ส่วนอาหารจะเน้นที่ความสดและรสชาติอร่อยด้วยฝีมือของชาวบ้านในบางเบ้าราคาอาหารก็เป็นปกติไม่แพงมาก สำหรับพนักงานส่วนใหญ่จะคัดเลือกจากคนที่ตำบลบ่อไร่ และตำบลห้วยแร้ง จังหวัดตราด โดยพิจารณาจากความขยัน ความไว้วางใจ และความซื่อสัตย์เป็นหลัก จากนั้นได้สังเกตตัวบ้านและร้านอาหารที่ปรับปรุงและต่อเติมจากบ้านหลังเดิมด้วยไม้เนื้อดี คุณพุดบอกว่าสวยงามและทนทานดี แต่เป็นการลงทุนที่ใช้เงินงบประมาณจำนวนมาก นอกจากนี้ยังได้ลงทุนซื้อเรือเร็ว (Speed Boat) เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมบรรยากาศโดยรอบ

สำหรับราคาที่พักแรมถ้าพักแรมอย่างเดียวก็นั้นละ 150 บาทต่อคน แต่คุณพุดได้นำเสนอรายการการท่องเที่ยวและการพักแรมแบบโฮมสเตย์ 2 รายการ รายการที่หนึ่ง พักแรมจำนวน 2 วัน 1 คืน อาหาร 3 มื้อ มีเรือนำเที่ยวเกาะต่าง ๆ มีกิจกรรมดำน้ำชมปะการัง และฝูงปลาทะเล มีบริการเสื้อชูชีพ แวนตากันน้ำและสโนว์เกิ้ล มีรถโดยสารบริการรับส่งถึงท่าเรือเฟอร์รี่

คิดค่าใช้จ่ายคนละ 1,600 บาท สำหรับรายการที่สองพักแรมจำนวน 3 วัน 2 คืน อาหาร 6 มื้อ มีเรือนำเที่ยวเกาะต่าง ๆ มีกิจกรรมดำน้ำชมปะการังและฝูงปลาทะเล พาไปไต่ปลาหมึกยามค่ำคืน เพื่อให้สัมผัสกับวิถีชีวิตของชาวประมงเกาะช้าง นำเที่ยวน้ำตกคลองพลูและบริเวณรอบเกาะ ตลอดจนมีรถโดยสารบริการรับส่งถึงท่าเรือเฟอร์รี่คิดค่าใช้จ่ายคนละ 2,900 บาท สำหรับอาหารจะประกอบจากร้านอาหารของตนเอง นอกจากนี้ยังมีซุ้มกาแฟและอาหารว่างคอยให้บริการด้วยตนเองอีกด้วย

สำหรับการตลาดในการชักชวนนักท่องเที่ยวมาเที่ยวที่เกาะช้างจะใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ซึ่งมีหลายวิธี ได้แก่ การแจกแผ่นปลิวให้กับนักท่องเที่ยวซึ่งมีรายละเอียดการพักแรม การนำเที่ยวเบอร์โทรศัพท์ และราคาอย่างชัดเจน หรือการแจกนามบัตร การโทรศัพท์และการส่งโทรสารไปยังบริษัททัวร์ต่าง ๆ การประชาสัมพันธ์โดยอินเทอร์เน็ต และท้ายสุดคือการบริการที่ประทับใจเพื่อให้ลูกค้าพึงพอใจและกลับมาใช้บริการพักแรมอีก หรือเป็นการประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปากนั่นเอง ส่วนกลยุทธ์การตลาดอีกรูปแบบหนึ่งที่คุณพุดนำมาใช้ คือ การให้ค่าตอบแทนพิเศษแก่ตัวแทนที่นำนักท่องเที่ยวมาพักประมาณร้อยละ 30 นั่นเอง

คุณพุดบอกว่าเงินทุนส่วนใหญ่เป็นทุนส่วนตัว แต่มีส่วนหนึ่งที่กู้ยืมจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ทั้งนี้ เพื่อก่อสร้างอาคารสถานที่และจัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้แก่ ร้านอาหาร และห้องพักที่ทำด้วยไม้เนื้อดี ซึ่งมีความสวยงาม มั่นคง แข็งแรง ทนทาน เช่น ไม้แดง หรือไม้มะค่า เป็นต้น อุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ในห้องพัก และในร้านอาหาร ซือเรือเร็ว (Speed Boat) ตลอดจนการจ้างพนักงานเพิ่มประมาณ 5 - 7 คน ในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤษภาคม นอกจากนี้คุณพุดยังใช้กลยุทธ์การบริหารการเงินโดยใช้วิธีการยืดระยะเวลาการใช้นี้เพื่อเป็นการสำรองเงินสดทำกิจกรรมอื่น เช่น การจ่ายค่าอาหารหรือสิ่งของต่าง ๆ หลังจากที่ต้องแล้วประมาณ 3 วัน เพื่อให้มีสภาพคล่องทางการเงินในการชำระหนี้ และมีเงินหมุนเวียนในกิจการตลอดเวลา

การดำเนินงานในโฮมสเตย์นั้นเริ่มตั้งแต่การเตรียมห้องพักซึ่งมีที่นอน ผ้าปูที่นอน หมอน ผ้าห่ม ราวตากผ้า กระจาดชำระ ถังขยะ และพัดลม (ไม่มีมุ้งลวด) สำหรับของใช้ส่วนตัวประเภท สบู่ แชมพู/ครีมนวดผม ผ้าเช็ดตัว ผ้าเช็ดหน้า นักท่องเที่ยวจะนำมาเอง ห้องน้ำห้องอาบน้ำแยกต่างหาก จากห้องพักแต่อยู่ในบริเวณเดียวกัน หน้าบ้านจัดให้เป็นบริเวณที่จำหน่ายอาหารทะเลแห้ง เช่น ปลาหมึกตากแห้ง กุ้งแห้ง ปลาเค็ม กะปิ เป็นต้น ส่วนอาหารทะเลสดจะเก็บไว้ในอ่างน้ำ ส่วนใหญ่จะเป็นปลากระพง กุ้งและกุ้ง เป็นต้น เมื่อเห็นพนักงานบริการและแม่ครัวก็มีคำถามทันทีว่ารับมาจากที่ไหน คุณพุดตอบว่าการบริหารงานหรือพนักงานบางคนเป็นสมาชิกในครอบครัว

สำหรับแม่ครัวจะให้ญาติพี่น้องที่มีฝีมือในการประกอบอาหารมาดำเนินการ และในช่วงที่นักท่องเที่ยวไม่มากนักจะใช้พนักงานประมาณ 2-3 คน แต่ถ้าตรงกับฤดูกาลท่องเที่ยวซึ่งมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากจะจ้างนักเรียนหรือนักศึกษาเพิ่มในช่วงปิดเทอมรวมประมาณ 18 คน และในช่วงแรกคุณพุดจะส่งพนักงานในร้านไปฝึกอบรมกับหน่วยงานของรัฐที่มาให้ความรู้ แต่ต่อมาเมื่อพนักงานทำงานได้เก่งขึ้นก็จะย้ายไปทำงานที่อื่น ในช่วงหลังคุณพุดจึงฝึกสอนพนักงานเอง

จากการสังเกตของคณะผู้วิจัยเห็นว่าคุณพุดเป็นคนที่มีความคล่องแคล่ว และรอบรู้ในหลายด้านทั้ง ๆ ที่ไม่ได้เรียนสูงมากนัก คุณพุดบอกว่ามีหน่วยงานราชการหลายแห่งคอยให้คำแนะนำและส่งเสริมสนับสนุน เช่น หน่วยงานสาธารณสุขให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาความสะอาด การจัดสถานที่ห้องพักให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ถ้าเป็นความรู้ทางด้านการจัดการเรื่องที่พักโฮมสเตย์ให้มีระเบียบ สะอาด สวยงาม ได้รับความอนุเคราะห์จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ให้ความรู้เรื่องการบำบัดน้ำเสีย และให้ความร่วมมือในการติดตั้งถังบำบัดน้ำเสียโดยลงทุนให้ก่อน 25,000 บาท แต่ผู้ประกอบการจะต้องผ่อนชำระเงินเดือนละ 1,800 บาท เนื่องจาก อบต. ต้องนำเงินไปดำเนินการให้บ้านหลังอื่นต่อไป ในการติดตั้งถังบำบัดน้ำเสีย สำหรับน้ำที่ใช้นั้นเป็นการค่อท่อน้ำประปา รวม และแยกเข้าแต่ละบ้าน โดยเก็บค่าธรรมเนียมบ้านละ 10-20 บาท ต่อเดือน เพื่อเป็นการบำรุงรักษาท่อน้ำประปา แต่ไม่ต้องเสียค่าน้ำ เนื่องจากเป็นแหล่งน้ำจากเขาและน้ำตก ส่วนการกำจัดขยะผู้ประกอบการจะต้องแยกขยะเป็นประเภทต่าง ๆ และขนขยะบริเวณใต้ถุนบ้านด้วย ถ้าเป็นขยะดีสามารถนำไปจำหน่ายได้ เช่น ขวด กระจก พลาสติก โฟม เป็นต้น ส่วนขยะที่ใช้ไม่ได้ให้ใส่ถุงดำมัดปากถุงให้เรียบร้อยวางไว้หน้าร้านหรือน้ำบ้านจะมีเจ้าหน้าที่ของเทศบาล ฯ มาจัดเก็บทุกวัน ในช่วงเวลา 05.00 น. (ฤดูท่องเที่ยว) เวลา 07.00 น. (วันปกติ) โดยเก็บค่าธรรมเนียมบ้านละ 50 บาท ร้านค้าปลีก 100 บาท ร้านอาหาร 300 บาท ต่อเดือน

การสนทนาระหว่างการรับประทานอาหาร คณะผู้วิจัยได้ชมว่าปลาหมึกแดดเดียวมีรสชาติที่อร่อย และลูกชายวัย 3 ขวบก็ชอบทาน คุณพุดจึงสั่งมาให้ได้ลองลิ้มชิมรสอีกครั้ง จากนั้นคณะผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่าการทำธุรกิจพักแรมแบบโฮมสเตย์ในละแวกนี้มีคู่แข่งหรือนักธุรกิจที่ประกอบการแบบนี้หรือไม่ คุณพุดตอบว่ามีแต่บางรายไม่ชอบการดำเนินธุรกิจแบบนี้ เนื่องจากต้องให้คนแปลกหน้าเข้ามาอยู่ในบ้านเดียวกันจึงหันเหไปประกอบธุรกิจอื่น เช่น ร้านอาหาร ห้องพัก ฯลฯ ดังนั้นในพื้นที่บ้านบางเป้าคุณพุดจึงไม่มีคู่แข่งทางด้านที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ ส่วนการแข่งขันในฤดูกาลท่องเที่ยวจะแข่งขันในส่วน of ร้านอาหาร ห้องพัก และการบริการเรือท่องเที่ยวมากกว่า จากการสังเกตบริเวณโดยรอบบ้านบางเป้าจะเห็นว่าชาวชุมชนส่วนใหญ่จะให้ความร่วมมือในการ

รักษาความสะอาดและความเรียบร้อยของชุมชนเป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจและมาเยี่ยมชมกันมากทำให้เศรษฐกิจในหมู่บ้านดีไปด้วย

ธุรกิจท่องเที่ยวแพคเกจแบบโฮมสเตย์แสงสว่างการท่องเที่ยว

เมื่อเดินทางสุดถนนยางมะตอยถึงปากคลอง ซึ่งอยู่ในชุมชนบ้านสลักเพชร คณะผู้วิจัยได้พบกับนายสว่าง ทรัพย์เจริญ เจ้าของธุรกิจที่แพคเกจแบบโฮมสเตย์แสงสว่างการท่องเที่ยว ซึ่งได้ดำเนินธุรกิจโฮมสเตย์โดยใช้วิธีการหานักท่องเที่ยวด้วยการแจกนามบัตร และทำในสิ่งได้ง่ายที่สุดคือให้บริการที่ประทับใจแบบธรรมชาติของคนเกาะช้างด้วยการใส่ความเป็นคนเกาะช้างสำเนียงเป็นเอกลักษณ์ฟังแล้วรู้สึกน่ารัก จริงใจ ประกอบกับการเป็นคนใจดี ใจเย็น ค่อนข้างขี้สงสารแบบสบายๆ เป็นกันเอง ทั้งนี้ถ้าให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์หรือเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยของคนเกาะช้างได้ยังเป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยว เพียงแค่นี้นักท่องเที่ยวก็รู้สึกประทับใจแล้ว เมื่อนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวที่เกาะช้างแล้วรู้สึกสบายใจเพราะได้เปลี่ยนบรรยากาศที่จำเจจากที่บ้านตลอดจนการทำงานที่เคร่งเครียด และเมื่อได้รับน้ำใจจากคนเกาะช้างที่ทำธุรกิจโฮมสเตย์ซึ่งต้องใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยวอยู่แล้ว หลายคนก็พึงพอใจและอยากกลับมาพักผ่อนอีก ทำให้การประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปากเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ

คุณสว่างได้เล่าให้ฟังว่าเมื่อครั้งที่ตนให้เช่าเรือที่รีสอร์ทแห่งหนึ่งในเกาะช้าง นักท่องเที่ยวถามถึงที่พักแบบโฮมสเตย์ ตนจึงได้มีโอกาสแนะนำที่พักที่สงบเงียบท่ามกลางบรรยากาศทะเลแท้ๆ ของตนเองและการนำเที่ยวหมู่เกาะต่าง ๆ เมื่อนักท่องเที่ยวสนใจจึงได้ติดต่อกันและในที่สุดก็เป็นลูกค้าประจำ ถ้ากล่าวถึงรายการการแพคเกจโดยรวมกับการนำเที่ยวนั้นจะคล้ายกับโฮมสเตย์รายอื่น ๆ ส่วนค่าใช้จ่ายก็พอ ๆ กัน คือ รายการที่ 1 ที่พัก 2 วัน 1 คืน อาหาร 4 มื้อ และนำเที่ยวหมู่เกาะต่าง ๆ พาไปดำน้ำ ชมปะการัง คิดค่าใช้จ่าย 1,000 บาทต่อคน รายการที่ 2 ที่พัก 3 วัน 2 คืน รวมค่าที่พัก 2 คืน อาหาร 6 มื้อ และนำเที่ยวเกาะต่าง ๆ พาไปดำน้ำ ชมปะการัง คิดค่าใช้จ่าย 1,800 บาทต่อคน ถ้านักท่องเที่ยวพักแพคเกจอย่างเดียวไม่มีการนำเที่ยวนั้นละ 200 บาทต่อวัน แต่นักท่องเที่ยวจะติดใจผู้ประกอบการรายใดก็ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการให้บริการของผู้ประกอบการ บรรยากาศของทำเลที่ตั้ง และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อกล่าวถึงชมรมโฮมสเตย์บ้านสลักเพชร – บ้านโรงถ่าน จะมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็นระยะ ๆ ซึ่งคนในชุมชนจะเฝ้าดูความสำเร็จของเพื่อนบ้านหรือญาติที่ทำธุรกิจประเภทนี้ก่อน ถ้าดีก็จะทำตามกัน จากเดิมมีสมาชิกประมาณ 10 ราย ปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ 30 ราย คุณลาวัลย์ ทรัพย์เจริญ ภรรยาของคุณสว่างกล่าวว่า บทบาทของชมรมฯ ก็ยังไม่ค่อยชัดเจนนัก ต้องถามประธานชมรมฯ คือ คุณสมหมาย สลักเพชร แต่ในเรื่องของนักท่องเที่ยวต้องหากันเองชมรมฯ ไม่ได้จัดการในส่วนนี้ จากการที่คณะผู้วิจัยได้

สังเกตนั้นนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะพิจารณาองค์ประกอบไม่ก็อย่าง เช่น ความประทับใจของเพื่อนฝูงหรือญาติพี่น้องที่มาพักแรมแล้วบอกต่อ บรรยากาศทำเลที่ตั้งที่สวยงาม ค่าใช้จ่ายไม่สูงนัก ตลอดจนพฤติกรรมทำให้บริการของผู้ประกอบการ เป็นต้น

การลงทุนคุณสว่างบอกกับคณะผู้วิจัยว่าเป็นทุนส่วนตัว และลงทุนในการก่อสร้างห้องพัก ซึ่งทำด้วยไม้เนื้อดี สวยงาม มั่นคง แข็งแรง ทนทาน อุปกรณ์ต่าง ๆ ในห้องพัก อุปกรณ์การดำน้ำ และอุปกรณ์ในครัว ทั้งนี้ คุณสว่างมีเรือส่วนตัว จำนวน 2 ลำ คือ ขนาดใหญ่และขนาดเล็ก ในส่วนนี้เป็นการประหยัดงบประมาณได้มาก

สำหรับการจัดเตรียมห้องพักก็จะคล้าย ๆ กัน เนื่องจากได้รับการฝึกอบรมและประสบการณ์ในการศึกษาดูงานการดำเนินงานโฮมสเตย์ด้วยกัน โดยปกติก็จะมีที่นอน หมอน ผ้าห่ม มุ้ง กระจก ราวตากผ้า และพัดลม สำหรับของใช้ส่วนตัวนักท่องเที่ยวนำมาเอง แต่ถ้าไม่ได้นำมาก็หาซื้อได้ในบริเวณใกล้เคียง เพราะมีทั้งร้านขายของเบ็ดเตล็ด ร้านอาหาร แต่ที่ต่างกันก็เป็นจำนวนห้องพักซึ่งคุณสว่างบอกว่าที่นี่มีเพียง 1 ห้อง ขนาดกว้าง 4 เมตร ยาว 3 เมตร และมีห้องโถงขนาดกว้าง 6 เมตร ยาว 16 เมตร สามารถพักได้จำนวน 25 คน มีห้องน้ำ 3 ห้อง ส่วนการจัดการหรือสั่งการคุณสว่างจะดำเนินการเอง สอนงานเองแบบง่าย ๆ สบาย ๆ ช่วยกันทำงานตามประสาพี่น้อง ส่วนใหญ่จะเป็นพ่อ แม่ และลูก ๆ แต่ถ้าจำนวนนักท่องเที่ยวมาพักแรมจำนวนมากก็ให้ญาติพี่น้อง หรือคนในชุมชนมาช่วยจำนวน 2-3 คน สำหรับอัตราค่าจ้าง ถ้าเป็นแม่ครัวก็จ้างหลานสาวที่มีฝีมือในการประกอบอาหาร วันละ 300 บาท ถ้าเป็นผู้ช่วยแม่ครัวหรือทำหน้าที่ล้างจาน วันละ 200 บาท ซึ่งคุณสว่างบอกว่าคนในชุมชนชอบและพอใจที่ได้ทำงานในลักษณะนี้ เนื่องจากงานปกติส่วนใหญ่ คือ การทำสวน หรือออกเรือหาปลา หากุ้ง ซึ่งมีเวลามากพอที่จะมาช่วยทำงานลักษณะนี้ได้

ธุรกิจท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์บ้านตักแตน

นายเสมียน สิทธิถาวร ผู้ประกอบธุรกิจที่พักแรมแบบโฮมสเตย์บ้านตักแตน บริเวณบ้านสลักเพชร ทำเลที่ตั้งด้านหน้าติดถนน ด้านหลังติดทะเล เป็นบรรยากาศที่ดี นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาก สิ่งแรกที่ได้พบเห็น คือ น้ำเสียงที่เป็นกันเองประกอบกับสำเนียงเนื้อ ๆ ของคนเกาะช้างโดยแท้ คุณเสมียนเริ่มการประชาสัมพันธ์ โดยการแจกแผ่นประชาสัมพันธ์ และนามบัตร นอกจากนี้ยังลงโฆษณาในหนังสือ Trip โดยมีค่าใช้จ่ายปีละ 3,500 บาท และลงโฆษณาในหนังสือ 1 ในจันทร์บุรี - ตราด มีค่าใช้จ่ายปีละ 2,500 บาท ซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์ที่เน้นการบริการการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการดำน้ำ ชมปะการัง ตกปลา และเที่ยวชมธรรมชาติตามหมู่เกาะต่าง ๆ โดยรวมที่พักด้วย ซึ่งมี 2 รายการให้เลือก คือ รายการที่ 1 พักแรม 2 วัน 1 ค่ำ อาหาร 4 มื้อ รวมการนำเที่ยวหมู่เกาะต่าง ๆ ดำน้ำ ชมปะการัง ราคา 1,000 บาทต่อคน รายการที่ 2

พักรม 3 วัน 2 คืน อาหาร 6 มื้อ รวมการนำเที่ยวหมู่เกาะต่าง ๆ ดำน้ำ ชมปะการัง ราคา 2,000 บาทต่อคน หากไม่ใช่ฤดูกาลท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวอย่างเดียวน่าใช้จ่าย 200 บาทต่อคน สำหรับช่วงระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวด้วยกันจำนวนมากประมาณเดือนตุลาคมถึงเดือน พฤษภาคม

สำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ โฮมสเตย์นั้น ผู้ประกอบธุรกิจจะหารือกันเมื่อมีการประชุมของชมรมโฮมสเตย์บ้านสลักเพชร-บ้านโรงถ่าน คุณเสมียนได้เล่าให้ฟังถึงรายการส่งเสริมการตลาดที่กำหนดขึ้นมาเพื่อเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวมาพักรม คือจะมีส่วนลดพิเศษให้กับผู้แทนที่นำนักท่องเที่ยวมาพักรม ตั้งแต่ ร้อยละ 5 - 15 ดังนี้

- พัก 2 วัน 1 คืน อาหาร 4 มื้อ จำนวน 15 – 30 คน รับส่วนลดร้อยละ 5 และจำนวน 30 คนขึ้นไป รับส่วนลดร้อยละ 10
- พัก 3 วัน 2 คืน อาหาร 6 มื้อ จำนวน 15 – 30 คน รับส่วนลดร้อยละ 10 และจำนวน 30 คนขึ้นไป รับส่วนลดร้อยละ 15

นอกจากโฮมสเตย์ของคุณเสมียนจะมีบรรยากาศที่สวยงามแล้ว ยังให้บริการเครื่องรับโทรทัศน์ เครื่องเสียงซึ่งสามารถร้องเพลงคาราโอเกะได้ และสิ่งที่สำคัญที่สุดซึ่งคล้ายคลึงกับ ผู้ประกอบธุรกิจโฮมสเตย์รายอื่น คือ การให้บริการที่ดี อบอุ่น เป็นกันเอง รวดเร็ว สถานที่ สะอาด สวยงาม ตลอดจนบริการอาหารที่สดและรสชาติอร่อย ใคร ๆ ก็ติดใจและอยากกลับมาใช้บริการอีกแน่นอน

คณะผู้วิจัยถามถึงการลงทุนคุณเสมียนบอกว่าใช้ทุนส่วนตัว ซึ่งมีเงินหมุนเวียนในกิจการเป็นปกติ ทั้งนี้เงินทุนดังกล่าวนำไปใช้ก่อสร้างอาคารสถานที่เพิ่มเติมเป็นส่วนใหญ่ เช่น ห้องพักรม ทำด้วยไม้เนื้อดี สวยงาม มั่นคง แข็งแรง ทนทาน ห้องน้ำ ทางเดินเข้าที่พัก อุปกรณ์ต่าง ๆ ในห้องพักรม อุปกรณ์การดำน้ำ และอุปกรณ์ในครัว ซึ่งเป็นความจำเป็นในการประกอบธุรกิจและเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับลูกค้าอีกประการหนึ่ง แต่ที่มีอยู่แล้วคือเรือนำเที่ยว คนขับเรือ และลูกเรือไม่ต้องหาจากที่ไหนเพราะทำกันเองคือ คุณเสมียน เป็นคนขับเรือ ส่วนลูกชายซึ่งอยู่ในวัยหนุ่มเป็นผู้ช่วยและเป็นพี่เลี้ยงในการแนะนำนักท่องเที่ยวให้ดำน้ำดูปะการังด้วยแว่นตา สนิมอกเกิ้ล และเสื้อชูชีพ ตลอดจนคอยดูแลความปลอดภัยอีกด้วย

การจัดเตรียมห้องพักจะมีที่นอนปิกนิก หมอน ผ้าห่ม มุ้ง กระบอก และพัดลม ส่วนการบริการด้านอื่น ๆ จะเน้นเรื่องการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในเกาะช้าง และหมู่เกาะใกล้เคียง บุคลากรที่ให้บริการ คือ คนในครอบครัว จำนวน 5 คน ผู้นำนักท่องเที่ยวจำนวนมาก

จะให้ญาติมาช่วยบริการ จำนวน 2 คน คุณเสมียนเข้ารับการฝึกอบรมจากหน่วยงานสาธารณสุข เกี่ยวกับการรักษาความสะอาด การจัดการที่เป็นระบบ ทำให้การจัดวางสิ่งของต่าง ๆ เป็นระเบียบ ขั้นตอนการให้บริการ ยิ้ม ทักทาย ไปรับที่รถ เชิญให้ดื่มน้ำเย็น การเชิญชวนให้พักแรมแบบ โฮมสเตย์ การสนทนาด้วยความเป็นกันเอง การให้ข้อมูลที่ถูกต้อง การมีความซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพ และการเอาใจใส่นักท่องเที่ยว เป็นต้น

การประกอบธุรกิจโฮมสเตย์จะกล่าวว่าการแข่งขันกันก็ไม่เชิง เนื่องจากนักท่องเที่ยว ติดต่อการพักแรมเอง โดยความประทับใจในบริการ หรือจากองค์ประกอบอื่น ๆ ซึ่งเป็นการพิจารณาของนักท่องเที่ยว จากบริเวณโดยรอบบ้านสลักเพชร – บ้านโรงถ่านจะมีจำนวน โฮมสเตย์รายรอบภายใน 10 กิโลเมตร มีประมาณ 30 แห่ง เนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีทำเลที่ดี สวยงาม เหมาะแก่การพักผ่อน และท่องเที่ยวธรรมชาติที่สวยงาม นอกจากนั้นยังมีร้านอาหาร และบ้านเรือนของชาวบ้าน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของชุมชนเกาะช้างด้วย

ความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐมีหลายหน่วยงาน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ให้ความรู้เรื่องโฮมสเตย์ การจัดที่พักให้ มีระเบียบ สะอาด และสวยงาม สาธารณสุข ให้ความรู้เรื่องสุขภาพและการรักษาความสะอาด องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ให้ความรู้เรื่องการกำจัดขยะ การบำบัดน้ำเสีย อบต. จะติดตั้งถังบำบัดน้ำเสียโดยลงทุนให้ก่อนและให้ผู้ประกอบการผ่อนชำระเป็นรายเดือน การประกาศ ดำเนินการต่อท่อน้ำขนาดใหญ่ซึ่งเป็นน้ำประปาจากเขา แต่ชาวบ้านต้องต่อท่อแยกย่อยเข้าบ้าน ตนเอง ซึ่งใช้เงินในการต่อท่อน้ำประมาณ 2,000 บาท ส่วนการขุดถังขยะ และการติดตั้งไฟฟ้า ทาง อบต. ยังไม่ได้ดำเนินการให้ กรมป่าไม้ให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ต้นไม้และแหล่งน้ำ

ธุรกิจท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์สมบัติของเปิ้ล

เมื่อคณะผู้วิจัยเดินทางไปถึงบ้านสลักเพชร ได้เข้าไปที่บ้านโรงถ่านก่อน และเดินทาง ไปจนสุดถนนเล็ก ๆ จะเจอโฮมสเตย์ชื่อว่าสมบัติของเปิ้ล มีผู้ประกอบการชื่อ นางสาวเนียง หนองบัวบาน คณะผู้วิจัยเรียกคุณสำเนียงว่าคุณเปิ้ล เพื่อความเป็นกันเอง บ้านคุณเปิ้ลมีสะพานไม้ เชื่อมไปถึงบ้านซึ่งอยู่ในทะเล เมื่อธุรกิจการพักแรมแบบโฮมสเตย์เริ่มเจริญเติบโตเป็นที่นิยมของ นักท่องเที่ยวทั่วไป ใน พ.ศ. 2547 คุณเปิ้ลได้ปรับปรุงสะพานไม้เป็นสะพานปูนเพื่อความแข็งแรง ทนทาน โดยได้ลงทุนต่อเติมบ้านและห้องพักเพิ่มเติมขึ้นอีก 2 หลัง รวมเป็น 3 หลัง ส่วนที่เป็น จุดเด่นที่สุดของโฮมสเตย์คุณเปิ้ล คือ นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นบรรยากาศของท้องทะเลได้ อย่างกว้างขวาง ไม่มีสิ่งก่อสร้างใดกีดขวางเลย ดังนั้นการประชาสัมพันธ์และการตลาดจึงไม่เป็น เรื่องยากในการหานักท่องเที่ยวเลย เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่เคยมาพักแรมแล้วจะกลับมาใช้

บริการอีก ทั้งนี้ยังแนะนำเพื่อนฝูง ญาติพี่น้องให้มาพักแรมที่นี่ เนื่องจากประทับใจในบรรยากาศ และอรรถาธิบายของผู้ประกอบธุรกิจจึงทำให้เกิดกลไกการตลาดแบบปากต่อปาก ทั้งนี้มีการแจกแผ่นปลิวบ้างเมื่อนักท่องเที่ยวต้องการนำไปฝากเพื่อนฝูง

คุณเปิ้ลยิ้มและชักชวนให้พักแรมที่นี่ แต่บ้านพักด้านหน้าเต็มแล้ว เมื่อสนทนากันสัก ระยะเวลาหนึ่งตามอรรถาธิบายของคนเกาะช้าง คุณเปิ้ลบอกว่ามีบ้านด้านหลังสามารถพักได้ประมาณ 4 - 5 คน คณะผู้วิจัยจึงตกลงเลือกโฮมสเตย์แห่งนี้เป็นที่พักแรม และเป็นโอกาสอันดีที่ได้สัมภาษณ์อย่างเจาะลึก โดยเริ่มตั้งแต่บ้านพักจำนวน 3 หลังที่ปลูกสร้างด้วยไม้ส่วนใหญ่ หลังแรกติดทะเล เป็นหลังที่ก่อสร้างเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่จำนวน 2 ห้องนอน มีขนาดห้องกว้าง 3 เมตร ยาว 3 เมตร ในห้องมีเตียง ที่นอน หมอน ผ้าห่ม ราวตากผ้า กระจก พัดลม หน้าต่างและมุ้งลวด ด้านนอกห้องเป็นห้องโถงขนาดใหญ่มีเครื่องรับโทรทัศน์ และหน้าต่างจำนวนมากด้านหน้าเปิดโล่ง ไม่มีประตู หลังกลางเป็นบ้านหลังเดิมที่ต่อเติมขึ้นมาใหม่มีครัว โต๊ะอาหาร และห้องน้ำอยู่บริเวณนี้ สามารถมองเห็นทะเลได้เช่นกัน มี 2 ห้องนอน ส่วนหลังสุดท้ายจะอยู่ใกล้กับชายฝั่งทำให้ไม่สามารถมองเห็นทะเลได้อย่างชัดเจนมี 1 ห้องนอน ซึ่งลักษณะภายในห้องนอนและห้องโถงเหมือนกับบ้านหลังที่ 1 แต่ห้องโถงมีขนาดเล็กกว่าและถ้ารวมห้องพักทั้ง 3 หลังสามารถรับนักท่องเที่ยวได้จำนวน 60 คน บริเวณสะพานจากห้องพักหลังกลางจนถึงปลายสะพานทำด้วยไม้ และบริเวณกลางสะพานมีชานกว้างยาวประมาณ 3 เมตร จำนวน 2 อัน นักท่องเที่ยวสามารถนั่งรับประทานอาหารที่พื้นนอกชานได้ ซึ่งเป็นจุดชมวิวที่ดีมาก มีบรรยากาศที่สัมผัสธรรมชาติได้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะในช่วงเย็น อากาศดีมาก สามารถชมวิวทะเลได้สวยงาม ทำเลที่ตั้งแบบนี้หาได้ไม่มากนักในเกาะช้าง

เมื่อชมสถานที่เสร็จเรียบร้อยแล้วคุณเปิ้ลได้แนะนำรายการท่องเที่ยวและที่พักแรม 2 รายการ คือ รายการที่ 1 พักแรมจำนวน 2 วัน 1 คืน อาหาร 3 มื้อ น้ำเที่ยวเกาะต่าง ๆ ดำน้ำ ชมปะการัง และที่แตกต่างจากรายอื่นคือมีเรือบริการรับส่งจากบ้านโรงถ่านถึงท่าเรือเฟอร์รี่ ราคา 1,000 บาทต่อคน รายการที่ 2 พักแรมจำนวน 3 วัน 2 คืน อาหาร 6 มื้อ ราคา 2,000 บาทต่อคน ส่วนบริการอื่น ๆ เหมือนรายการที่ 1 แต่ถ้าพักแรมอย่างเดียว 200 บาทต่อคน

การหาเครือข่ายนั้นใช้ระบบเพื่อนบ้านในการแจ้งข่าวกัน รวมกลุ่มกัน เนื่องจากในชุมชนนี้ทำธุรกิจโฮมสเตย์กันหลายบ้านจึงตั้งเป็นชมรมโฮมสเตย์สลักเพชร – บ้านโรงถ่าน และมีการติดธงสีเขียวไว้หน้าบ้านเป็นสัญลักษณ์ ทั้งนี้ ชมรมฯ ยังมีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กันเพื่อปรับปรุงธุรกิจให้มีประสิทธิภาพ และบางครั้งอาจแบ่งปันนักท่องเที่ยวกันด้วยถ้ามีจำนวนมาก ชมรมฯ เน้นการให้บริการที่ดี เป็นกันเอง รวดเร็ว จัดพื้นที่ให้สะอาด สวยงาม บริการอาหารที่สด และรสชาติอร่อย

สำหรับการลงทุนต่าง ๆ คุณเปิดบอกด้วยความภูมิใจว่าเป็นทุนส่วนตัว เนื่องจากตนเองมีเรือนาเที่ยวเป็นของตนเองซึ่งทุนงบประมาณได้มาก คนขับเรือ ได้แก่ สามีของตนเอง นอกนั้นเป็นสมาชิกในครอบครัวจำนวน 6 คน ถ้ามีนักท่องเที่ยวจำนวนมากจะให้ญาติพี่น้องใกล้บ้านมาช่วย สำหรับความรู้ต่าง ๆ ที่นำมาประกอบกิจกรรมการพักผ่อนแบบโฮมสเตย์นั้น คุณเปิดได้จากการเข้ารับการฝึกอบรมจากหน่วยงานราชการหลายแห่ง ทั้งนี้ยังได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการในเรื่องการรักษาความสะอาด การบำบัดน้ำเสีย การกำจัดขยะ การให้บริการที่ประทับใจ ฯลฯ และในภายหลังคุณเปิดก็สอนพนักงานเองทั้งหมด

เนื่องจากชุมชนสตักเพชรและบ้านโรงถ่านมีทำเลและบรรยากาศในการประกอบธุรกิจโฮมสเตย์ที่ดีจึงมีผู้ประกอบการเช่นเดียวกันจำนวนมากประมาณ 30 แห่ง ดังนั้นการแข่งขันการดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวย่อมมีบ้างแต่จะมากน้อยแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการด้วยกัน เช่น นักท่องเที่ยวบางคนชอบทำเลที่สวยงาม บางคนชอบความเงียบสงบ บางคนชอบบรรยากาศของผู้ประกอบการที่ดี เป็นกันเอง บางคนตัดสินใจด้วยราคาค่าที่พักและข้อเสนอในการจัดรายการ บางคนมาพักผ่อนตามคำแนะนำของเพื่อน ฯลฯ จากปัจจัยดังกล่าวทำให้มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากในช่วงเทศกาล หรือวันหยุดต่อเนื่องหลายวัน แต่ชมรมฯ ก็สามารถแนะนำให้นักท่องเที่ยวไปพักผ่อนตามโฮมสเตย์ต่าง ๆ ที่เป็นเครือข่ายได้เช่นกัน

ธุรกิจท่องเที่ยวพักผ่อนแบบโฮมสเตย์บ้านพักป่าเต๋

บ้านพักป่าเต๋ ได้รับการบริหารงานโดยนางอำนวย สุทธิธรรม และนายประสิทธิ์ หงษ์ร้อน หรือที่หลายคนเรียกนางอำนวย สุทธิธรรมว่า ป่าเต๋ ท่านมีลูกชายเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แต่ไม่ได้เรียนต่อจึงช่วยทำงานที่บ้าน

สำหรับการประกอบอาชีพของครอบครัวป่าเต๋ในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนมิถุนายน จะทำธุรกิจโฮมสเตย์ แต่พอถึงช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนกันยายน สมาชิกในครอบครัวจะทำประมงทำสวนส้มพันธุ์บางมด ป่าเต๋ทำธุรกิจโฮมสเตย์ง่าย ๆ โดยอาศัยการบอกต่อแบบปากต่อปากเป็นส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวบางรายที่สนิทกันได้อาสาแนะนำข้อมูลการพักผ่อนไปลงโฆษณาในอินเทอร์เน็ตให้ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ชอบพอเป็นส่วนตัวของป่าเต๋กับนักท่องเที่ยวนั่นเอง หรือให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ทำป้ายโฆษณาให้โดยมีค่าใช้จ่ายตามขนาดของป้าย เช่น ป้ายขนาดเล็กที่สุดราคา 200 บาท เป็นต้น ทั้งนี้ ป่าเต๋ให้บริการที่พักและนำเที่ยวจำนวน 2 รายการ รายการแรก พักแรม 2 วัน 1 คืน อาหาร 3 มื้อ กาแฟ 1 มื้อ ค่าใช้จ่ายคนละ 1,000 บาท รายการที่สองพักแรม 3 วัน 2 คืน อาหาร 6 มื้อ กาแฟ 1 มื้อ ค่าใช้จ่ายคนละ 2,000 บาท ทั้งนี้ป่าเต๋ได้เตรียมที่นอน ผ้าห่ม หมอน พัดลม หน้าต่าง กระจก สบู่ แชมพู/ครีมนวดผม ผ้าเช็ดตัว ผ้าเช็ดหน้า ถังขยะ กระดาษชำระ เครื่องรับโทรทัศน์ เครื่องเล่นคาราโอเกะ เครื่อง

เสียง เครื่องปรับอากาศ แต่ถ้าเป็นของใช้ส่วนตัวนักท่องเที่ยวจะนำมาเอง ห้องน้ำอยู่นอกห้องพักจำนวน 4 ห้อง มีไฟฟ้า ประปาซึ่งใช้น้ำจากฝ่ายทดน้ำซึ่งมาจากน้ำตก แต่จะขาดแคลนน้ำในช่วงหน้าแล้ง จึงต้องซื้อน้ำดื่มและน้ำอาบ ทั้งสองรายการป่าเต็งพาเที่ยวค่าน้ำดูปะการังและหมู่เกาะต่างๆ เช่น เกาะหวาย เกาะรัง เป็นต้น แต่ถ้านักท่องเที่ยวต้องการพักแรมอย่างเดียวนั้นมีค่าใช้จ่ายคืนละ 200 บาทต่อคน ป่าเต็งจะได้เปรียบทางธุรกิจกว่ารายอื่น ๆ ตรงที่ว่ามีเรือนำเที่ยวเป็นของตนเอง ชื่อ “เรือศักดิ์เสรี” ในส่วนนี้จะประหยัดค่าใช้จ่ายในการนำเที่ยวทะเลไปได้ส่วนหนึ่ง สำหรับการเตรียมการทั้งหมดนั้น ป่าเต็งและสมาชิกในครอบครัวแบ่งหน้าที่กันทำงาน ป่าเต็งรับหน้าที่ทำความสะอาดที่พัก ชักปลอกหมอน ผ้าห่ม ส่วนการทำอาหารจะจัดเตรียมอาหารมื้อละ 5 อย่าง แต่ละมื้อมักมีอาหารไม่ซ้ำกัน สำหรับของว่างเป็นขนมและผลไม้ตามฤดูกาล ทั้งนี้ หน้าที่การบริหารการเงินเป็นหน้าที่ของป่าเต็งเช่นกัน ส่วนสามีและลูกชาย (เด็กเรือวันละ 200 บาท) รับหน้าที่ในการพานักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมเกาะต่างๆ และการค่าน้ำดูปะการัง โดยมีอุปกรณ์ดำน้ำไว้คอยบริการจำนวน 40 ชุด ถ้ามีนักท่องเที่ยวจำนวนมากจะว่าจ้างคนในชุมชนมาช่วยงานในด้านต่างๆ ถ้าเป็นแม่ครัวมีอัตราจ้างวันละ 300 บาท คนล้างจานวันละ 200 บาท ทั้งนี้ ป่าเต็งยังได้รับการฝึกอบรมด้านการให้บริการและศึกษาดูงานการดำเนินงานโฮมสเตย์ที่จังหวัดนครนายกและจังหวัดสมุทรสงครามจาก ททท. อยู่เป็นประจำ และทุกครั้งที่ได้รับเชิญเข้ารับการฝึกอบรมจะชวนสามีและลูกชายไปด้วย

การลงทุนทำธุรกิจท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์นั้น ป่าเต็งใช้ทุนส่วนตัวและบางส่วนกู้เงินจากเพื่อนบ้าน เพื่อลงทุนในธุรกิจนี้โดยการพัฒนา ปรับปรุง และซ่อมแซมที่พักให้ดีขึ้น แต่ไม่ได้ขยายกิจการให้ใหญ่โตไปกว่าเดิม ทั้งนี้ ป่าเต็งยังมีกลยุทธ์ทางการตลาดคือนักท่องเที่ยวต้องมัดจำเงินค่าที่พักโดยโอนมาให้ก่อน ร้อยละ 30 - 50 เพื่อนำมาเป็นทุนในการซื้อของใช้และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นก่อน เช่น ค่าอาหาร เป็นต้น และเป็นการรับประกันด้วยว่านักท่องเที่ยวต้องมาพักแรมแน่นอน มิฉะนั้นป่าเต็งอาจจะเสียโอกาสทางธุรกิจได้ ทั้งนี้ ยังมีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายไว้เป็นหลักฐานด้วย สำหรับรายได้โดยสรุปประมาณเดือนละ 20,000 บาท

สถานะการแข่งขันของธุรกิจไม่มีการแย่งนักท่องเที่ยวกัน ทั้งนี้แล้วแต่ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก ส่วนความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ เช่น อบต. เก็บภาษีค่าป้ายสาธารณสุขให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำจัดขยะเพื่อให้คัดแยกขยะก่อนเผา สำหรับน้ำเสียชาวบ้านทิ้งลงทะเล อบต. จะติดตั้งถังบำบัดน้ำเสียเร็ว ๆ นี้ โดยเสียค่าใช้จ่ายถึงละ 18,000 บาท แต่สามารถจ่ายแบบผ่อนชำระไม่มีดอกเบี้ยเดือนละ 6,000 บาท เป็นต้น

ธุรกิจท่องเที่ยวแพคเกจแบบโฮมสเตย์ป่าดาวเรือง

ธุรกิจท่องเที่ยวแพคเกจแบบโฮมสเตย์ป่าดาวเรือง นางดาวเรือง ชวนนรินทร์ เป็นเจ้าของธุรกิจมีลูกชายรับราชการเป็นทหารเรือ ลูกสะใภ้และหลานสาวอายุ 1 เดือน ป่าดาวเรืองทำธุรกิจโฮมสเตย์ประมาณ 2 - 3 ปีแล้ว มีรายได้มากที่สุดในช่วงปีภาคฤดูร้อนประมาณเดือนมีนาคมถึงเดือนมิถุนายน ทั้งนี้ยังประกอบอาชีพสวนผลไม้ ประมาณ 10 กว่าไร่ เช่น ลองกอง เงาะ ทุเรียน แต่ในอดีตเมื่อ 6 - 7 ปีที่ผ่านมา ป่าดาวเรืองประกอบอาชีพประมง

ป่าดาวเรืองหันมาท่องเที่ยวด้วยการบอกต่อแบบปากต่อปากเป็นส่วนใหญ่ ส่วน ททท. จะลงโฆษณาในอินเทอร์เน็ตให้ และถ้าทำป้ายโฆษณาติดไว้ตามข้างทาง เสียค่าใช้จ่ายป้ายปีละ 200 บาท สำหรับรายการท่องเที่ยวและแพคเกจจำนวน 2 วัน 1 คืน อาหาร 3 มื้อ อาหารว่าง 1 มื้อ คนละ 1,300 บาท ส่วนรายการที่พักจำนวน 3 วัน 2 คืน อาหาร 6 มื้อ อาหารว่าง 1 มื้อ คนละ 2,000 บาท (ให้นักท่องเที่ยวจ่ายมัดจำร้อยละ 30) พร้อมทั้งนำเที่ยวค่าน้ำดูปะการังตามหมู่เกาะต่าง ๆ ได้แก่ เกาะหวาย เกาะรัง โดยมีอุปกรณ์ค่าน้ำจำนวน 50 ชุด สำหรับการรับประทานอาหารและของว่างทุกอย่างทำบนเรือ เนื่องจากโฮมสเตย์ไม่ได้ติดกับทะเล จึงต้องเน้นเกี่ยวกับอาหารซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาหารทะเล ของว่างเป็นขนมและผลไม้ในสวนของตนเอง การพาไปเที่ยวเกาะ ได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดจากคนในครอบครัวของป่าดาวเรือง สำหรับห้องพักนั้นมีลักษณะเป็นห้องโล่ง ๆ มีห้องน้ำในบ้าน 1 ห้อง ห้องน้่านอกบ้าน 3 ห้อง ตกแต่งอย่างเป็นระเบียบ เรียบง่าย เน้นความเป็นธรรมชาติ นอกจากนั้นป่าดาวเรืองจัดเตรียมอุปกรณ์สิ่งของจำเป็นไว้คอยอำนวยความสะดวกบ้าง เช่น ที่นอนปิกนิก ผ้าห่ม หมอน พัดลม หน้าต่างกระจก ห้องน้ำ สบู่ แชมพู/ครีมอาบน้ำ ผ้าเช็ดตัว ผ้าเช็ดหน้า ถังขยะ กระดาษชำระ สำหรับของใช้ส่วนตัวนักท่องเที่ยวจะนำมาเอง น้ำใช้นำมาจากฝายทดน้ำจากน้ำตกและไม่มีการขาดแคลนน้ำเนื่องจากมีสระน้ำจัดเป็นของตนเอง

ส่วนการดำเนินการป่าดาวเรืองและครอบครัวจะทำกันเอง แต่ด้านนักท่องเที่ยวมีจำนวนมากจะจ้างคนในชุมชนทำหน้าที่ด้านต่าง ๆ เช่น แม่ครัว หรือลูกเรือ เป็นต้น สำหรับอัตราค่าจ้างคนละ 200 บาทต่อวัน ส่วนการทำความสะอาดที่พักได้จัดเตรียมไว้ล่วงหน้าแล้ว และถ้านักท่องเที่ยวต้องการให้ไปรับที่ท่าเรือป่าดาวเรืองจะจัดให้ สำหรับความรู้ในการดำเนินการธุรกิจโฮมสเตย์ ป่าดาวเรืองเข้ารับการฝึกอบรมกับ ททท. อยู่เป็นประจำ ประมาณเดือนละ 1 - 2 ครั้ง และยังได้ไปศึกษาดูงานที่จังหวัดนครนายกเกี่ยวกับขั้นตอนการให้บริการอีกด้วย สำหรับสาธารณสุขช่วยเหลือในเรื่องความสะอาด ยุ้ง ส่วนขยะจะทำการแยกก่อนเผา แต่ยังไม่มีการบำบัดน้ำเสีย ป่าดาวเรืองเล่าให้ฟังว่ามีเรือขายเป็นญาติกัน ชื่อคุณอดิษฐ์ คงบานู มีที่พักชื่อ เกาะช้างคันทรี่โซน ถ้าป่าดาวเรืองมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากก็จะแนะนำให้นักท่องเที่ยวไปพักที่เกาะช้าง

คันทรี่โซน สำหรับการลงทุนของป่าดาวเรืองนั้นใช้เงินทุนของตนเองจากการทำสวน และในอนาคตคิดจะขายน้ำจืด เนื่องจากมีบ่อและสระน้ำจืดเป็นของตนเอง ป่าดาวเรืองมีรายได้ประมาณเดือนละ 50,000 บาท จากการให้บริการที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ ทำให้ภาวะการเงินของป่าดาวเรืองอยู่ในสภาพที่ดีมากคือไม่มีหนี้สิน และธุรกิจประเภทนี้ในช่วงนี้ยังไม่มีการแข่งขันโดยตรง ถ้าจะแข่งขันก็เป็นเรื่องการให้บริการเท่านั้นเอง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก

สำหรับภูมิทัศน์รายรอบโฮมสเตย์เน้นความสะอาด ร่มรื่น อยู่ติดถนนลาดยาง รอบ ๆ บ้านเป็นสวนผลไม้ซึ่งเป็นบรรยากาศที่ร่มรื่น และมีพื้นที่ว่างสำหรับกางเต็นท์ได้

ธุรกิจท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์บ้านใบเฟิร์น

นางทวิพร สวัสดิผล (พี่จิม) เป็นเจ้าของธุรกิจท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์บ้านใบเฟิร์น ได้ดำเนินธุรกิจโดยใช้กลยุทธ์การตลาดจากการบอกต่อของนักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวบางรายก็นำรายละเอียดการพักแรมของพี่จิมไปประชาสัมพันธ์ในอินเทอร์เน็ต ให้ความประทับใจตัวเจ้าของธุรกิจและบรรยากาศที่พัก สำหรับการบริการการท่องเที่ยว พี่จิมมีเรือนำเที่ยวเพื่อพาชมบริเวณโดยรอบหมู่เกาะช้างซึ่งมีเกาะเล็กเกาะน้อยจำนวนมาก หลังจากนั้นก็นำให้ขึ้นชมปะการังใต้น้ำที่สวยงาม ส่วนพี่จิมมีรายการพักแรมให้นักท่องเที่ยวเลือกหลายรายการ เช่น 2 วัน 1 คืน ราคา 1,000 บาท หรือ 3 วัน 2 คืน ราคา 1,800 บาท ทั้งนี้ พี่จิมยังมีวิธีการผูกมัดนักท่องเที่ยวโดยการให้นักท่องเที่ยวมัดจำเงินล่วงหน้าก่อนร้อยละ 30

สำหรับการบริหารงานด้านการเงินของพี่จิมนั้นจะใช้วิธีลงทุนโดยการกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ประมาณ 7-8 หมื่นบาท เพื่อลงทุนซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ที่นอน หมอน อุปกรณ์ตกแต่งบ้าน การเช่าเรือ เป็นต้น ทั้งนี้ พี่จิมยังเล่าให้ฟังอย่างเปิดเผยว่าตอนนี้เป็นหนึ่งในผู้ถือหุ้นจำนวนหนึ่ง ส่วนการดำเนินงานนั้นจะเริ่มตั้งแต่การเตรียมห้องพัก พี่จิมจะเตรียมเตียงนอนพร้อมที่นอนปิกนิก ในห้องพักจะมีลักษณะเป็นห้องโถงใหญ่ จำนวน 1 ห้อง ห้องพักเดี่ยว จำนวน 2 ห้อง การตกแต่งห้องพักจัดด้วยความเรียบง่ายเหมือนบ้านชาวบ้านทั่วไป แต่จะเน้นเรื่องความสะอาด การจัดวางสิ่งของต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบ ทั้งนี้บรรยากาศด้านหลังบ้านติดทะเลทำให้นักท่องเที่ยวสามารถชื่นชมธรรมชาติได้อย่างใกล้ชิด พี่จิมบอกว่ามีระบบน้ำประปาและไฟฟ้า ส่วนสิ่งจำเป็นในห้องพักจะมีพัดลม สปริงเกอร์ ครีมนวดผสมผ้าเช็ดตัว ผ้าเช็ดหน้า กระดาษชำระ และถังขยะ นอกจากนี้ยังมีระบบกำจัดของเสีย/ขยะโดยการเผา ส่วนสิ่งปฏิบัติต่าง ๆ จะมีมารับบริการอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ พี่จิมได้พิจารณาจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าพักเพื่อวางแผนการทำความสะอาดห้องพัก และบุคลากรที่ทำงานในหน้าที่ต่าง ๆ ซึ่งเป็นหน้าที่ของทุกคนในครอบครัว พี่จิมและสมาชิกในครอบครัวได้ผ่าน

การฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจโฮมสเตย์จากองค์กรของรัฐ คือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) แต่ถ้ามีนักท่องเที่ยวมาพักแรมเป็นจำนวนมากที่จิมจะจ้างคนเพิ่มซึ่งเป็นคนแถว ๆ บ้าน ฝึกสอนงานกันเองและสั่งงานกันเองอย่างพี่น้อง เมื่อฤดูกาลท่องเที่ยวผ่านเข้ามาที่จิมทำธุรกิจพักแรมแบบโฮมสเตย์ แต่ถ้าเป็นฤดูฝนจะไปรับจ้างทำงานทั่วไป เนื่องจากไม่มีนักท่องเที่ยวมาพักแรม

เมื่อถามถึงการแข่งขันในด้านการดำเนินธุรกิจพักแรมแบบโฮมสเตย์ ที่จิมบอกว่าไม่มีการแข่งขันเพราะส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องกัน หรือเป็นเพื่อนกันทั้งนั้น แต่ที่อยากให้รัฐบาลหรือองค์กรของรัฐเข้ามาช่วยก็คือ ปัญหาถนนที่ไม่ค่อยดีอยากให้องค์กรของรัฐนำกรวดมาโรยพื้นถนนให้มีการเดินทางที่ดีขึ้นและติดไฟรายทางให้สว่างด้วย ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาพักแรมด้วยความสะดวก ทั้งนี้ ที่จิมยังทิ้งท้ายบอกเราว่าที่จ่ายเงินภาษีให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) อย่างสม่ำเสมอ

ธุรกิจท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์คุณหม่อม

ธุรกิจท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์คุณหม่อม ดำเนินกิจการโดยนายบุญเต็ม ขุนสนธิ และนางสมใจ ขุนสนธิ ทั้ง 2 คน มีวิธีการหานักท่องเที่ยวตามธรรมชาติ คือ นักท่องเที่ยวติดต่อเข้ามาเอง หรือจากที่นักท่องเที่ยวประชาสัมพันธ์รับออกต่อแบบปากต่อปาก ส่วนการให้บริการ คุณบุญเต็มมีที่พัก การบริการนำเที่ยว อาหาร เครื่องดื่ม ฯลฯ ทั้งนี้ จะนำเสนอรายการนำเที่ยว และพักแรมแบบเบ็ดเสร็จ รายการแรก พักแรม 2 วัน 1 คืน อาหาร 4 มื้อ ราคา 1,000 บาท สำหรับรายการที่สอง พักแรม 3 วัน 2 คืน อาหาร 7 มื้อ ราคา 1,800 บาท นักท่องเที่ยวสามารถเลือกพักได้ไม่ว่าจะเป็นห้องโถงขนาดใหญ่หรือบ้านพักเดี่ยว จำนวน 3 หลัง ๆ ละ 500 บาทต่อวัน (พัสดุ)

การลงทุนในกิจการนี้จะใช้เงินทุนของตนเอง เพื่อพัฒนาที่พักอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามกำลังทรัพย์ของตนเอง จากการลงทุนดังกล่าวมีรายได้กลับคืนมาปีละแสนกว่าบาท การดำเนินธุรกิจส่วนใหญ่ใช้สมาชิกในครอบครัวและใช้วิธีการสอนงานกันเอง ส่วนงานอื่น ๆ ใช้วิธีการจ้าง เช่น คนล้างจาน และคนช่วยทำอาหาร สำหรับการเตรียมห้องนั้นใช้รูปแบบของห้องโถงโถงโปร่งสบาย สามารถรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 50 - 60 คน สำหรับบริการที่มอบให้นักท่องเที่ยว นั้น คุณบุญเต็มจะทำความสะอาดห้องพักและจัดเตรียมเตียง ที่นอนปิกนิก พัดลม หมอน ผ้าห่ม สบู่ แชมพู/ครีมนวดผม ผ้าเช็ดตัว ผ้าเช็ดหน้า กระดาษชำระ และถังขยะโดยจัดวางไว้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย สำหรับน้ำนำมาจากน้ำตกและฝายทดน้ำ (ทำเอง) ทั้งนี้ ยังมีระบบการกำจัดของเสีย ส่วนขยะใช้วิธีการเผา สิ่งปฏิกูลต่าง ๆ มีรถบริการมาให้บริการอย่างสม่ำเสมอ

สำหรับบรรยากาศบริเวณที่พักด้านหลังบ้านติดทะเลนักท่องเที่ยวสามารถชมวิวดูอย่างใกล้ชิด ส่วนบริการด้านต่าง ๆ คือ การนำเที่ยวตามหมู่เกาะ เช่น เกาะรัง เกาะหวาย เกาะเหลายา เกาะขาม ฯลฯ เพื่อให้นักท่องเที่ยวดำน้ำดูปะการังที่สวยงามในทะเลด้านตะวันออก นอกจากนั้น ถ้านักท่องเที่ยวสนใจไปเที่ยวน้ำตกศรีเพชร หรือน้ำตกธารมะยม คุณบุญเต็มจะจัดให้ตามคำขอของนักท่องเที่ยว ส่วนการแข่งขันในธุรกิจประเภทเดียวกันนี้ไม่ต้องกล่าวถึงเพราะส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกัน คุณบุญเต็มบอกว่าธุรกิจโฮมสเตย์จะทำในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวคือในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนเมษายน และในช่วงหน้าฝนหยุดดำเนินธุรกิจชั่วคราว

จากการประกอบธุรกิจดังกล่าว คุณบุญเต็มเล่าให้ฟังเป็นการทิ้งท้ายว่ามีหน่วยงานราชการได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และหน่วยงานพัฒนาชุมชนได้ให้คำแนะนำและจัดฝึกอบรมด้านการจัดการและการดำเนินธุรกิจดังกล่าว ตลอดจนช่วยโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้อีกทางหนึ่ง จึงทำให้ธุรกิจโฮมสเตย์ดำเนินไปได้ด้วยดี

ธุรกิจท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์บ้านสลักเพชร - โรงถ่าน

นายศราวุธ ขุนสนธิ เจ้าของธุรกิจท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์บ้านสลักเพชร - โรงถ่าน ใช้วิธีการหานักท่องเที่ยวจากคนรู้จักแนะนำนักท่องเที่ยวมาพักแรม หรือรีสอร์ทที่อยู่ในตัวเมืองส่งนักท่องเที่ยวมาให้ หรืออีกวิธีการหนึ่งคือ การแจกนามบัตร หลังจากนั้นจะติดต่อกันเองทางโทรศัพท์ ด้วยการเสนอบริการการท่องเที่ยวโดยพาไปเที่ยวตามเกาะต่าง ๆ (มีอาหารกล่องบริการ) เช่น เกาะรัง เกาะหวาย ฯลฯ เพื่อให้นักท่องเที่ยวดำน้ำ ดูปะการัง โดยคิดอัตราค่าใช้จ่ายในช่วงระยะเวลาการพักแรมจำนวน 2 วัน 1 คืน คนละ 1,000 บาท ถ้าพักแรมจำนวน 3 วัน 2 คืน คนละ 2,000 บาท และการประชาสัมพันธ์ได้รับความอนุเคราะห์แผ่นพับจากสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาอีกส่วนหนึ่ง

การบริหารการเงิน คุณศราวุธใช้เงินทุนของตนเองซึ่งได้มาจากการทำสวนผลไม้เพื่อใช้ในการพัฒนาที่พักให้ดูดี มีมาตรฐาน สามารถต้อนรับนักท่องเที่ยวได้อย่างประทับใจ ส่วนด้านการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ทำกันเองในครอบครัว เนื่องจากบอกกันง่าย ใช้กันง่าย แต่ถ้ามีนักท่องเที่ยวจำนวนมากจะหาแม่ครัวเพิ่ม ทั้งนี้ คุณศราวุธได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการดำเนินงานโฮมสเตย์จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ด้วย สำหรับที่พักมีลักษณะเป็นห้องโถงจำนวน 1 ห้อง รับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 30 - 40 คน สำหรับการตกแต่งที่พักเป็นแบบปกติคือเหมือนบ้านที่อยู่เดิม แต่มีจุดเด่นคือสร้างนอกชานยื่นไปในทะเลประมาณ 5 - 6 เมตร ทำให้นักท่องเที่ยวขึ้นชมบรรยากาศท้องทะเลที่สวยงามและเงียบสงบได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังสามารถมองเห็นเกาะใกล้เคียงได้อีกด้วย แต่บริเวณที่พักไม่มีชายหาด สำหรับการจัดวางสิ่งต่าง ๆ ดูเป็นธรรมชาติซึ่งนักท่องเที่ยวชอบบรรยากาศแบบเดิม ๆ ของชาวบ้านอยู่แล้ว ในห้องพัก

มีเตียง ที่นอนปิกนิก หมอน ผ้าห่ม ผ้าเช็ดตัว ผ้าเช็ดหน้า ถังขยะ กระดาษชำระ พัดลม เครื่องรับโทรทัศน์ และเครื่องเล่นคาราโอเกะ ห้องน้ำมีลักษณะเป็นห้องน้ำรวมมีสบู่อ้อย่างเดียว สำหรับสิ่งของจำเป็นอื่น ๆ นักท่องเที่ยวนำมาเอง ระบบประปามีหน่วยงานของรัฐบาลบริการต่อให้ จากแหล่งเก็บน้ำที่น้ำตกเพื่อส่งมาแจกจ่ายด้วยฝายกั้นน้ำ หน่วยงานทางด้านสาธารณสุขดูแลและ แนะนำเกี่ยวกับการบำบัดน้ำเสีย สำหรับการกำจัดขยะนั้นถ้าขยะอยู่บริเวณบ้านใครบ้านนั้นต้อง เก็บและนำไปเผาหรือฝังบนฝั่งเอง ทั้งนี้ยังมีไฟฟ้าให้ใช้อย่างสะดวกสบายอีกด้วย

สำหรับที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ในบริเวณรายรอบภายใน 10 กิโลเมตรมีเพียง 2 หลัง คือ คุณแหม่ม และบ้านสลักเพชร - โรงถ่าน ทำให้ในฤดูกาลท่องเที่ยวไม่ค่อยมีการแข่งขันเพราะ ส่วนใหญ่มีนักท่องเที่ยวของตนเองหรือที่เรียกว่าขาประจำนั่นเอง แต่ถ้าอยู่ในช่วงฤดูฝนจะ แปรเปลี่ยนอาชีพไปทำสวนหรือทำประมงตามอาชีพดั้งเดิมที่ถนัด

ธุรกิจท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์ลุ่มต๋อบท้าว

ธุรกิจท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์ลุ่มต๋อบท้าว เจ้าของธุรกิจ คือ นายบุญชู สวัสดิผล หรือเรียกท่านง่าย ๆ ว่า “ลุ่มต๋อบ” ลุ่มต๋อบเป็นคนใจดี ใจเย็นตามบุคลิกภาพของคนเกาะช้าง แต่เมื่อได้พูดคุยกับลุ่มต๋อบและสมาชิกในครอบครัวถึงธุรกิจโฮมสเตย์นั้น ลุ่มต๋อบบอกว่าต้อง ทนสมัยหน่อย คือ นำข้อมูลรายละเอียดที่พักแรมลงอินเทอร์เน็ต และถ้านักท่องเที่ยวมาพักแล้ว ชอบก็จะบอกต่อ จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวมาพักอยู่เรื่อย ๆ ทั้งนี้ ลุ่มต๋อบได้พานักท่องเที่ยวไปชม หมู่เกาะต่าง ๆ ดำน้ำดูปะการัง พร้อมทั้งจัดอาหาร และเครื่องดื่มให้เรียบร้อย ตลอดจนจัดรถ รับส่งนักท่องเที่ยวที่ทำเรือตามที่นักท่องเที่ยวต้องการ แต่ถ้าอยากไปเที่ยวหาดทรายขาวหรือน้ำตก ลุ่มต๋อบจะจัดให้ตามคำขอของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ยังนำเสนอรายการท่องเที่ยวและการพักแรมเป็น แบบเหมาจ่าย ได้แก่ การพักแรม 2 วัน 1 คืน ค่าใช้จ่ายคนละ 1,000 บาท แต่ถ้าพักแรม 3 วัน 2 คืน ค่าใช้จ่ายคนละ 1,800 บาท และอีกแบบหนึ่ง คือ พักแรมที่บ้านอย่างเดียวไม่ต้องนำเที่ยว คืนละ 500 บาท สำหรับห้องพักด้านที่ติดทะเลตกแต่งห้องพักด้วยต้นไม้และเปลือกหอยตาม ธรรมชาติ มีห้องนอนเป็นสัดส่วนพร้อมนอกชานด้านหน้าที่ติดทะเลเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ ขึ้นชมบรรยากาศทะเลได้อย่างเต็มที่ ส่วนบ้านพักด้านในเป็นห้องโถงขนาดใหญ่

ส่วนเงินที่ใช้ลงทุนในระยะแรกเป็นเงินทุนของตนเอง และกู้ยืมจากธนาคารเพื่อ การเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ส่วนหนึ่ง ลุ่มต๋อบลงทุนในการปรับปรุงและขยาย ที่พักแรมเป็นระยะ ๆ และซื้ออุปกรณ์เครื่องนอนในลักษณะที่เป็นสินค้าเงินผ่อน สำหรับการ ดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ลุ่มต๋อบและสมาชิกทุกคนในครอบครัวทำความสะอาดบ้านเตรียมต้อนรับ นักท่องเที่ยว และเตรียมอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไว้ให้ เช่น เตียง ที่นอนปิกนิก พัดลม เครื่องรับโทรทัศน์ เครื่องเล่นคาราโอเกะ สบู่ แชมพู/ครีมอาบน้ำ ผ้าเช็ดตัว ผ้าเช็ดหน้า กระดาษ

ชำระ และถึงขยะ เป็นต้น ส่วนระบบประปาใช้น้ำจากคลองใกล้ ๆ บ้าน ส่วนการกำจัดของเสีย/ ขยะลุดต้อนนำไปทิ้งที่ฝัง สำหรับสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ใส่ถังพักในทะเล การทำธุรกิจที่พักแรมแบบ โฮมสเตย์ถ้าทำในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวจะมีนักท่องเที่ยวมาพักจำนวนมาก จึงไม่มีการแข่งขันเพราะ ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ธุรกิจท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์สมหมาย สลักเพชร

ธุรกิจท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์สมหมาย สลักเพชร ดำเนินธุรกิจโดยนายสมหมาย สลักเพชร ซึ่งคณะผู้วิจัยจะเรียกท่านว่า คุณสมหมาย เดิมทีเดียวทำธุรกิจทางทะเลคือ การประมง แต่เมื่อรัฐให้ความสำคัญ ส่งเสริม และสนับสนุนให้ความเจริญเข้ามาเยือนยังเกาะช้าง ทำให้ นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเกาะช้างมากขึ้น ธุรกิจบางประเภทที่สร้างความแปลกใหม่ให้กับ ชุมชนเกาะช้าง อย่างเช่นธุรกิจท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์ที่คุณสมหมายกำลังดำเนินการอยู่ นั้นเอง คุณสมหมายหานักท่องเที่ยวด้วยการประชาสัมพันธ์ไม่มากนัก ส่วนใหญ่นั้นการพูดคุย หรือการบอกต่อแบบปากต่อปาก และมีการนำข้อมูลการพักแรมโฮมสเตย์ของเครือข่ายไปไว้ที่ ศูนย์นักท่องเที่ยวของเกาะช้างด้วย คุณสมหมายได้จัดรายการพักแรมและนำเที่ยวในราคาประหยัด แบบตามใจนักท่องเที่ยว โดยเน้นการดำเนินำดูปะการังตามเกาะที่อยู่บริเวณโดยรอบของเกาะช้าง นอกจากนั้นยังมีอาหารบริการตามที่ได้ตกลงไว้ หรือจะสั่งอาหารพิเศษก็ได้ สำหรับอัตราค่า ที่พักคืนละ 200 บาท (ที่พักอย่างเดียว) ถ้าเป็นรายการพักแรม 2 วัน 1 คืน มีค่าใช้จ่าย 1,000 บาท ต่อคน รายการพักแรม 3 วัน 2 คืน มีค่าใช้จ่าย 2,000 บาทต่อคน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวน นักท่องเที่ยวจึงมีการต่อรองราคากันได้ตามความเหมาะสม ลักษณะห้องพักมีห้องขนาดใหญ่ 1 ห้อง และห้องขนาดเล็ก 7 ห้อง การตกแต่งที่พักเน้นความเรียบง่ายแบบธรรมชาติ มีน้ำประปา ที่ได้จากภูเขาไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว ส่วนด้านนอกห้องพักมีห้องรับประทานอาหารเป็น ระเบียงยื่นออกไปในทะเล เพื่อเน้นบรรยากาศที่สวยงาม แต่บริเวณบ้านพักไม่มีชายหาดส่วนใหญ่ เป็นหมู่บ้านชาวประมงซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชนชาวเกาะช้างได้

การหาเครือข่ายในธุรกิจโฮมสเตย์ เน้นการขยายเครือข่ายแบบไม่เป็นทางการในหมู่คนที่รู้จักกันเป็นการส่วนตัว หรือเพื่อนบ้านในละแวกเดียวกันแต่ไม่มีการทำงานเป็นเครือข่ายที่ชัดเจน ด้านการเงินคุณสมหมายใช้เงินทุนส่วนตัวที่ได้มาจากการประกอบอาชีพประมงในช่วงเริ่มแรก เพื่อขยายกิจการโฮมสเตย์ โดยเน้นการลงทุนในการก่อสร้างบ้านพัก และสิ่งอำนวยความสะดวก ต่าง ๆ เช่น ที่นอน หมอน และ เครื่องใช้ไฟฟ้า ฯลฯ คุณสมหมายจัดเตรียมห้องพักด้วยความ เอาใจใส่และดูแลความสะอาดอย่างดี โดยจัดอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ อย่างเป็นระเบียบ เช่น ที่นอน หมอน ผ้าห่ม พัดลม ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีบริการยกกระเป๋ามีบริการคาราโอเกะ (เฉพาะ ในบ้านบางหลังเท่านั้น) มีอาหารบริการตลอด 24 ชั่วโมง โดยแจ้งความต้องการต่าง ๆ ได้ที่

คุณสมบัติหรือคนในครอบครัวของคุณสมหมายนั่นเอง แต่ถ้ามีนักท่องเที่ยวจำนวนมากจะ
จ้างชาวบ้านละแวกใกล้เคียงมาช่วยในด้านต่าง ๆ ซึ่งทำกันอยู่เป็นประจำอยู่แล้ว และการ
ประกอบธุรกิจนี้ไม่เน้นการฝึกอบรมมากนัก แต่เน้นการสอดส่องดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด เพื่อให้
ให้นักท่องเที่ยวประทับใจ

สำหรับโฮมสเตย์ที่อยู่บริเวณรายรอบ มีป่าสมพร บ้านแสงอรุณ บ้านครัวสลักเพชร
บ้านคุณเป็ด ซึ่งระดับการแข่งขันไม่มากนัก เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ต้องการ
ท่องเที่ยวและพักแรมแบบโฮมสเตย์

ความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ สำหรับระบบกำจัดของเสียไม่ค่อยดีนักจึงทำให้
ส่งกลิ่นบ้าง ส่วนขยะนำไปเผาบนภูเขา แต่จุดเด่นคือด้านหน้าติดถนนทำให้การคมนาคมไม่ว่า
จะเป็นรถยนต์หรือรถโดยสารขนาดใหญ่สามารถเข้าถึงบ้านได้อย่างสะดวก

ธุรกิจท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์เล็ก หนึ่งในสมุทร

โฮมสเตย์ที่ชื่อว่า เล็ก หนึ่งในสมุทร บริหารงานโดย คุณสมพร การประกอบธุรกิจเป็น
ผลพลอยได้จากธุรกิจโฮมสเตย์ของนายสมหมาย สลักเพชร ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกันเป็นผู้จัดส่ง
นักท่องเที่ยวให้โดยทำเป็นระบบเครือข่ายอย่างไม่เป็นทางการ เดิมทีเดียวคุณสมพรมีเรือลำใหญ่
ต่อมาจึงตัดแปลงมาเป็นเรือนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว ส่วนรายการการพักแรมเหมือนกับบ้าน
นายสมหมายทุกประการ

สำหรับการลงทุนนั้นคุณสมพรเล่าให้ฟังว่าได้เงินทุนมาจากเพื่อนสนิท และนำไปลงทุน
ปรับปรุงเรือนำเที่ยวมากกว่าที่พักอาศัย ทั้งนี้ ไม่เน้นการขยายกิจการที่พักรมากนัก การเริ่มธุรกิจ
โฮมสเตย์คุณสมพรเตรียมห้องพักเป็นแบบชาวบ้าน แต่มีจุดเด่น คือ มีสะพานยื่นไปในทะเล
ประมาณ 30 เมตร ซึ่งเป็นบรรยากาศที่ดีมากในการชมวิวยะเล ห้องพักสามารถรับนักท่องเที่ยว
ได้ประมาณ 20 – 30 คน มีห้องขนาดเล็ก 2 ห้อง และห้องโถงใหญ่ 1 ห้อง มีที่นั่งอนาถิก
หมอน ผ้าห่ม พัดลม สำหรับระบบประปาใช้น้ำตกจากภูเขา มีบริการนำเที่ยวไปยังหมู่เกาะรอบ ๆ
เกาะช้างเหมือนรายอื่น ส่วนบุคลากรใช้สมาชิกในครอบครัวมีทั้งหมด 3 คน ซึ่งเป็นธุรกิจแบบ
ครอบครัว แต่มีการจ้างลูกเรือบ้างในกรณีที่มียกนักท่องเที่ยวจำนวนมาก

การประกอบธุรกิจโฮมสเตย์ของเกาะช้างนั้น มีสถานะของธุรกิจในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ด้านการตลาด

ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ของเกาะช้าง ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการหานักท่องเที่ยวด้วย
การประชาสัมพันธ์ โดยการแจกแผ่นปลิว แจกนามบัตร การส่งข้อมูลทางโทรสารหรือโทรศัพท์
ไปยังบริษัททัวร์ต่าง ๆ การประชาสัมพันธ์โดยผ่านระบบอินเทอร์เน็ต การโฆษณาในหนังสือ

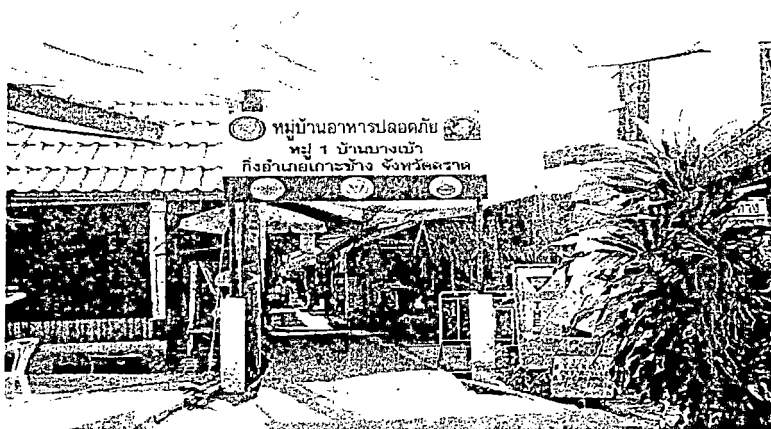
Trip หรือหนังสือ 1 ในจันทบุรี - ตราด ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายปีละประมาณ 3,500 บาท สำหรับหน่วยงานราชการมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ทำป้ายประชาสัมพันธ์ที่พักรวมแบบโฮมสเตย์โดยคิดค่าใช้จ่ายตามขนาดของป้ายที่ผู้ประกอบการต้องการ ถ้าเป็นป้ายขนาดเล็กสุด คิดค่าใช้จ่ายปีละ 200 บาท สำหรับพฤติกรรมของผู้ประกอบการธุรกิจที่แสดงออกด้วยการยิ้มทักทาย ใจดี จริงใจและเอาใจใส่ตามบุคลิกภาพของคนเกาะช้างนั้น ทำให้นักท่องเที่ยวประทับใจเป็นการประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปากและค่อนข้างได้ผลเป็นอย่างดี นอกจากนี้การจัดรูปแบบการให้บริการการท่องเที่ยวก็เป็นข้อมูลส่งเสริมการตลาดอีกประการหนึ่ง เช่น การพาชมทัศนียภาพรอบเกาะโดยเรือท่องเที่ยว การพาชมปะการัง การตกปลา หรือการมีเรือขนาดเล็กและเรือแคนูให้พายเล่นรอบ ๆ บริเวณที่พัก เป็นต้น

นอกจากการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ แล้ว การจัดรูปแบบรายการท่องเที่ยวและการพักรวม ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการพักรวมก็มีส่วนเป็นแรงจูงใจในการเลือกแหล่งที่พักด้วย เช่น รายการพักรวม 2 วัน 1 คืน อาหาร 3 มื้อ รวมการนำเที่ยวเกาะต่าง ๆ ดำน้ำ ชมปะการัง มีรถโดยสารบริการรับส่งถึงท่าเรือเฟอร์รี่ ราคาประมาณ 1,000 - 1,600 บาท ต่อคน หรือรายการพักรวม 3 วัน 2 คืน อาหาร 6 มื้อ นำเที่ยวเกาะต่าง ๆ ดำน้ำ ชมปะการัง ใต้ปลามึก มีรถโดยสารบริการรับส่งถึงท่าเรือเฟอร์รี่ ราคาประมาณ 1,800 - 2,900 บาทต่อคน หรือนักท่องเที่ยวบางคนต้องการที่พักอย่างเดียวคิดค่าใช้จ่ายคนละ 150 - 200 บาท ต่อวัน เป็นต้น แต่ค่าใช้จ่ายในการพักรวมอาจมีการต่อรองราคากันได้ หรือค่าใช้จ่ายอาจเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลา สภาพของที่พัก และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทั้งนี้ผู้ประกอบการก็นำเสนอราคาไม่เท่ากันแต่ส่วนใหญ่ไม่แตกต่างกันมากนักสำหรับค่าใช้จ่าย ท่าเลที่ตั้ง สิ่งอำนวยความสะดวก และพฤติกรรมของผู้ประกอบการเป็นปัจจัยในการเลือกที่พักพักรวม

สำหรับการหาเครือข่ายกิจการที่พักโฮมสเตย์ส่วนใหญ่ใช้ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ เพื่อนบ้าน บริษัททัวร์หรือชมรมโฮมสเตย์บ้านสลักเพชร - โรงถ่าน ผู้ประกอบการรายใดเป็นสมาชิกชมรมโฮมสเตย์บ้านสลักเพชร - โรงถ่าน จะประดับธงสีเขียวด้านหน้าโฮมสเตย์ของตนเอง ส่วนแนวทางการส่งเสริมการตลาดอีกรูปแบบหนึ่ง คือ ผู้ประกอบการหรือบริษัททัวร์เสนอคำแนะนำให้กับคนกลางประมาณร้อยละ 5 - 30 จากรายได้ จุดเด่นที่สำคัญอีกประการหนึ่งของโฮมสเตย์ คือ บรรยากาศของท่าเลที่ตั้ง ส่วนนี้เป็นจุดขายหรือกลยุทธ์การตลาดที่ผู้ประกอบการไม่ต้องลงทุนในการประชาสัมพันธ์ เนื่องจากนักท่องเที่ยวได้มาพักรวมแล้วประทับใจจึงมาใช้บริการซ้ำ

ผู้ประกอบการโฮมสเตย์จัดการเรื่องการตลาดจากการสะสมประสบการณ์ การใช้บุคลิกภาพของตนเองในการแสดงออกถึงมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ในส่วนนี้เป็นการเพิ่มเสน่ห์ให้แก่

นักท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง ผู้ประกอบการธุรกิจส่วนใหญ่จึงพยายามให้บริการที่ดี เป็นกันเอง จัดห้องพักหรือร้านอาหารให้มีบรรยากาศที่สวยงาม สะอาด บริการอาหารที่สด รสชาติอร่อย หรือมีบริการเครื่องเสียง คู่มือ ฟังเพลง และร้องเพลงคาราโอเกะ ในส่วนนี้เป็นปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวพิจารณาเลือกการพักแรมแบบโฮมสเตย์ ทั้งนี้ พฤติกรรมและปัจจัยต่าง ๆ ที่ผู้ประกอบการธุรกิจดำเนินการล้วนแต่คำนึงถึงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความประทับใจจะได้กลับมาใช้บริการการพักแรมแบบโฮมสเตย์ในครั้งต่อไป และยังหวังให้นักท่องเที่ยวโฆษณาประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปากอีกทางหนึ่งด้วย เนื่องจากการลงทุนที่ได้ผลดีและไม่มีต้นทุน

ภาพที่ 4.1 การประชาสัมพันธ์ธุรกิจโฮมสเตย์

ด้านการเงิน

การลงทุนในการประกอบธุรกิจโฮมสเตย์ของผู้ประกอบการบางรายใช้เงินทุนของตนเองหรือกู้ยืมซึ่งมีหลายรูปแบบและหลายสถาบัน เช่น เพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง หรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ฯลฯ หรือผู้ประกอบการบางรายใช้ทั้งสองรูปแบบ คือใช้ทั้งเงินทุนตนเองและการกู้ยืม และอีกแนวทางหนึ่งคือ ให้นักท่องเที่ยวโอนเงินมัดจำล่วงหน้ามาให้ก่อน โดยคิดจากค่าใช้จ่ายทั้งหมดประมาณร้อยละ 30 - 50 ทั้งนี้ ได้นำเงินมัดจำดังกล่าวมาซื้อสิ่งของหรืออุปกรณ์ที่จำเป็นเตรียมไว้ล่วงหน้าเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวได้อย่างสมบูรณ์ สำหรับเงินลงทุนส่วนใหญ่ผู้ประกอบการใช้ในการลงทุนก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น ห้องพัก ร้านอาหาร ห้องน้ำ เป็นต้น สำหรับรายละเอียดในการก่อสร้างผู้ประกอบการบางรายใช้ไม้เนื้อดี หรือวัสดุก่อสร้างทั่วไปขึ้นอยู่กับวัสดุประสงค์หรือข้อจำกัดทางการเงินแต่ส่วนใหญ่เน้นที่ความมั่นคงแข็งแรง ทนทานและสวยงาม บางรายตกแต่งโดยเน้นความเป็นธรรมชาติ หรือปรับปรุงให้คงสภาพเดิมของที่พัก แต่ตกแต่งเพิ่มเติมบางส่วน ส่วนการลงทุนด้านอื่น ๆ ได้แก่ การซื้อเรือเร็ว

(Speed Boat) การซื้ออุปกรณ์ดำน้ำ และอุปกรณ์ในครัว เป็นต้น ผู้ประกอบธุรกิจบริหารเงินสด โดยใช้วิธีการยืดเวลาการใช้หนี้ เพื่อเป็นการสำรองเงินสดไว้ทำกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การจ่ายค่าอาหารหลังจากที่ซื้อมาแล้วประมาณ 3 วัน หรือ 1 สัปดาห์ เป็นต้น แต่ผู้ประกอบธุรกิจบางรายมีเงินทุนหมุนเวียนจำนวนมากทำให้มีสภาพคล่องในการชำระหนี้

ด้านการดำเนินการ

การจัดการธุรกิจโฮมสเตย์ในเกาะช้าง ส่วนใหญ่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นเจ้าของบ้าน และบริหารงานด้วยตนเอง โดยมีสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้ช่วย โดยเริ่มตั้งแต่การจัดหานักท่องเที่ยว การให้บริการรถรับส่งจากท่าเรือ การจัดเตรียมห้องพัก ส่วนใหญ่จะเตรียมไว้ประมาณ 1 - 5 ห้อง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของพื้นที่ ขนาดของบ้าน ท่าเลที่ตั้งและงบประมาณในการดำเนินงาน

เมื่อจัดเตรียมสถานที่โฮมสเตย์เรียบร้อยแล้วผู้ประกอบธุรกิจดำเนินการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ตามความชำนาญ โอกาสและความถนัด เช่น การประชาสัมพันธ์โดยการแจกนามบัตร การทำแผ่นปลิว การทำป้ายโฆษณา การลงโฆษณาในหนังสือ Trip หนังสือ 1 ใน จันทบุรี - ตราด การส่งโทรสารไปยังบริษัททัวร์ การโทรศัพท์ติดต่อนักท่องเที่ยวที่เคยมาพักแรม และการส่งอินเทอร์เน็ต เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่จะใช้การประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปาก

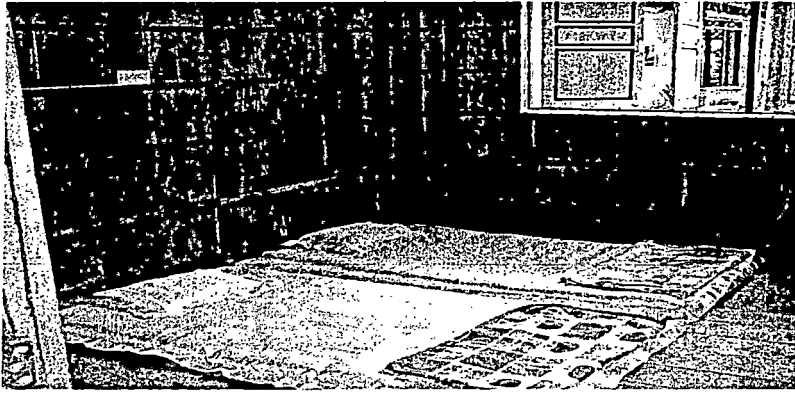
การต้อนรับนักท่องเที่ยวให้ประทับใจผู้ประกอบธุรกิจต้อนรับด้วยการยิ้ม ทักทายด้วยความอบอุ่น เป็นกันเอง และเอาใจใส่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นพื้นฐานของคนเกาะช้างที่มีบุคลิกภาพโดดเด่น คือ มีความอ่อนโยน โอบอ้อมอารี มีมิตรไมตรี และเป็นมิตรกับคนทั่วไป จากงานวิจัยของสมชาย เดชะพรหมพันธุ์ เรื่อง การรักษาเอกลักษณ์และสร้างภูมิด้านทานให้ชุมชนเกาะช้าง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2545 - 2546 ซึ่งเป็นมนต์เสน่ห์ที่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสและประทับใจได้ การจัดเตรียมห้องพัก ผู้ประกอบธุรกิจทำความสะอาดและจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ไว้ในห้องพัก ได้แก่ ที่นอนปิกนิกเตียง มุ้งลวด หมอน มุ้ง ผ้าห่ม รวตากผ้า พัดลม และกระบอก เป็นต้น สำหรับห้องโถงส่วนกลางมีเครื่องรับโทรทัศน์ หรือเครื่องเล่นคาราโอเกะแล้วแต่ผู้ประกอบธุรกิจจัดให้ แต่ห้องน้ำแยกต่างหาก ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ได้แก่ เครื่องปรับอากาศ หรือเครื่องทำน้ำอุ่น ฯลฯ เป็นองค์ประกอบที่นักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้ตามโฮมสเตย์ต่าง ๆ ในเกาะช้างโดยมีค่าใช้จ่ายเป็นตัวกำหนด สำหรับของใช้ส่วนตัว เช่น สบู่ แชมพูสระผม ครีมนวดผม ผ้าเช็ดตัว และผ้าเช็ดหน้า ผู้ประกอบธุรกิจโฮมสเตย์บางแห่งจัดไว้บริการ แต่ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวนำมาเอง และสิ่งที่ผู้ประกอบธุรกิจเตรียมไว้บริการนักท่องเที่ยวอีกส่วนหนึ่ง คือ อุปกรณ์การดำน้ำ อุปกรณ์การตกปลา อุปกรณ์ในครัวเรือน ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจบางรายมีเรือเร็วไว้บริการจะคิด

ค่าใช้จ่ายกับนักท่องเที่ยวเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีกิจกรรมทางน้ำเพิ่มขึ้นอีกรูปแบบหนึ่ง

สำหรับบุคลากรที่ให้บริการในโฮมสเตย์ ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ สามีหรือภรรยา และลูก แต่ถ้ามีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการจำนวนมาก ผู้ประกอบธุรกิจส่วนใหญ่จ้างญาติพี่น้องหรือคนในชุมชนที่ไว้ใจได้ ซึ่งมีความชำนาญในหน้าที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาหาร หรือการนำเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น การขับเรือนำเที่ยวชมเกาะ การเป็นพี่เลี้ยงดูแลเกี่ยวกับการดำน้ำดูปะการัง การตกปลา การไถหมึก หรือการพาไปเที่ยวน้ำตก เป็นต้น

บทบาทของหน่วยงานราชการที่เข้ามาให้การส่งเสริมและสนับสนุน ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ให้ความรู้และประสบการณ์ในการศึกษาดูงานแหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดการธุรกิจการพักผ่อนแบบโฮมสเตย์ที่ดี เกี่ยวกับการจัดที่พักให้มีระเบียบ การรักษาความสะอาด การต้อนรับที่อบอุ่น การให้บริการที่ดี องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล ให้ความรู้และการสนับสนุนเกี่ยวกับการจำกัดขยะ ระบบการบำบัดน้ำเสียโดยการติดตั้งถังบำบัดน้ำเสียและการต่อท่อน้ำประปาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ หน่วยสาธารณสุขให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาความสะอาด สุขอนามัย การกำจัดมูล อุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ สัตว์ป่า และแหล่งน้ำธรรมชาติ กรมเจ้าท่าดูแลเกี่ยวกับขอบเขตการก่อสร้างอาคารในน้ำ นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังได้รับความรู้และประสบการณ์จากการศึกษาดูงานการประกอบธุรกิจที่พักแบบโฮมสเตย์จากจังหวัดนครนายก และจังหวัดสมุทรสงคราม

การให้บริการเกี่ยวกับอาหาร ส่วนใหญ่ถ้าเป็นรายการพักผ่อน จำนวน 2 วัน 1 คืน มีอาหารให้ 3-4 มื้อ ได้แก่ วันแรกจะมีอาหารมื้อกลางวัน และมื้อเย็น วันที่สองจะมีอาหารมื้อเช้า และมื้อกลางวัน แต่ถ้าเป็นรายการพักผ่อน จำนวน 3 วัน 2 คืน มีอาหารให้จำนวน 6 มื้อ ในวันแรกมีอาหารมื้อกลางวัน และมื้อเย็น วันที่สองมีอาหารมื้อเช้า มื้อกลางวัน และมื้อเย็น และวันที่สามมีอาหารมื้อเช้า เป็นต้น ส่วนอาหารว่างในช่วงเช้าและช่วงบ่าย มีกาแฟ ขนม หรือผลไม้ (โฮมสเตย์บางแห่งให้นักท่องเที่ยวบริการด้วยตนเอง) แต่ถ้านักท่องเที่ยวต้องการรับประทานอาหารเป็นพิเศษก็จะแจ้งให้ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินการให้ตามความเหมาะสม

ภาพที่ 4.2 สภาพการจัดห้องพัก

ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์

การคัดเลือกพนักงานในบางตำแหน่ง เช่น แม่ครัวจะจ้างคนในชุมชนที่มีฝีมือในการปรุงอาหารที่มีรสชาติอร่อย เน้นอาหารทะเลสด ผักชนิดต่าง ๆ สักจากฝั่งจังหวัดตราดเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากเกาะช้างมีพื้นที่และแหล่งน้ำจำกัด ส่วนตำแหน่งคนขับเรือนำเที่ยวที่นั่นมักเป็นสามีหรือลูกชาย ตำแหน่งลูกเรือส่วนใหญ่จ้างลูกหลานของตนเองหรือคนในชุมชนที่มีความเชี่ยวชาญในการเดินเรือเป็นหลัก บุคคลดังกล่าวมีความชำนาญและเชี่ยวชาญในงานที่ทำอยู่แล้ว จึงไม่ต้องบอกหรือสั่งกันมาก แต่สิ่งที่ต้องแนะนำหรือเรียนรู้คงเป็นเรื่องการให้บริการที่ประทับใจ ความรวดเร็วในการให้บริการ ความตรงต่อเวลา หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า หรือแหล่งท่องเที่ยวของเกาะช้าง ข้อมูลดังกล่าวเป็นการประชาสัมพันธ์และเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวมาใช้บริการอีก ปัจจุบันความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้เข้ามามีบทบาทในเกาะช้างเป็นอย่างมาก ทำให้ธุรกิจที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวขยายตัวมากขึ้น เช่น การจำหน่ายอาหารทะเลสดและแห้ง ผลไม้ เสื้อผ้า ยา สถาบันการเงิน ร้านสะดวกซื้อ การเช่าเรือ ตลอดจนความต้องการแรงงาน เป็นต้น ในบางพื้นที่ของเกาะช้าง บุคลิกภาพของคนในชุมชนอาจเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากได้รับผลกระทบจากการเจริญเติบโตของธุรกิจ ความทันสมัยของเทคโนโลยี และภาวะการแข่งขัน หรือจากการที่คนต่างถิ่นอพยพเดินทางเข้ามาทำงาน ทำธุรกิจกันมากขึ้น ทำให้คนในบางชุมชนเกาะช้างต้องระมัดระวังตัว และรู้จักรักษาความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น

การบริหารงานในธุรกิจโฮมสเตย์ส่วนใหญ่บริหารจัดการด้วยระบบครอบครัว คือ สามีช่วยภรรยา พ่อช่วยลูก เป็นต้น ซึ่งเหมาะสมกับบุคลิกภาพที่อ่อนโยน โอบอ้อมอารี มีมิตรไมตรี และเป็นมิตรกับคนทั่วไป บรรยากาศแบบนี้จึงเป็นเสน่ห์อีกอย่างหนึ่งของโฮมสเตย์ที่เกาะช้าง

ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสและประทับใจได้ นอกจากนั้นบรรยากาศความเป็นธรรมชาติ ความเงียบสงบ ความสวยงามของทะเล น้ำตก หรือประวัติศาสตร์ของเกาะช้างยังเป็นที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้อีกประการหนึ่ง นักท่องเที่ยวจึงอยากมาท่องเที่ยวซ้ำอีกหรือแนะนำเพื่อนฝูงให้มาท่องเที่ยว ในส่วนนี้เป็นการสนับสนุนด้านการตลาดแบบปากต่อปาก ทำให้เศรษฐกิจในเกาะช้างมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปโดยมีความตื่นเต้น ตึกคัก ทันสมัย มีความแปลกใหม่เกิดขึ้นโดยปัจจัยหลายองค์ประกอบที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

การศึกษาภาวะการแข่งขันของธุรกิจที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ของเกาะช้าง

การแข่งขันในการทำธุรกิจโฮมสเตย์ส่วนใหญ่ไม่มีภาวะการแข่งขัน เนื่องจากคนในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้องกัน การที่นักท่องเที่ยวมาใช้บริการโฮมสเตย์ที่บ้านใดนั้นขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว บ้านใดหรือโฮมสเตย์ใดให้บริการที่ดี เป็นกันเอง มีทำเลที่สวยงาม ฝีมือในการประกอบอาหารที่มีรสชาติถูกใจนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวก็จะมาใช้บริการซ้ำ หรือเรียกว่าเป็นลูกค้าประจำนั่นเอง นอกจากนี้นักท่องเที่ยวจะบอกเล่าถึงความประทับใจที่ได้มาพักที่เกาะช้างและชักชวนเพื่อนฝูง ญาติพี่น้องมาพักเพิ่มขึ้นโดยใช้การประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปากนั่นเอง

สำหรับสภาพแวดล้อมโดยรอบที่มีภูมิทัศน์สวยงาม สะอาด เรียบร้อย เป็นความพิเศษของทำเลที่ตั้งของโฮมสเตย์ และถ้าบำรุงรักษาให้สถานที่ดังกล่าวมีสภาพที่ดีมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่เสมอโดยมีหน่วยงานของรัฐ อาทิ องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานสาธารณสุข กรมป่าไม้ และกรมเจ้าท่า ให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับความสะอาด สุขอนามัย การบริการ หรือสนับสนุนเรื่องระบบสาธารณูปโภค เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา แสงสว่าง หรือถังขยะ เป็นต้น ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น

จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพอย่างรวดเร็ว ผู้ประกอบธุรกิจบางรายที่ต้องการปรับปรุงโฮมสเตย์ให้ดีขึ้นอาจมีปัญหากับการเงิน ในบางครั้งต้องกู้ยืมจากเพื่อนบ้านหรือแหล่งเงินกู้ทั้งจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น แต่ถ้าผู้ประกอบธุรกิจมีรายได้จากนักท่องเที่ยวมากเพียงพอก็นำรายได้มาปรับปรุงที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ให้สวยงาม หรือขยายให้ใหญ่กว่าเดิม ส่วนการตกแต่งโฮมสเตย์ บางบ้านบางชุมชนเน้นความเรียบง่ายและเป็นธรรมชาติ แต่บางบ้านเน้นความสวยงาม ทันสมัย เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้ได้มากกว่าเดิมและมีรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นที่และทำเลที่ตั้งของบ้านหลังนั้น แต่ทำเลที่ดีที่สุดได้แก่บ้านที่ตั้งอยู่ในน้ำ และมองเห็นทะเลได้อย่างสวยงาม จึงทำให้นักท่องเที่ยวมาใช้บริการเป็นจำนวนมาก

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของที่พักแรมแบบ โฮมสเตย์เกาะช้าง จังหวัดตราด

ธุรกิจพักแรมแบบโฮมสเตย์ของเกาะช้าง จังหวัดตราด คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์
สภาพแวดล้อม จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของที่พักแรมแบบโฮมสเตย์เกาะช้าง
จังหวัดตราดได้ดังต่อไปนี้

จุดแข็ง (Strength)

1. เกาะช้างมีภูมิประเทศที่สวยงาม ซึ่งประกอบด้วยหมู่เกาะน้อยใหญ่ ภูเขา ทะเล น้ำตก ตลอดจนแหล่งประวัติศาสตร์ และมีบรรยากาศที่ดี
2. เกาะช้างมีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ปะการัง และสัตว์ทะเลชนิดต่าง ๆ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา และเคย ฯลฯ
3. ชาวบ้านมีบุคลิกภาพที่โดดเด่น คือ มีความอ่อนโยน โอบอ้อมอารี มีมิตรไมตรี และเป็นมิตรกับคนทั่วไป
4. อาหารทะเลมีความสด เพราะมีเรือประมงหาปลาเทียบท่าทุกวัน
5. การคมนาคมสะดวกสามารถติดต่อภายในเกาะทางรถยนต์ เรือ จักรยาน และระหว่างเกาะกับแผ่นดินโดยทางเรือ เรียกว่า แพขนานยนต์

จุดอ่อน (Weakness)

1. ผู้ประกอบการขาดความรู้ ความเข้าใจในการประกอบธุรกิจแบบโฮมสเตย์อย่างแท้จริงและต่อเนื่อง
2. ผู้ประกอบการขาดการรวมกลุ่มในการประกอบธุรกิจแบบโฮมสเตย์อย่างเข้มแข็งและจริงจัง
3. ผู้ประกอบการขาดการวางแผนการใช้เงินทุนและรายรับอย่างเหมาะสมและเป็นระบบ
4. ชาวบ้านส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาน้อย จึงไม่ค่อยมีความรู้ในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว
5. ชาวบ้านไม่สามารถสื่อสารกับชาวต่างประเทศได้ (โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ)

โอกาส (Opportunity)

1. รัฐบาลให้การสนับสนุนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งนี้ ยังพัฒนาระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการพื้นฐานที่รองรับได้แล้วเป็นอย่างดี

2. หน่วยงานราชการเข้ามาให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ โสมสเดย์พอสมควร เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อุทยานแห่งชาติ เป็นต้น

ภาวะคุกคามหรือปัญหาอุปสรรค (Threat)

1. นายทุนจากจังหวัดอื่นมากว้านซื้อที่ดินบนเกาะช้าง ทำให้มีธุรกิจหลายประเภทเกิดขึ้นมากเกินไป มีแนวโน้มเกิดการแข่งขันสูงทำให้ความเป็นเอกลักษณ์ของชาวชุมชนเกาะช้างค่อย ๆ เลือนหายไป
2. มีผู้ประกอบการรายย่อยตั้งร้านขายของริมทางจำนวนมาก ทำให้ขาดความเป็นระเบียบและไม่สวยงาม
3. ผู้ประกอบการก่อสร้างอาคารที่พักแรมบริเวณชายหาดอย่างหนาแน่น ทำให้เสียทัศนียภาพ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเข้าถึงชายหาดได้อย่างสะดวก
4. การก่อสร้างอาคารที่พักแรมมิได้กำหนดรูปแบบ และพื้นที่ที่ชัดเจนเพราะขาดการวางแผนด้านผังเมือง
5. ปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ซึ่งชาวบ้านที่ประกอบธุรกิจโสมสเดย์ มักไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน และเกิดการบุกรุกที่ทำกิน และรุกล้ำในเขตอุทยานแห่งชาติ

การศึกษาถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องโดยรอบ

สภาพโดยรอบบริเวณ โสมสเดย์ที่บ้านบางเบ้าซึ่งเป็นชุมชนที่มีบ้านชั้นเดียวตั้งอยู่ในน้ำรายรอบสะพานโดยปลายสะพานจะเป็นท่าจอดเรือ ทำให้มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากผ่านไปมาเพื่อเยี่ยมชมวิถีชีวิตชาวประมงและขึ้นเรือไปเที่ยวชมปะการังบริเวณเกาะต่าง ๆ ดังนั้นชุมชนบ้านบางเบ้าส่วนใหญ่เป็นบ้านพักอาศัย ร้านอาหาร ร้านขายเสื้อผ้า ร้านขายของชำ ร้านให้เช่าอุปกรณ์ดำน้ำ อุปกรณ์ตกปลา ห้องพัก และเกสต์เฮาส์ ส่วนสภาพโดยรอบบริเวณ โสมสเดย์ที่บ้านสลักเพชร – บ้านโรงถ่าน มีความแตกต่างจากชุมชนบ้านบางเบ้า เนื่องจากสภาพการตั้งบ้านเรือนอยู่ห่างกันพอสมควร จึงทำให้บริเวณโดยรอบส่วนใหญ่เป็นบ้านพักอาศัยชั้นเดียวทั้งที่ตั้งอยู่บนบกและที่อยู่ในน้ำบางบ้านจะมีสะพานไม้เพื่อใช้เป็นท่าเรือส่วนตัว นอกจากนั้นเป็นร้านซ่อมมอเตอร์ไซด์ ร้านอาหาร และร้านขายของชำซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่แพกแรมแบบโฮมสเตย์ กรณีศึกษาเกาะช้าง จังหวัดตราด มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมและวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของชุมชนในพื้นที่เกาะช้าง จังหวัดตราด ในการจัดการท่องเที่ยวแพกแรมหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แบบโฮมสเตย์

2. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพ ความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของการจัดการธุรกิจท่องเที่ยวแพกแรมหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แบบโฮมสเตย์ในพื้นที่เกาะช้าง จังหวัดตราด

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยมีการศึกษาทั้งประชากรที่มีจำกัด ซึ่งประกอบไปด้วย

1. ประชากร คือ ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวแพกแรมแบบโฮมสเตย์ของเกาะช้าง จังหวัดตราด จำนวน 12 แห่ง

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

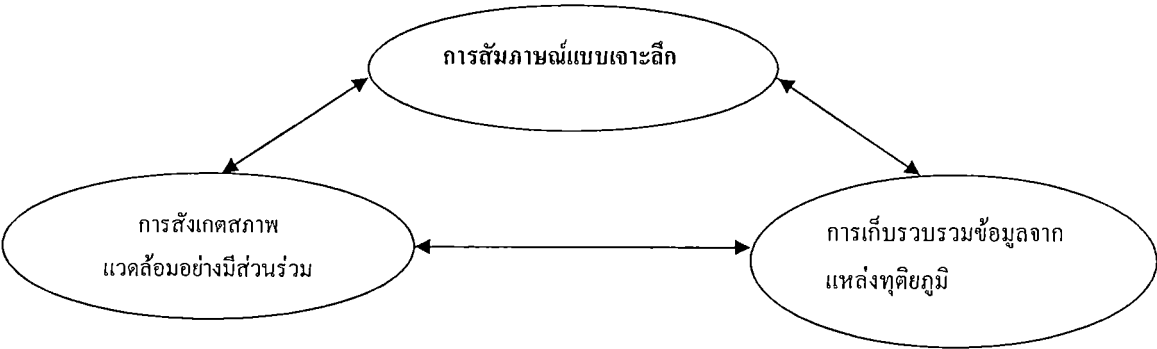
2.1 เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวแพกแรมแบบโฮมสเตย์ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้คำถามปลายเปิดตามแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นการท่องเที่ยวแพกแรมแบบโฮมสเตย์และใช้แบบบันทึกการสังเกตโดยพนักงานและผู้วิจัยประกอบการทำการศึกษาวินิจฉัย

2.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ ซึ่งการวิจัยนี้ได้ ออกแบบวิธีการเก็บข้อมูลใน 3 ลักษณะ ดังนี้ คือ

2.2.1 วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกด้วยแบบสัมภาษณ์และเน้นที่คำถามคำตอบด้วยเครื่องบันทึกเสียง การสัมภาษณ์ดำเนินการโดยพนักงานสัมภาษณ์และผู้วิจัยที่ผ่านการฝึกอบรมเทคนิคการสัมภาษณ์ การสังเกต และเข้าใจเนื้อหาคำถามอย่างชัดเจน โดยทำการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวแพกแรมแบบโฮมสเตย์ของเกาะช้าง จังหวัดตราด เพื่อศึกษาสภาพการประกอบการปัจจุบัน สภาพตลาด และการแข่งขัน ตลอดจนศึกษาวิธีการดำเนินการให้บริการของผู้ประกอบการ

2.2.2 วิธีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยเป็นนักท่องเที่ยวและเข้าพักแรมที่โฮมสเตย์ และผู้วิจัยกับผู้ประกอบการร่วมกันให้ข้อมูลจากการสังเกต จากการเดินชมสภาพแวดล้อมโดยรอบสถานที่พักแรม สภาพแวดล้อมของชุมชนที่อยู่แวดล้อมรายรอบสถานที่ พักแรมแบบโฮมสเตย์ ซึ่งใช้แบบบันทึกการสังเกตโดยผู้วิจัยและพนักงานสัมภาษณ์ จดบันทึกสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ตลอดจนถ่ายภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว เช่น สภาพพื้นที่ภูมิทัศน์รายรอบ บรรยากาศรายรอบแหล่งที่พักโฮมสเตย์ ตลอดระยะเวลาที่พักอยู่รวม 7 วัน

2.2.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ นิตยสาร วารสาร ตลอดจนสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ผู้วิจัยมีการพูดคุยและค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์จากสื่อต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ โดยทำการบันทึก จัดเป็นหมวดหมู่ และสรุปข้อมูลเพื่อให้สะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้ง 3 ลักษณะมาจัดระบบ เพื่อสรุปผลและทบทวนร่วมกันเพื่อสะท้อนให้เห็นภาพรวม ดังแสดงด้วยภาพ 5.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ภาพที่ 5.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ภายหลังการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการและการจดบันทึกสิ่งที่สังเกตได้จากสภาพแวดล้อมรอบ ๆ สถานที่พักแรม ชุมชน ตลอดจนสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องของหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ในพื้นที่ อาทิ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง (อบต.เกาะช้าง จังหวัดตราด) แล้วผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ถึงสภาพของธุรกิจ โดยระบุจุดแข็ง จุดอ่อน และประเด็นปัญหา โอกาส และอุปสรรคที่ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวพักแรมแบบโฮมสเตย์ประสบอยู่ 4 ด้านหลัก โดยอาศัยแนวคิดของ มิสรา สามารถ (2543, หน้า 25-27) ได้ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกระบวนการเรียนรู้ และด้านการมีส่วนร่วม เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นความสมบูรณ์เชิงนิเวศของที่พักแรมแบบโฮมสเตย์

สภาพแวดล้อมและวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของชุมชนในพื้นที่ เกาะช้าง จังหวัดตราด ในการจัดการท่องเที่ยวแพคเกจหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แบบ โฮมสเตย์

สภาพทั่วไปด้านการท่องเที่ยวของเกาะช้างมุ่งให้นักท่องเที่ยวมีความเป็นส่วนตัว การให้บริการด้านที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกมีความหลากหลายมากขึ้น ตั้งแต่บ้าน 1 หลัง มีตั้งแต่ 1 ห้องพักถึง 3 ห้องพัก รวมห้องน้ำและห้องอาบน้ำ ทั้งนี้ยังมีการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกที่แตกต่างกัน เช่น บางบ้านพักมีเครื่องเสียง ทีวี วิทยุ พัดลม บางบ้านอาจมีเพียงบางรายการ ซึ่งค่าใช้จ่ายหรือค่าที่พักก็มีอัตราไม่คงที่ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของเจ้าของบ้านและมวลหมู่สมาชิกที่ได้ตกลงกันไว้โดยอัตราค่าที่พักต่อคืนอยู่ระหว่างราคา 150 – 500 บาทต่อคน และอาจขึ้นอยู่กับขนาดและบริเวณที่ตั้งของโฮมสเตย์ หากบ้านพักอยู่ใกล้ทะเลก็มีราคาสูงขึ้นเล็กน้อย ซึ่งเรียกว่าเป็นจุดเด่นที่แตกต่างจากการแพคเกจในรูปแบบอื่นๆ ทั่วไป แต่อาจเป็นจุดด้อยสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาตรฐานราคาที่พัก

กิจการที่พักแบบโฮมสเตย์บนเกาะช้างส่วนใหญ่มีจุดเดิมที่เป็นจุดแข็งที่สำคัญ คือ กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปาก แม้จะมีการประชาสัมพันธ์ใช้วิธีการส่งข้อมูลทางโทรสารหรือโทรศัพท์ไปยังบริษัททัวร์ต่างๆ การโฆษณาในหนังสือ การประชาสัมพันธ์โดยผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้หน่วยงานราชการโดยสำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว และองค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามามีบทบาทในการช่วยทำป้ายประชาสัมพันธ์และจัดส่งข้อมูลโดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอีกด้วย แต่การประชาสัมพันธ์อีกแนวทางหนึ่งที่ลงทุนด้วยใจคือ การให้บริการที่ประทับใจ ในส่วนนี้ทำให้นักท่องเที่ยวหรือลูกค้าพึงพอใจในความเป็นกันเอง ความอบอุ่น ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวหรือลูกค้ามาท่องเที่ยวซ้ำ และประชาสัมพันธ์ให้กับญาติพี่น้อง เพื่อน คนสนิท แบบปากต่อปากซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์ที่ดี นอกจากนี้การจัดรายการ โปรโมชันนำเที่ยวที่คุ้มค่าและมีค่าใช้จ่ายที่ย่อมเยาโดยรวมทั้งค่ารถรับ – ส่งจากฝั่งถึงเกาะ ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าน้ำเที่ยวเกาะต่าง ๆ รวมถึงการค่าน้ำดูปะการัง ฯลฯ ยังเป็นรูปแบบที่จูงใจอีกแนวทางหนึ่ง แต่กลยุทธ์ที่ผู้ประกอบการก็จะหาเครือข่ายนักท่องเที่ยวได้นั้นยังมีอีกหลายแนวทาง เช่น การเป็นสมาชิกชมรมโฮมสเตย์บ้านสลักเพชร – บ้านโรงถ่าน ซึ่งเป็นชุมชนหลักที่จัดการท่องเที่ยวแพคเกจแบบโฮมสเตย์ที่เกาะช้าง การเสนอคำแนะนำให้กับคนกลาง การหารูปแบบความบันเทิงใหม่ ๆ เพื่อนำเสนอให้กับนักท่องเที่ยว หรือสิ่งที่ปฏิบัติได้ง่ายที่สุดคือ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การมีข้อมูลที่ถูกต้องและเพียงพอ การให้บริการที่ดี การรักษาความสะอาด การให้ความสะดวก ความรวดเร็วและการเอาใจใส่เป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการควบคู่กันไปซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวได้รับ

ความประทับใจและกลับมาใช้บริการในครั้งต่อไป ซึ่งนับว่าเป็นจุดเด่นที่สำคัญของการประกอบธุรกิจ ที่พักแรมแบบโฮมสเตย์บนเกาะช้าง

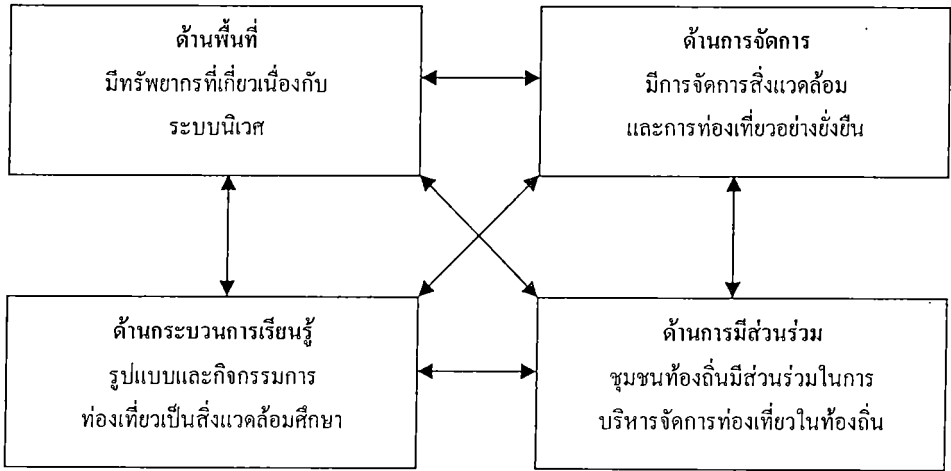
ด้านการบริหารจัดการที่เป็นกิจการขนาดเล็ก ๆ และมักทำควบคู่ไปกับอาชีพเดิม ได้แก่ การประมง และทำสวน ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจมักต้องใช้เงินทุนจากเงินออมของครอบครัว ซึ่งมักหมดไปกับการก่อสร้างและตกแต่งห้องพัก แต่ยังขาดส่วนการวางแผนด้านเงินหมุนเวียน ทำให้เกิดระบบที่เรียกว่า “เงินหมุน” นั่นคือนำเงินบางส่วนจากนักท่องเที่ยวที่ชำระค่าบริการล่วงหน้ามาใช้จ่ายซื้อข้าวของเครื่องใช้เพื่อบริการนักท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวโอนเงินมัดจำล่วงหน้ามาให้ก่อนโดยคิดจากค่าใช้จ่ายทั้งหมดประมาณร้อยละ 30 – 50 ทั้งนี้เพื่อจะได้มั่นใจว่านักท่องเที่ยวจะมาพักแรมจริง และจะได้นำไปสำรองในการใช้จ่ายค่าอาหาร สิ่งของ และอุปกรณ์ที่จำเป็นไว้ล่วงหน้าเพื่อเตรียมความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ผู้ประกอบการธุรกิจยังต้องนำเงินไปลงทุนทางด้านการพัฒนาและปรับปรุงอาคารสถานที่ให้สมบูรณ์ สวยงาม เพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวมาใช้บริการเพิ่มมากขึ้นเมื่อผู้ประกอบการธุรกิจได้ลงทุนทางด้านการก่อสร้างอาคาร หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ เรียบร้อยแล้วนั้น ในการดำเนินงานขั้นต่อไปจะให้ความสนใจกับรายละเอียดในการจัดการ โดยเริ่มตั้งแต่การจัดหานักท่องเที่ยว การจัดรายการโปรโมชั่นต่าง ๆ การหากลยุทธ์ที่จะมัดใจให้นักท่องเที่ยวพักแรมในช่วงระยะเวลาหลาย ๆ วัน เพราะถ้านักท่องเที่ยวเลือกที่จะพักแรมหลายวันก็จะทำให้ได้รับรายได้มากขึ้น แต่สิ่งที่ผู้ประกอบการธุรกิจไม่ต้องลงทุนคือความเป็นชาวบ้านเกาะช้างที่มีบุคลิกภาพโดดเด่นคือ มีความอ่อนโยน โอบอ้อมอารี มีมิตรไมตรี และเป็นมิตรกับคนทั่วไป ซึ่งเป็นมนต์เสน่ห์ที่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสได้ สำหรับทรัพยากรบุคคลที่ใช้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์นั้น ส่วนใหญ่ใช้สมาชิกในครอบครัวหรือเครือญาติในการบริหารจัดการ สำหรับกลยุทธ์ในการจัดการที่ดีนั้นจะพิจารณาคนให้เหมาะสมกับงาน เช่น ผู้ที่มีฝีมือในการทำอาหารให้เป็นแม่ครัว ผู้ที่เก่งเรื่องเครื่องยนต์หรือว่ายน้ำเก่งให้ดูแลนักท่องเที่ยวในกรณีที่พาไปท่องเที่ยวตามหมู่เกาะต่าง ๆ เป็นต้น สำหรับข้อแนะนำหรือความรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่พักแรมแบบโฮมสเตย์นั้นส่วนใหญ่ได้รับจากหน่วยราชการที่ให้การสนับสนุนและส่งเสริมทางด้านการจัดรูปแบบที่พักแรม การให้บริการที่ประทับใจ การรักษาความสะอาด การจัดการทรัพยากรน้ำ การบำบัดน้ำเสียและการกำจัดขยะมูลฝอย ฯลฯ

การประกอบธุรกิจโฮมสเตย์ยังมีจุดอ่อนในด้านความรู้ความชำนาญของบุคลากรในด้านการบริหารที่มีมาตรฐานและสม่ำเสมอ เพื่อรองรับโอกาสในการเจริญเติบโตในการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวที่พักแรมแบบโฮมสเตย์นั้นควรได้รับการฝึกอบรมและศึกษาดูงานเกี่ยวกับการบริหาร

จัดการธุรกิจการท่องเที่ยวแพคเกจแบบโฮมสเตย์อย่างต่อเนื่อง และผู้ประกอบการธุรกิจควรได้รับการฝึกอบรมภาษาอังกฤษ การจัดการด้านการบัญชีและการเงิน เป็นต้น

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพ ความเข้มแข็ง และความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แบบโฮมสเตย์ กรณีศึกษา เกาะช้าง จังหวัดตราด จะอภิปรายผลตามกรอบแนวความคิดของการวิจัยนี้โดยเป็นไปตาม วัตถุประสงค์และสอดคล้องกับทฤษฎีชุมชน ทฤษฎีใหม่เศรษฐกิจพอเพียง และแนวความคิด การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ภาพที่ 5.2 องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ขอบเขตในการทำวิจัยในครั้งนี้ได้วิเคราะห์ตามองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้านของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ ในพื้นที่เกาะช้างนั้นมีธรรมชาติที่หลากหลายประกอบไปด้วยทะเล หมู่เกาะน้อยใหญ่ น้ำตก ภูเขา ป่าไม้ แหล่งวัฒนธรรม แหล่งประวัติศาสตร์ และธรรมชาติเชิงนิเวศ เกาะช้างมีเสน่ห์ด้วยความเป็นธรรมชาติแบบธรรมชาติๆ เดิมทีเดียวเกาะช้างเป็นเกาะที่ไม่มีชุมชนตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัย หากมีความสำคัญในฐานะเป็นท่าจอดเรือหลบลมมรสุม เป็นแหล่งเสบียงอาหารและน้ำจืด โดยเฉพาะบริเวณอ่าวสลักเพชรซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่โจรสลัดชาวจีนไหหลำและญวน เกาะช้างเป็นเกาะที่ใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศ ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงมีผาหินสลับซับซ้อน ยอดเขาที่สูงที่สุด ได้แก่ เขาสลักเพชร มีความสูง

744 เมตร สภาพป่าโดยทั่วไปเป็นป่าดิบ ภูเขาเป็นบ่อเกิดของต้นน้ำลำธาร ทำให้มีน้ำตกหลายแห่งบนเกาะ ชายหาดและปะการังที่สวยงามอยู่ทางด้านตะวันตกของเกาะ สำหรับภูมิอากาศนั้นเนื่องจากเกาะช้างมีทะเลล้อมรอบทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยเหมาะแก่การพักผ่อน คือไม่ร้อนจัด หรือหนาวจัดจนเกินไป สำหรับอิทธิพลจากมรสุมนั้นเกาะช้างได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จากอิทธิพลดังกล่าวทำให้มีข้อจำกัดในการเดินทางด้วยเรือคือ ในช่วงฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ประมาณเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ชายฝั่งด้านตะวันตกซึ่งเป็นด้านรับลมจะมีคลื่นลมแรงไม่เหมาะสมที่จะเดินทาง ประมาณเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนพฤษภาคม เป็นช่วงที่มีคลื่นลมน้อยที่สุดจึงเหมาะแก่การเดินทางไปท่องเที่ยวเกาะช้างเป็นอย่างยิ่ง เกาะช้างตั้งอยู่ด้านเหนือสุดของทะเลตราดห่างจากแหลมงอบประมาณ 8 กิโลเมตร จากท่าเรือแหลมงอบมีเรือข้ามฟากตลอดเวลา แต่ถ้าต้องการนำรถยนต์ข้ามไปด้วยก็สามารถใช้บริการเรือเฟอร์รี่ได้ด้วยเวลาประมาณ 24 – 45 นาที ในอัตราค่าโดยสารไป – กลับประมาณคนละ 60 บาท เกาะช้างมีท่าเทียบเรือเฟอร์รี่ 3 แห่ง ทั้งนี้ ยังมีค่าใช้จ่ายอีกหนึ่งรายการคือ ค่าธรรมเนียมสำหรับบุคคลผ่านเข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง โดยมีอัตราค่าธรรมเนียมสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยคนละ 20 บาท เด็ก 10 บาท นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศคนละ 200 บาท เด็ก 100 บาท ส่วนการเดินทางบนเกาะจะมีรถสองแถวไปยังหาดทรายขาว คลองพร้าว ไก่แบ้ในอัตราคนละ 30 บาท ส่วนหาดอื่นๆ ต้องเหมาและตกลงราคาก่อนเดินทาง การเดินทางบนเกาะมีความสะดวกมากเนื่องจากมีถนนยางมะตอยคอยอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวตลอดเส้นทาง สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวที่มีทั้งเกาะเล็กใหญ่มากมาย ได้แก่ เกาะง่าม เกาะไม้ซี้ เกาะเหลายา เกาะหมาก เกาะกระ เกาะรัง เป็นต้น ทั้งนี้ ยังมีทะเลที่สวยงามประกอบด้วยฝูงปลา และสัตว์ทะเลหลากหลายชนิด ปะการังที่สวยงามและสมบูรณ์ เช่น ปะการังโขด ปะการังแกนเล็กซี่ ปะการังลายดอกไม้ เป็นต้น ภูเขาที่เขียวขจีอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพรรณไม้นานาชนิด เช่น ยางนา ตะเคียนทอง เต่าร้าง หวายแดง กล้วยไม้ เรว์ ฯลฯ ส่วนป่าไม้เป็นป่าดิบซึ่งเป็นต้นกำเนิดของน้ำตกหลายแห่ง เช่น น้ำตกคลองพลู น้ำตกธารมะยม น้ำตกคลองนันทรี น้ำตกคลองหนึ่ง เป็นต้น ส่วนแหล่งวัฒนธรรมสามารถสังเกตได้จากวิถีชีวิตเด่น ๆ ของชาวบ้าน คือ หมู่บ้านชาวประมง นอกจากนี้ยังมีขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ดั้งเดิม เช่น การนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยการกราบไหว้บูชาเจ้าพ่อเกาะช้าง การไหว้แม่ย่านางเรือ ประเพณีสงกรานต์ และพระทรายน้ำไหล การโกนจุก การสะเดาะเคราะห์ และการลอยกระทง สำหรับแหล่งประวัติศาสตร์ ได้แก่ บริเวณยุทธนาวีเกาะช้าง เป็นต้น

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เกาะช้างเป็นชุมชนดั้งเดิมเริ่มเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวเมื่อประมาณ พ.ศ. 2542 เนื่องจากรัฐบาลให้ความสำคัญและสนับสนุนทางด้านสาธารณูปโภค และ

สาธารณูปการหลายด้าน หน่วยงานของรัฐจึงสนองนโยบายและดำเนินการในด้านต่าง ๆ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จัดให้มีการรักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การบำบัดน้ำเสีย การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การคุ้มครอง ดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การต่อท่อน้ำด้วยระบบประปาภูเขา นอกจากนี้ รัฐบาลยังสนับสนุนการตัดถนนรอบเกาะช้างเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในการสัญจรไปมาได้อย่างสะดวก ส่วนนักท่องเที่ยวก็สามารถเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ หมู่บ้านชาวประมง หมู่บ้านชาวสวน และที่พักแรมได้อย่างปลอดภัยและเป็นการประหยัดเวลา สิ่งเหล่านี้หากไม่มีระบบการจัดการที่ดีจะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศโดยตรง แต่ถ้าหน่วยงานของรัฐ ประชาชน นักท่องเที่ยวทุกส่วน ทุกคนมีความตระหนักถึงการรักษารธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้วจะส่งผลให้ธรรมชาติอยู่ยั่งยืนงไปกับสังคมเกาะช้างได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยภาพของธรรมชาติที่สวยงามและสะอาด

3. องค์ประกอบด้านกระบวนการเรียนรู้ การท่องเที่ยวและพักแรมแบบโฮมสเตย์ในเกาะช้าง จะมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศที่ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ จากอภยาศัยใจคอที่เอื้อเพื่อ พ่อแม่ และเป็นกันเองด้วยรอยยิ้ม เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องและสร้างความประทับใจต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง โดยเริ่มต้นนักท่องเที่ยวที่ต้องการที่พักแบบโฮมสเตย์ มักจะต้องเดินทางผ่านถนนเข้าหมู่บ้านที่มีเพียงสองเลนรายรอบด้วยสวนเงาะและมังคุด ซึ่งยังคงสภาพความเป็นธรรมชาติไว้ได้ และกิจกรรมหลังจากนักท่องเที่ยวเข้าพักแล้วสามารถเดินชมสวนผลไม้ เที่ยวเกาะ ชมการไคหมักและค่าน้ำ กิจกรรมท่องเที่ยวที่เกิดจากกลุ่มแม่บ้านต่าง ๆ ในพื้นที่บริเวณรายรอบที่รวมตัวกันสร้างอาชีพมากมาย เช่น สามารถเข้ามาศึกษาวิถีเกาะปู เกาะกูด เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีตามเทศกาลงานบุญต่าง ๆ แต่ไม่มีการจัดให้นักท่องเที่ยวชมเป็นกรณีพิเศษเหมือนที่อื่น ๆ ตามตารางที่ 5.1 การให้บริการและอัตราค่าบริการของโฮมสเตย์เกาะช้าง จังหวัดตราด

ตารางที่ 5.1 การให้บริการและอัตราค่าบริการของโฮมสเตย์เกาะช้าง จังหวัดตราด

การบริการ (ต่อวัน)	อัตราค่าบริการ/คน (ประมาณ)
ที่พักแรมแบบโฮมสเตย์	150-200 บาท
	อัตราค่าบริการเป็นแพ็คเกจ
	(รวมค่าที่พักและอาหาร)
- จำนวน 2 วัน 1 คืน	1,000 – 1,600 บาท
- จำนวน 3 วัน 2 คืน	1,800 – 2,900 บาท
บริการอาหาร (แม่บ้านของเจ้าของโฮมสเตย์ในท้องถิ่นจะดำเนินการให้)	
- มื้อเช้า	50 บาท/คน
- มื้อกลางวัน	100 – 120 บาท/คน
- มื้อเย็น	120 – 150 บาท/คน
กิจกรรมพิเศษ	
- ค่าเช่าเรือนำเที่ยว (ตามเกาะแก่งต่าง ๆ ภายใน 1 วัน เป็นราคาเหมาจ่าย)	5,000 บาท
- ค่าเช่าเรือคายัค – แคนนู	30 – 50 บาท/ลำ/1 ชั่วโมง/2 คน
มัคคุเทศก์ท้องถิ่น	(เจ้าของโฮมสเตย์จะนำเที่ยวด้วยตนเองโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย)

สำหรับการบริการและอัตราค่าบริการอาจมีการปรับขึ้นลงตามสภาพบ้านพัก อาหาร ที่เลือก ตลอดจนฤดูกาล

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม การท่องเที่ยวการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพท้องถิ่นโดยการส่งเสริมของสำนักงานเกษตรเกาะช้าง จังหวัดตราด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่เข้ามาช่วยด้านการประชาสัมพันธ์และเข้ามาพัฒนาท่าเรือและถนน เพื่อเข้าถึงที่พักได้สะดวกและปลอดภัย นอกจากนี้ อบต. ยังติดตั้งหอกระจายข่าวเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของชาวเกาะและเป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ

อย่างไรก็ดีการพัฒนาศักยภาพของการท่องเที่ยวแพคเกจโฮมสเตย์ของเกาะช้างยังมีข้อจำกัดด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน เพราะมีการกระจุกตัวเฉพาะกลุ่มและครอบครัว รวมทั้งญาติสนิทของผู้ประกอบการ ปัจจุบันทำให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอยู่ในวงจำกัดและไม่สามารถขยายตัวไปในวงกว้างทั่วทั้งชุมชนและทั้งเกาะได้ ดังนั้นด้วยข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางทำให้ผลการศึกษาอาจไม่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ต้องมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภายในชุมชนอย่างกว้างขวาง (ชนิษฐา พอนอ่วม และสาทิศ สุขอ่วมศรี, 2543 ; ปิยาภรณ์ รัตนาเจษฎา, 2541) อีกทั้งขาดการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงทำให้การพัฒนาที่แพคเกจโฮมสเตย์ถูกจำกัดไว้ในกลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวนหนึ่งที่ไม่มากนัก ทำให้ไม่สามารถขยายเครือข่ายและพันธมิตรธุรกิจต่อ ๆ ไปได้ และอาจไม่สามารถจูงใจกลุ่มชาวบ้านในชุมชนมาร่วมลงทุนลงแรงในการท่องเที่ยวหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่แพคเกจโฮมสเตย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังเช่น การศึกษาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านกำปองกิ่งอำเภอแม่ฮ่องสอน โดยสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2547) แม้ว่าเกาะช้างจะอุดมไปด้วยทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวมากมาย ผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่แพคเกจโฮมสเตย์ของเกาะช้างจะกระจุกตัวเป็นกลุ่ม ๆ และกระจายไปทั่วเกาะแต่ยังขาดการถ่ายทอดความรู้ด้านบริการซึ่งกันและกัน

ดังนั้นองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน จำเป็นต้องมีความเชื่อมโยงประสานสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสมเพื่อทำให้เป็นพลังผลักดันให้ชุมชนมีการรับรู้และตื่นตัว ตลอดจนสำนักการอนุรักษ์ชุมชนที่ตนอาศัย รวมทั้งต้องการให้กลายเป็นจุดดึงดูดของแขกผู้เยี่ยมชมให้เกิดความประทับใจเมื่อมาได้เยือนโดยจัดเป็นรูปแบบที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพ ความเข้มแข็ง ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ด้านที่แพคเกจโฮมสเตย์ กรณีศึกษาเกาะช้าง จังหวัดตราด ได้ข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรศึกษาวิจัยเรื่องการถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ สำหรับผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แบบโฮมสเตย์ของเกาะช้าง จังหวัดตราด อาทิ ด้านการสื่อสารโดยใช้ภาษาอังกฤษ ด้านการบริการที่ประทับใจ ด้านการบัญชีและการเงินและด้านการตลาดในรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมทักษะให้ชุมชนดำเนินกิจการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในชุมชน ระหว่างชุมชน รวมถึงสู่ทางการขยายตลาด

ไปสู่นักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มมากขึ้น เพื่อคึงเงินตราต่างประเทศ ตลอดจนเป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้านของเกาะช้างอย่างยั่งยืนต่อไป

2. ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบเรื่องการท่องเที่ยวหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แบบโฮมสเตย์ในพื้นที่อื่น ๆ ในเขตภาคตะวันออกหรือภาคอื่น ๆ เพื่อให้ทราบถึงสถานะการดำเนินการกิจการแข่งขัน สภาพตลาด สภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ตลอดจนสามารถระบุปัญหาอุปสรรค และการแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพต่อไป

3. ควรศึกษาข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่พักแรมแบบโฮมสเตย์เพิ่มเติมเพื่อรับทราบความต้องการในส่วนความคาดหวัง และความพึงพอใจของผู้รับบริการอย่างถูกต้อง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กองวิชาการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2546). สถานการณ์การเข้าพักแรมตามสถานที่พักแรมในประเทศไทย. วันที่ค้นข้อมูล 14 เมษายน 2546. เข้าถึงได้จาก <http://www2.tat.or.th/tat/e-journal>.
- ขนิษฐา พอนอ่วม และ สาทิส สุขอ่วมศรี. (2543). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาชุมชนคีรีดำบลคำ อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข.
- ชูวิทย์ ศิริเวชกุล. (2544, เมษายน-มิถุนายน). การท่องเที่ยวเชิงชุมชนและการจัด Homestay Community Based Tourism and Homestay. *อุตสาหกรรมท่องเที่ยว*, 20(2), 43.
- จุฑามาศ จันทร์ดี. (2541, เมษายน-มิถุนายน). การท่องเที่ยวก้าวไกล หัวใจอยู่ที่ความร่วมมือ. *อุตสาหกรรมท่องเที่ยว*, 17(2), 9.
- _____. (2542). แนวคิดและวิธีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเอกสารประกอบการสอนวิชา พท 322 Ecotourism management : concepts and practices. เชียงใหม่ : สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- นำชัย ทนุผล. (2542) การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : แนวคิดและวิธีการ : เอกสารประกอบการสอนวิชา พท 322 Ecotourism management : concepts and practices. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เชียงใหม่ : สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- _____. (2543). การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ปิยาภรณ์ รัตนเจษฎา. (2541). การเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยวที่พักค้างแรมและไม่ค้างแรมในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พัศตร์ผจง วัฒนสินธุ์ และ พสุ เฉชะรินทร์. (2545). การจัดการเชิงกลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนัส สุวรรณ และคณะ. (2541). การบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สต.). เชียงใหม่ : โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์ กับสิ่งแวดล้อมภาคเหนือ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- มิตรา สามารถ. (2543). การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศ : รายงานผลการศึกษาวิจัย. กรุงเทพฯ: สถาบันดำรงราชานุภาพ.
- ยุวดี นิรันดร์ตระกูล. (2547). ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย
(พ.ศ.2548-2549). วันที่ค้นข้อมูล 14 เมษายน 2547. เข้าถึงจาก <http://www2.tat.or.th/tat/e-journal>.
- วรรณฯ ศิลปอาษา. (2544). “หน่วยที่ 10 องค์การที่บทบาทต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว” ใน
เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. นนทบุรี :
สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วุฒิชชาติ สุนทรสมัย และคณะ. (2547). พฤติกรรมและลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวของ
นักท่องเที่ยวในเขตภาคกลางและภาคตะวันออก ปี 2546. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยว
แห่งประเทศไทย.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2544). โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนา
อุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9
(พ.ศ. 2545-2549). กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สมชาย เดชะพรหมพันธุ์ และคณะ. (2546). การรักษาเอกลักษณ์และสร้างภูมิทัศน์ให้ชุมชน
เกาะช้าง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยว.
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สฤษดิ์ แสงอรุณ. (2541). ศักยภาพและแนวทางการจัดการอุทยานแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวเชิง
อนุรักษ์ : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา จังหวัดพังงา. วิทยานิพนธ์ปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, โครงการสหวิทยาการระดับ
บัณฑิตศึกษา, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุทิตย์ อบอุ่น,พระมหา. (2540). การศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์ศึกษาเฉพาะกรณี : เส้นทางสายน้ำลำน้ำกก. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคม
สงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, คณะสังคม
สงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง เขต 4. (2546). เอกสารประกอบการบรรยาย
สถิตินักท่องเที่ยวของจังหวัดระยองประจำปี 2545. (ม.ป.ท.) : (ม.ป.พ.).

ภาคผนวก ก

ภาคผนวก ก

ตัวอย่าง

แนวคำถามและสังเกต : สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจโฮมสเตย์

ชื่อโฮมสเตย์.....

ชื่อเจ้าของ.....

ที่อยู่.....

ที่ติดต่อสะดวก.....

1. สภาพของธุรกิจในปัจจุบันด้านต่าง ๆ
- 1.1 ด้านการตลาด (การหาลูกค้า, การบริการท่องเที่ยว, Package ท่องเที่ยวและแพคเกจ, อัตราราคาที่พักร, การหาเครือข่าย, การส่งเสริมการตลาด)
-
-
-
- 1.2 ด้านการเงิน (การหาเงินทุน, การลงทุน, การขยายกิจการจากเงินทุน, การบริหารเงินสด,สภาพคล่องทางการเงิน ฯลฯ)
-
-
-
- 1.3 ด้านการดำเนินการ (การเตรียมห้อง, การบริการด้านอื่น ๆ , บุคลากรที่ให้บริการ, การฝึกอบรม, ขั้นตอนการให้บริการ ฯลฯ)
-
-
-
- 1.4 ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (การคัดเลือกพนักงาน, การฝึกอบรมงาน, การสั่งงาน ฯลฯ)
-
-
-

2. สภาวะของการแข่งขัน

2.1 จำนวนโฮมสเตย์รายรอบภายใน 10 กิโลเมตร และรายชื่อโฮมสเตย์ ชื่อเจ้าของ ที่อยู่ ที่ติดต่อ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 ระดับการแข่งขันในฤดูกาลท่องเที่ยว, ไม่ใช่ฤดูกาลท่องเที่ยว

.....

.....

2.3 ความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ เช่น อบต., อบจ., ป่าไม้ ฯลฯ

.....

.....

.....

3. สภาพปัญหาการประกอบกิจการในอดีต (2 ปีที่แล้ว (2546), ปัจจุบัน (2548))

3.1 เงินทุน

.....

3.2 การตลาด

.....

3.3 การแข่งขัน

.....

3.4 การบริหารงาน

.....

3.5 อื่น ๆ โปรดระบุ

.....

.....

ตัวอย่าง

แนวคำถามและสังเกต : สำหรับชุมชนรายรอบ

(สุ่มเลือกมาสัก 3 บ้านในรัศมี 10 กิโลเมตร 4 มิติ รวม 12 บ้าน)

- 1. สภาพความเป็นอยู่ทั่วไป (จำนวนสมาชิกในครัวเรือน, สภาพบ้าน, รายได้ต่อเดือน, อาชีพปัจจุบันของหัวหน้าครัวเรือน, ลูกบ้าน, ระดับการศึกษา, ทรัพย์สินที่มี) สังเกตและบันทึกเท่าที่จะทำได้
.....
.....
.....
.....
- 2. สภาพปัจจุบันและอดีต (ความคิดเห็นในด้านความแตกต่างในสภาพความเป็นอยู่ทั่ว ๆ ไปในอดีตและปัจจุบัน ดีขึ้น แย่ลง เศรษฐกิจและสังคม) โสมสเคย์มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมากน้อยเพียงใด
.....
.....
.....
.....
- 3. ท่าน (หัวหน้าครัวเรือน) มีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับโสมสเคย์หรือไม่ อย่างไร
ถ้าไม่ ทำไมจึงไม่สนใจและไม่เกี่ยวข้อง
.....
.....
- 4. ปัญหาและอุปสรรค รวมถึงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประกอบกิจการ โสมสเคย์ (ถ้ามี)
.....
.....
.....

ตัวอย่าง
แบบบันทึกการสังเกต

1. ในห้องพัก

- สภาพเตียง และที่นอน
- ขนาดห้องพัก
- จำนวนห้องพัก
- ประเภทของห้องพัก
- การตกแต่ง
- ระบบประปา
- สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น แอร์ พัดลม หน้าต่าง กระจก ห้องน้ำ ไฟฟ้า ฯลฯ
.....
- สิ่งจำเป็นในห้องพัก เช่น สบู่ ครีမ်/แชมพูสระผม ผ้าเช็ดตัว ผ้าเช็ดหน้า ถังขยะ กระจาดชำระ ฯลฯ
.....
- อื่น ๆ (โปรดระบุ)
.....

2. รอบนอกห้องพัก

- ห้องอื่น ๆ
- การจัดวางสิ่งของ
- สิ่งตกแต่ง ฯลฯ
- อื่น ๆ (โปรดระบุ)
.....

3. รอบ ๆ โฮมสเตย์

- ภูมิทัศน์รายรอบ
- ระบบกำจัดของเสีย/ขยะ
- อยู่ติดชายหาด/ทะเล ด้านทิศใด เดินลงไปได้ไหม
- อื่น ๆ (โปรดระบุ)
.....

ภาคผนวก ข

ภาคผนวก ข

ประมวลภาพแหล่งท่องเที่ยว สถานที่พักผ่อนแบบโฮมสเตย์เกาะช้าง จังหวัดตราด

